

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Diplomová práce

IDENTITA SOCIÁLNÍ PRÁCE A SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Libuše Hantová

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: 2.

2013

Diplomová práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 4. 4. 2013

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji především vedoucí diplomové práce Mgr. Markétě Elichové, Ph.D. za veškeré cenné rady a podněty a také za ochotný přístup a motivaci k práci.

Dále děkuji Mgr. Michalu Novotnému za pomoc s anglickým překladem Abstraktu.

V neposlední řadě děkuji všem respondentům, kteří věnovali svůj čas vyplňování dotazníku.

Obsah

Úvod	6
1 Profesní identita	8
2 Identita sociální práce a sociálních pracovníků	11
2.1 Nejasnost kolem identity	11
2.1.1 Předsudky a další možné vlivy působící na identitu.....	13
2.1.2 Společná identita versus různorodost	15
2.2 Sociální práce jako pomáhající profese	17
2.3 Vliv kulturně-historického kontextu na identitu.....	19
2.3.1 Česká sociální práce a vliv kulturně-historického kontextu na její identitu..	21
2.4 Vzdělávání v sociální práci.....	24
2.4.1 Vztah teorie a praxe	26
2.4.2 Etika jako součást vzdělávání sociálních pracovníků.....	28
2.5 Problémy spojené s nejasnou či chybějící identitou	30
3 Profesionalizace sociální práce	33
3.1 Etické kodexy	34
3.1.1 Mezinárodní etický kodex	36
3.1.2 Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR.....	37
3.1.3 Společnost sociálních pracovníků ČR	39
3.2 Nejvýznamnější zákony pro sociální práci a sociální pracovníky.....	40
3.2.1 Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách.....	40
3.2.2 Připravovaný profesní zákon	42
3.2.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí.....	44
3.3 Další relevantní dokumenty a instituce pro sociální práci a sociální pracovníky.	44
4 Současné významné osobnosti české sociální práce.....	49
5 Typologie sociální práce a sociálních pracovníků.....	53
5.1 Typologie – Libor Musil.....	53
5.2 Typologie – Jiří Winkler.....	55

5.3 Paradigmata sociální práce	56
6 Shrnutí	59
7 Cíl výzkumu a hypotézy	63
7.1 Cíl výzkumu.....	63
7.2 Hypotézy	63
8 Metodika výzkumu	65
8.1 Technika sběru dat	65
8.2 Výzkumný soubor.....	65
8.3 Harmonogram výzkumu	65
9 Výsledky výzkumu	66
9.1 Shrnutí výsledků výzkumu	83
10 Verifikace hypotéz	85
11 Diskuse	89
Závěr	95
Seznam použitých zdrojů	97
Seznam příloh.....	103
Přílohy	104
Abstrakt	111
Abstract.....	112

Úvod

Téma diplomové práce prozrazuje už její samotný název, jedná se o identitu sociální práce a sociálních pracovníků. Poněvadž stejně jako je disciplína nemyslitelná bez svých pracovníků, kteří ji vykonávají, tak jsou pracovníci ztraceni bez své zastřešující disciplíny.

Dané téma jsem si zvolila hlavně kvůli své dosavadní studijní cestě, která je už od střední školy nerozlučně spojena právě se sociální prací. Dalším důvodem potom byla i moje bakalářská práce, která se rovněž zabývala tématem vztahujícím se k sociální práci a sociálním pracovníkům, konkrétně měkkými a tvrdými dovednostmi sociálního pracovníka. Nakonec i já sama jako již vystudovaný sociální pracovník jsem nositelem této identity. Je tak pro mě velmi zajímavé a přínosné zabývat se jí v rámci své diplomové práce.

Cílem diplomové práce je popsat současný stav identity sociální práce a sociálních pracovníků v České republice sociálními pracovníky a laickou veřejností.

Obsah diplomové práce se tak věnuje identitě sociální práce a sociálních pracovníků. Nejprve se však práce zabývá obecně profesní identitou a jejím významem pro každý obor. Poté se už zaobírá konkrétně identitou sociální práce a sociálních pracovníků. Přičemž popisuje její současný stav a všechny možné vlivy, které na ni mohou více či méně působit. Dále se práce zabývá i dalšími věcmi, které mohou identitu též ovlivňovat, jako je například daný kulturně-historický kontext či proces vzdělávání. Nechybí ani uvedení možných dopadů pojících se s problematiku nebo nevyhraněnou identitou. Zmíněny jsou i důležité dokumenty a instituce pro sociální práci a sociální pracovníky coby plody profesionalizace sociální práce, stejně jako vybrané významné osobnosti české sociální práce, neboť i toto vše má vliv na identitu sociální práce a sociálních pracovníků. Nakonec jsou představeny také typologie sociální práce a sociálních pracovníků jako pokusy o vymezení identity.

Součástí diplomové práce je i výzkumné šetření, které posléze ověřuje tyto teoretické předpoklady. Cílem výzkumu je zjistit současné vnímání identity sociální

práce a sociálních pracovníků v České republice sociálními pracovníky a laickou veřejností.

Diplomová práce tak nejen teoreticky ale i prakticky, právě za pomoci výzkumu, reflektuje identitu sociální práce a její současný stav, a to jak v rámci dané odborné sféry, tak zároveň i v té laické, neodborné, přesto pro celkový obraz potřebné a důležité. Identitu sociální práce totiž neutváří jen vnímání jejími představiteli, sociálními pracovníky, nýbrž zahrnuje i vnější pohled.

1 Profesní identita

Nejprve k tomu, co je to obecně řečeno identita. „*Identita znamená totožnost, tj. určení z hlediska příslušnosti k nějaké kategorii.*“¹ Identifikace je tudíž ztotožnění se s určitou kategorií či skupinou.²

Již bylo řečeno, že práce pojednává o identitě sociální práce. Dá se ale vůbec obecně mluvit o identitě nějaké profese či disciplíny? Odpověď je samozřejmě ano, jelikož stejně jako každý člověk potřebuje znát a mít vědomí vlastní totožnosti, tak je tomu u každé disciplíny a z ní vyplývající příslušné profese.

Profesní identita tak hraje v pracovním životě stejně důležitou roli jako ta osobní v životě běžném. Každý člověk má své fyzické a psychické vlastnosti, které ho odlišují od ostatních lidí a toto v jistém smyslu platí i o profesi.

Profese jako zaměstnání také **vyžaduje zvláštní a specifické znalosti a dovednosti.**³ Tyto speciální a jedinečné znalosti a dovednosti potom každou profesi oddělují od těch ostatních. Každou profesi tudíž prezentují a zároveň dělají všem čitelné to, co od ní mohou očekávat a požadovat. V neposlední řadě sami představitelé dané profese vědí, co mohou nabídnout, s čím ještě pomoci, ale také kam už jejich kompetence nesahají.

Z toho všeho vyplývá, že **osobní i profesní identita jsou důležité proto, aby člověk jako osoba i pracovník věděl, kým je a ostatní zase věděli, koho mají před sebou.** Přičemž oba dva tyto póly, jak vnímání sebe sama, tak i vnímání sebe/profese ostatními, jsou stejně důležité. Nelze je od sebe oddělit. Vzájemně na sebe působí a vytvářejí výslednou identitu každé dané osoby a profese.

Tudíž je třeba porovnávat to, co si o sobě či o vlastní profesi člověk myslí, s tím, jak je vnímána okolím. Může se tak předejít nejrůznějším nedorozuměním a konfliktům,

---

¹ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Vydání druhé, rozšířené a přepracované. Praha: Academia, 2009, s. 353.

² Srov. tamtéž, s. 354.

³ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 165.

kteře by při absenci takového porovnání mohly nastat.⁴ Součet těchto dvou pohledů je tedy pro skutečnou identitu opravdu důležitý. Ale co profesní identita vůbec znamená?

Zejména jde o to, že identita v sobě ukrývá konkrétní, ničím nezaměnitelnou podstatu profese. **Procesem nabývání identity člověka s profesí se rozumí postupné ztotožňování se s jejími relevantními znaky.**⁵ A co se rozumí pod slovy **člověk identifikovaný s prací**? „*Identifikovaným člověkem s prací se rozumí jeho vnitřní ztotožnění s prací. Lze předpokládat, že člověk se snadněji identifikuje s prací, která je mu blízká, kterou vykonává rád a která mu poskytuje uspokojení. Obecně se předpokládá, že identifikace člověka s prací pozitivně ovlivňuje jeho pracovní chování, že má vliv na jeho motivaci k práci, jeho pracovní zaujetí a výkon*“⁶

V každé oblasti by měl tudíž být **cílem identifikovaný pracovník**, který je **ztotožněný s jejími cíli, hodnotami, usiluje o maximální přispění svojí činností k jejímu prospěchu.**⁷ Je velmi důležité, aby pracovník věděl, kým je a čím může být prospěšný v pracovním životě. Sebeurčení je nezbytným předpokladem k tomu, aby si pracovník ve své práci věřil. Vždyť jádrem pracovní sebedůvěry je právě sebeuvědomění.⁸

Je tedy přímo žádoucí mít takzvaně svou „značku“, nalézt a uvědomovat si vlastní obraz, který daného pracovníka charakterizuje a odlišuje. Vlastní „značka“ zároveň umožňuje to a přispívá k tomu, že se s její pomocí každý zapisuje do podvědomí ostatních.⁹

Zároveň lze předpokládat, že čím větší je identifikace pracovníků, tím lepší je i sociální klima v organizaci. V opačném případě může špatné klima mít vliv jak na psychiku a pracovní chování jednotlivců, tak na plnění úkolů dané organizace. Snaha o příznivé klima, které podporuje identifikaci, by tak mělo být dnes samozřejmostí.¹⁰

---

⁴ Srov. MÜHLEISEN, S., OBERHUBER, N. *Komunikační a jiné měkké dovednosti: Soft skills v praxi*. Praha: Grada, 2008, s. 45.

⁵ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.). Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální práce a sociální politiky, 2005, s. 79.

⁶ KOCIANOVÁ, R. *Personální činnosti a metody personální práce*. Praha: Grada, 2012, s. 21.

⁷ Srov. tamtéž, s. 20-21.

⁸ Srov. TAYLOR, R. *Sebedůvěra v práci: Jak ji získat a posilovat*. Praha: Grada, 2012, s. 23.

⁹ Srov. tamtéž, s. 67.

¹⁰ Srov. KOCIANOVÁ, R. *Personální činnosti a metody personální práce*, s. 21.

Koneckonců specifikace volného pracovního místa nejen zakládá metody získávání zaměstnanců na jeho obsazení, pomáhá formulovat nabídku, předkládá kritéria a požadavky, ale také určuje metody výběru vhodných zaměstnanců na jeho obsazení.¹¹

S tím souvisí i to, že při hledání vhodné práce je dobré zaměřit pozornost na konkrétní pracovní místo, nikoliv dávat na odiv ochotu přijmout jakoukoliv práci. Je chybným, avšak častým klišé, že zaměstnavatel ocení ochotu dělat cokoliv jako výraz skutečné snahy pracovat. Spíše to vypovídá o lhostejnosti a nevědomosti o tom, co chce daný pracovník dělat, kým jako absolvent určitého oboru a představitel určité profese je. Proto je naivní si myslet, že pro zaměstnavatele bude přínosem bez ohledu na konkrétní činnost, kterou má vykonávat. Je to jednoduché, pokud zaměstnavatele nedokáže přesvědčit, že může dobře vykonávat jednu konkrétní pracovní pozici, potom už ho v žádném případě nemůže přesvědčit, že zastane jakoukoliv. Naopak upřednostněn bude ten, který má důvody a zájem vykonávat pracovní místo, jež má být obsazeno.¹²

Souhrnně řečeno identita každé disciplíny a z ní vycházející profese hraje nesmírně důležitou roli pro její představitele, nositele, tedy konkrétní pracovníky. A to, jak bylo zmíněno, nejen pro jejich **pocit sebeuvědomění, seburčení, ztotožnění se a příslušnosti k určité profesní skupině, ale i pro jejich sebedůvěru v práci a z toho plynoucího kvalitního výkonu práce**. Také pro charakteristickou vlastní „značku“, která je čitelná a výrazná pro ostatní či pro příznivé sociální klima, které má vliv zase na další výše uvedené aspekty. V neposlední řadě přispívá i k samotnému získání odpovídajícího zaměstnání a možnosti vykonávání takové práce, kterou si pracovník výběrem studijního zaměření sám zvolil. Nutné je i srovnávání vlastního profesního obrazu s pohledem, který na něj má okolní svět.

Vědomí vlastní profesní identity je tak velmi významné a potřebné. Všechny profese by tudíž měly mít svou jedinečnou podstatu a hlavní důležité znaky ztělesněné ve své vlastní identitě, a to včetně sociální práce. Identita je pro ni stejně důležitá jako pro všechny ostatní profese.

---

¹¹ Srov. ŠIKÝŘ, M. *Personalistika pro manažery a personalisty*. Praha: Grada, 2012, s. 74.

¹² Srov. SIEGEL, Z. *Jak hledat a najít zaměstnání*. 3. aktual. a rozšířené vydání Praha: Grada, 2012, s. 18-19.

2 Identita sociální práce a sociálních pracovníků

Na začátek je otázkou, jak je na tom sociální práce se svojí identitou. Mají sociální pracovníci nějakou k dispozici?

2.1 Nejasnost kolem identity

Jedná-li se o identitu sociální práce a sociálních pracovníků, mluví se dnes minimálně o tom, že je nejasná a mnohostranná a není prozatím pevně vybudována. V nejhorším případě až o tom, že neexistuje vůbec a ani nemůže, jelikož sociální pracovníci pracují na tak rozdílných pracovištích, řeší tak pestrou škálu problémů a pracují s tak širokými a odlišnými vrstvami cílových skupin, že ani žádnou společnou identitu mít nemohou. Tyto představy o identitě sociální práce a sociálních pracovníků a mnohé další s tím související budou podrobněji rozvedeny v následujících řádcích.

O mnohostrannosti identity sociální práce vypovídá zejména to, že její obraz je ve společnosti velmi různorodý a lidé si s ní často spojují nejrůznější představy.¹³ To znamená, že si pod sociální prací představuje každý něco trochu jiného.¹⁴ Právě tato mnohostrannost je zároveň příčinou toho, proč **převládající představy současně vypovídají o nejasnosti a nevědomosti o tom, kdo je to vůbec sociální pracovník a co konkrétně dělá. Je tak za něho považován každý pomáhající a zároveň nikdo.**¹⁵

Jsou tudíž **pochybnosti o tom, zda nějaká identita sociálních pracovníků vůbec existuje.** Poněvadž lidem z neodborné sféry dělá často velké problémy odpovědět na otázku, co sociální pracovník vlastně dělá. Častou odpovědí je, že záleží na tom, kde sociální pracovník pracuje. Laici si tak leckdy nejsou schopni představit, kdo sociální

---

¹³ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 2, s. 60.

¹⁴ Srov. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociálna práca*, 2009, roč. 9, č. 3, s. 80.

¹⁵ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 60.

pracovník skutečně je, či si to představují špatně. O to více znepokojující je fakt, že v tomto nemají jasno ani samotní sociální pracovníci.¹⁶ Takové zjištění je velmi alarmující a zároveň nabízí možné vysvětlení uvedené nevědomosti z řad lidí mimo danou odbornou sféru. Jak by laici mohli znát správnou odpověď na tuto otázku, když na ni jednoznačně neumí podat uspokojivou odpověď ani lidé patřící do této odborné sféry?

Tento problém ale není vinou pouze sociálních pracovníků, protože oni skutečně vykonávají na různých pracovištích zcela odlišné činnosti, které mají mezi sebou pramálo společného.¹⁷ Na druhou stranu všechny tyto činnosti vedou ke zlepšení sociálního fungování klientů.

Problémy a úkoly sociální práce, stejně jako pozice a pracovní náplň sociálních pracovníků, se odvíjejí právě od zvláštního zaměření konkrétního pracoviště.¹⁸ Pracovní kompetence jsou tak dány dle účelu a druhu práce, díky tomu mohou mít mezi sebou jednotlivá pracoviště, a tedy i sociální pracovníci, značné rozdíly.¹⁹

Velkým nešvarem potom je, když sociální pracovníci vykonávají převážně neodborné činnosti, jako je například kopírování listin a jejich zakládání, nemají pak prostor pro navázání vztahu s klientem a navázání vzájemné důvěry. Jedná se tak o **redukování sociální práce** na pouhou administrativu, vedení evidencí, spravování finančních prostředků atd. Tím pádem kvalifikovaní sociální pracovníci nemohou využít své odborné znalosti, nabyté odborným studiem zaměřeným na sociální práci. Avšak to, že je nemohou uvést v život, je na škodu především samotným klientům. Sociální pracovníci jsou tímto způsobem tak někdy využíváni i jako administrativní posila, nebo dokonce jenom jako administrativní síla, což může být jedna z možných příčin syndromu vyhoření.²⁰

„Kolektivní ani individuální identita sociálních pracovníků bohužel ještě není pevně vybudovaná. Proto se snadno smířují s tím, že se rozdíl mezi sekretářkou

---

¹⁶ Srov. FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*. Dostupné na: http://www.alfabet.cz/portal/page?_pageid=33,1,33_32529&_dad=portal&_schema=PORTAL&Id=560&Id_CI=73376&Action=23&StartPg=4&back_url=http://www.alfabet.cz/portal/page?_pageid=33,1,33_32529%5E_dad=portal%5E_schema=PORTAL%5EId=560%5EAction=22%5EStartPg=4 (on-line), citováno dne 22. 7. 2012.

¹⁷ Srov. tamtéž.

¹⁸ Srov. PAULÍK, K. Profesionální kompetence sociálního pracovníka. In *Psychologické poradenství v sociální práci II*. PAULÍK, K. (ed.). Ostrava: OU v Ostravě, Filosofická fakulta, 2004, s. 11.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 7.

²⁰ Srov. FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*, (on-line).

a vysokoškolsky vzdělanou sociální pracovníci stírá.“²¹ Sociální práce je tak českou veřejností stále spíše vnímána jako soustava zákonem nařízených administrativních nebo sebeobslužných úkonů než jako práce profesionála přinášejícího něco víc a jiného než ostatní.²²

2.1.1 Předsudky a další možné vlivy působící na identitu

Nejenom zmíněná skutečná různorodost pracovišť a jednotlivých sociálních pracovníků a následně z ní plynoucí nejasnost okolo identity sociální práce a sociálních pracovníků dělá identitu problematickou. Velkou zásluhu na tom mají i nejrůznější představy a předsudky, které ji dělají ještě více nečitelnou a nesrozumitelnou jak pro veřejnost, tak pro samotné sociální pracovníky, kteří s těmito předsudky musí každodenně svádět boj. Identita sociální práce se musí tedy vypořádávat jak se svojí reálnou různorodostí a nejednoznačností, tak s nereálnými fantaziemi v podobě předsudků.

Zdrojem těchto klamných úsudků je nejen laická veřejnost, která je neschopna vyznat se v široké nabídce sociální práce, ale i média a možná i sami někteří sociální pracovníci. Ti mají na sociální práci až příliš úzký pohled odvíjející se od jejich vlastního zaměření a neochoty do své optiky zahrnout i jiné „druhy“ sociální práce a sociálních pracovníků. Vliv na to může mít i to, že v praxi jsou zatím ještě často i nevzdělaní sociální pracovníci, což může zase souviset i s finančním ohodnocením této profese.

Pestré a často odlišné představy o roli sociálního pracovníka mají také politici a vedoucí organizací sociálních služeb.²³ Politické debaty na toto téma a zmíněná mediální prezentace role sociálního pracovníka mají také vliv na jeho vnímání a v návaznosti s tím i na jeho zaměření a úkoly.²⁴ Dnes je nepochybně specifickým problémem sociální práce to, že její aktivity, včetně jejich podoby a rozsahu, jsou značně závislé na politických rozhodnutích.²⁵

---

²¹ FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*, (on-line).

²² Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociální práca*, s. 71.

²³ Srov. JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníků. *Sociální práce/Sociální práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 50.

²⁴ Srov. NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, 1998, roč. 34, č. 1, s. 46.

²⁵ Srov. MATOUŠEK, O. Prolegomena k teorii sociální práce. *Fórum sociální práce*, 2011, roč. 2, č. 1, s. 16.

Na utváření a formování charakteru sociální práce má tak očividně vliv řada procesů a institucí, které ani mnohdy nemají přímé spojení s praktickou či akademickou rovinou sociální práce.²⁶ Jak potom nemůže být identita sociální práce a sociálních pracovníků složitá, když se musí kromě problémů uvnitř oboru vypořádávat ještě s mnohými faktory mimo něj, které mají ovšem také vliv na jeho podobu.

Už tak velké problematičnosti kolem identity sociální práce navíc nepomáhá ani fakt, že je často považována za takzvanou **semiprofesi** neboli poloprofesi. Není tak chápána jako plná profese.²⁷ To je ale opět protichůdné s hledáním identity sociální práce jako svébytného uceleného oboru.

Toto neplnohodnotné chápání sociální práce může být dále způsobeno i tím, že se bere zejména jako ženská profese.²⁸ Jako typicky ženské povolání je chápána pod vlivem historicky utvořeného společenského stereotypu.²⁹ Je pravdou, že málokterá z pomáhajících profesí je tak silně spojena především s ženským pohlavím a skutečně i reálně ji více zastávají ženy. Nicméně v dnešní době není důvod, aby tato převaha žen vykonávajících profesi sociálního pracovníka, měla za následek znevažování a podceňování této profese a její „polovičatění“.

Z uvedeného výčtu je tak zřejmé, že nejednotnost představ o sociálních pracovnících je patrná v celé společnosti a přichází ze všech stran, z laické i z odborné. **Jasnou příčinou existence rozmanitých představ, mýtů a předsudků je rozhodně nejasná identita sociální práce, která vládne v české společnosti a která přímo vybízí k jejich vzniku.³⁰** Příkladem takového předsudku spojeného se sociální prací je například představa sociálního pracovníka jako „neochotné úřednice vyřizující dávky na úřadě“ či „zlé paní, která odebírá děti z rodin“.

Dalšími a velmi často šířenými sděleními o sociálních pracovnících jsou například, že se stále a rádi do všeho míchají a poroučejí, vnucují každému svou vůli, aniž by pořádně věděli, o co skutečně jde, jsou vedeni radostí z moci a pokud tato moc není uznávána, jsou zlí a uražení. K takovému vidění sociálního pracovníka mnohdy

---

²⁶ Srov. NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, s. 48.

²⁷ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2008, s. 41.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 41.

²⁹ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 87.

³⁰ Srov. JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 50.

přispívá i umělecká sféra v podobě filmů a knih, kde je sociální pracovník často zobrazován stereotypně a hlavně negativně, a to zejména jako již zmíněná nesympatická úřednice prahnoucí po možnosti odebrání dítěte.³¹ Dále je to dáno i kulturně-historickým kontextem (viz 2.3).

Tyto a podobné předsudky a představy pak mají za následek negativní a jednosměrný pohled na sociální pracovníky, na celou sociální práci a samozřejmě na její identitu.

2.1.2 Společná identita versus různorodost

Z výše uvedeného textu je zřejmé a nezpochybnitelné, že sociální práce je velmi různorodá. Tato její různorodost však v sobě nezahrnuje pouze zápory, ale i klady. Klady mohou být také částečným důvodem, proč různorodost sociální práce stále přetrvává. Dalšími a závažnějšími otázkami s různorodostí spojenými je potom, zda jsou sociální pracovníci schopni a zda mají vůbec zájem na tom, aby byla tato různorodost překonána. Jinou otázkou zůstává, jestli je u takto po všech stránkách širokého oboru možné najít jeden společný jmenovatel, který by byl přijatelný pro všechny.

V současné české společnosti a i mezi samotnými sociálními pracovníky se **v názorech na různorodost sociální práce vyskytuje obojí, negativa i pozitiva.** Samozřejmě na tom, že je obraz sociální práce v kulturně bohaté společnosti různorodý, není nic divného, co člověk, to jiný názor. Různorodost může být tak v negativním slova smyslu chápána jako zmatek, rozplizlost a neúplnost. Na druhou stranu v pozitivním slova smyslu je tatáž různost chápána jako pestrost, bohatost či možnost a příležitost k volbě.³²

Mezi další klady různorodosti sociální práce patří, že může nabídnout pomocnou ruku rozmanitým skupinám obyvatelstva a flexibilněji odpovídat na jejich neméně rozmanité potřeby. Při spolupráci různých sociálních pracovníků může být navíc sociální práce efektivnější, jelikož mohou své odlišné pohledy a zkušenosti doplňovat. Pomoc poskytnutá klientovi je pak mnohem účinnější a komplexnější. Dalším

---

³¹ Srov. GUGGENBÜHL-CRAIG, A. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2007, s. 17-18.

³² Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 60.

pozitivem různorodosti sociální práce je určitě to, že s sebou přináší možnost najít v oboru různá uplatnění, či při vyprofilování jiným směrem měnit libovolně v rámci oboru místo.³³

Naopak mezi negativa různorodosti sociální práce patří už ona sama různorodost, jelikož je matoucí jak pro klienty při pohybu v této sféře, tak pro sociální pracovníky při spolupráci mezi sebou. O nespolečnosti může být řeč i v rámci praxe sociální práce a akademického světa sociální práce. Různost sociálních pracovníků pak vede k vzájemnému nepochopení a nechuti ke spolupráci, což má samozřejmě dopad na samotné klienty. Ti pak mohou v různých institucích nebo dokonce i v jediné, ovšem od různých sociálních pracovníků, dostat na stejný problém odlišnou odpověď a řešení. Z toho plyne, že tato různorodost a zmatek z ní plynoucí, který panuje uvnitř oboru, se přenáší na jednotlivá pracoviště a na jednotlivé sociální pracovníky. Nejasnost oboru má zřejmý vliv i na společnost, na její představy o sociální práci. Sociálním pracovníkům pak různorodost oboru přináší nejistotu ohledně náplně a výkonu jejich práce, pochybnosti o tom, co dělat a co už ne. Různorodost je tedy, jak vidno, chápána velmi nejednoznačně.³⁴

Známka různorodosti sociální práce, a tudíž nejasnosti a nezvnitřnění identity, se projevuje také v přístupu k naplňování Standardů kvality sociálních služeb, kdy se sociální pracovníci bojí obhajovat svoji odbornost a mají tendenci standardy naplňovat administrativním způsobem.³⁵

Tato rozporuplnost ohledně různorodosti sociální práce s sebou nese také již vyslovenou otázku, a sice jestli mají sociální pracovníci zájem ji odstranit. Zda tedy sociální pracovníci v české společnosti mají vůbec chuť zformulovat společnou identitu jejich vlastního oboru, nalézt něco, co by je spojovalo a svedlo dohromady.³⁶

---

³³ Srov. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 83.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 83-84.

³⁵ Srov. ELIHOVÁ, M., KOLÁŘOVÁ, L. *Seminář inovace kvality*. České Budějovice, Krajský úřad: pořadatel QUIP – Společnost pro změnu ve spolupráci s Krajským úřadem Jihočeského kraje, 20. 2. 2013.

³⁶ Srov. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 80.

Mnohostrannost a různorodost sociální práce spočívá taktéž v tom, že dnes již prakticky směřuje ke všem sociodemografickým skupinám obyvatelstva.³⁷ Zde se nabízí možnost, zda identitu sociální práce mohou mít sociální pracovníci spojenou nikoliv s oborem, nýbrž se skupinou sociálních pracovníků pracujících se stejnou cílovou skupinou klientů. V tomto případě neprožívají kolektivní identitu oboru, ale jedná se pouze o **kolektivní identitu určitých sociálních pracovníků specializujících se na konkrétní cílovou skupinu klientů.**³⁸

Může být ale takovéto pojetí kolektivní identity dostačující? Může postačovat existence kolektivní identity jednotlivých částí něčeho, v tomto případě sociální práce, co samo o sobě jako celek svou kolektivní identitu nemá? Neměl by mít zpravidla celek spojující své části nejdříve a hlavně svou identitu, jelikož právě on je tím, co jeho jednotlivé části spojuje? Nebo naopak neměla by být existence identity jednotlivých částí už předpokladem k potom již snadnému nálezu identity celku?

Vždyť platná zásada tvrdí, že celek je více než části, které ho tvoří, je jim nadřazen, a proto nesmí docházet k opomíjení jeho významu.³⁹ Sociální práce jako celek by tudíž svou identitu a podstatu mít měla, jelikož jinak není důvod, aby své části spojovala.

2.2 Sociální práce jako pomáhající profese

Pro vymezení sociální práce je velmi důležité její širší profesní zařazení. Konkrétně je sociální práce nedílnou součástí skupiny profesí, které se zakládají na pomoci člověka člověku a nazývají se pomáhající profese.⁴⁰

Sociální pracovníci jsou tak vedle lékařů, psychologů, terapeutů, vychovatelů, speciálních pedagogů, atd., řazeni mezi pomáhající profese. Všechny tyto jmenované profese mají svá jedinečná specifika, vlastní konkrétně jen jejich oboru. Každá má však kromě těchto svých jedinečných specifik ještě i rysy, které jsou společné všem výše jmenovaným profesím, poněvadž jsou právě všechny pomáhajícími profesemi. Jejich

---

³⁷ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 81.

³⁸ Srov. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociální práca*, s. 87-88.

³⁹ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004, s. 226.

⁴⁰ Srov. PAULÍK, K. Profesionální kompetence sociálního pracovníka. In *Psychologické poradenství v sociální práci II*. PAULÍK, K. (ed.), s. 9.

podstatou je pomoc člověku a jeho podpora.⁴¹ Teorie i praxe těchto profesí se tudíž zaměřuje na pomoc ostatním lidem, hledání jejich potřeb a řešení jejich problémů.⁴² Pomáhající profese, včetně sociální práce, se tak vyznačují tím, že pomáhají ostatním lidem s úkoly a problémy, které jim klade do cesty život.⁴³ **Sociální problémy mají ovšem velmi pestrú a měnící se podobu, to má u pomáhajících profesí za následek mnohotvárnost jejich pracovní náplně.**⁴⁴ V pomáhajících profesích hraje také význačnou roli vztah mezi pracovníkem a klientem. Samozřejmě kontakty s lidmi jsou součástí i řady dalších profesí, vztah se zde ale bere spíše jako slušnost. Sociální pracovník jakožto představitel pomáhající profese nutně potřebuje víc, než jen slušnost. A je to právě vztah. Jinak jde jen o mechanické vykonávání pracovních úkolů, o redukci na úředničinu.⁴⁵

Toto uvedení sociální práce jako pomáhající profese je jedním z důležitých kroků k postihnutí její identity. Významné je to z toho důvodu, že zařazení sociální práce do skupiny pomáhajících profesí už o ní samotné něco vypovídá. Jelikož příslušnost k pomáhajícím profesím a rysy společné všem těmto profesím tvoří obecný obal její podstaty, ukazují, jakým směrem se sociální práce zaměřuje. Avšak konkrétní náplň tohoto obecného obalu, to pravé jádro identity, vytváří až jedinečná specifika každého z pomáhajících oborů, v tomto případě sociální práce. K tomu, aby si sociální práce vydobyla své místo na výsluní mezi ostatními pomáhajícími profesemi, musí mít tedy ještě něco...

To něco je to, čemu nemohou ostatní pomáhající obory dostát, nabídka něčeho, co nejsou schopni jiní lidem nacházejícím se v obtížné životní situaci poskytnout. Proto je důležité nejen podobat se, tedy patřit do skupiny označované jako pomáhající profese, ale být i schopen oddělit se, vyčlenit se od ní a tudíž odlišovat se něčím, co ostatní neumí nebo nenabízejí.⁴⁶ „Málokdo tuší, že by sociální pracovníci mohli v souladu s tradicemi svého oboru společností nabídnout něco, čemu ostatní – psychologové,

---

⁴¹ Srov. MICHALÍK, J. a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál, 2011, s. 14.

⁴² Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ H. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, s. 445.

⁴³ Srov. MATOUŠEK, O., HARTL, P. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 51.

⁴⁴ Srov. PAULÍK, K. Profesionální kompetence sociálního pracovníka. In *Psychologické poradenství v sociální práci II*. PAULÍK, K. (ed.), s. 9.

⁴⁵ Srov. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1997, s. 14-15.

⁴⁶ Srov. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociální práce*, s. 80-81.

právníci, ošetřovatelky, organizátoři volného času, ochránci lidských práv atd. – většinou nevěnují pozornost, protože to nepovažují za náplň své práce.“⁴⁷ A v tomto je právě problém. Lidé nemají příliš ponětí o tom, co ještě navíc by jim mohli sociální pracovníci nabídnout, a tak si o to logicky nemohou ani říci. Tato nevědomost zahrnuje jak klienty, zaměstnavatele, ostatní pomáhající obory, dobrovolníky, místní politiky či tvůrce zákonů, ale bohužel mnohdy i samotné sociální pracovníky.⁴⁸ Podíl na tom může mít ještě i další věc.

U ostatních pomáhajících profesí je všem zřejmé, koho mají před sebou. Kdo je to lékař, zdravotní sestra, psycholog, atd., a zároveň je všem jasné, co se od nich dá očekávat. Nikoliv však u sociálního pracovníka. Když je například potřeba odebrat krev, nikoho nenapadne, že by v ordinaci našel agronomku. Přejde však člověk na určitý úřad či do organizace pomáhající člověku, a hle, ona zde bohužel je. A o životě klienta může rozhodovat a mít na něj větší vliv a dopad, než kdyby byla u zmíněného odběru krve.⁴⁹

Konkrétní nabídka, specifická a odlišná od jiných, zřejmá všem aktérům, vymezující sociální práci a sociální pracovníky od ostatních pomáhajících oborů, to je to, co je potřeba pro svébytnou identitu. Jen tak může být identita sociální práce viditelná a neztratí se někde mezi ostatními. Důležitá je samozřejmě i skutečná kvalifikovanost sociálních pracovníků. S tím souvisí otázka, zda nemůže mít na její nejasnost a různorodost, nebo případně na její neexistenci, vliv i něco dalšího?

2.3 Vliv kulturně-historického kontextu na identitu

Podoba sociální práce je nerozlučně spojena s **kulturním kontextem** dané společnosti, ve které se odehrává. Proto pokud jí chceme správně porozumět, nesmíme vynechávat, nýbrž naopak brát v potaz i její kulturní souvislosti. Vždyť i teorie sociální práce jsou výsledkem daného kulturního kontextu, z něhož vzešly.⁵⁰ Proto také teorie a metody nelze stanovit a definovat je skrze jedině celoevropské kritérium. Jelikož povaha

---

⁴⁷ MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociální práca*, s. 60.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 60.

⁴⁹ Srov. BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. Široká veřejnost stále vníma sociálních pracovníků jako úředníkov. *Sociální práce/Sociální práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 16, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Pavlem Bajerem a Annou Tokárovou Jozef Kredátus.

⁵⁰ Srov. NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, s. 44.

profese sociálních pracovníků respektuje historické a politické klima, ve kterém se vývoj teorií a metod odehrává. V této nejednotnosti, proměnlivosti a flexibilitě však není třeba vidět slabé místo této profese, ale spíše důkaz její lokální unikátnosti, kde její formy intervence uznávají nejen postoje lidí využívajících služby, ale i celé společnosti. Nevztahují se tudíž jen na profesní rovinu, naopak jsou záměrně vystaveny veřejné a politické debatě. Mají tedy i **historickou povahu**, a proto musí brát v úvahu konkrétní historii, kulturu a politiku. Z toho plyne, že existuje široké množství metod sociální práce, ale opět to není nedostatek, jen důkaz jejího zvláštního charakteru, který jak už bylo řečeno, nelze odtrhnout z kontextu historických a politických procesů.⁵¹

Předchozí řádky ukázaly jasně jediné. „**Kulturní rámec velmi významným způsobem ovlivňuje charakter sociální práce.**“⁵² **Stejně jako ten historický.** To samozřejmě má vliv i na identitu sociální práce a sociálních pracovníků, protože při snaze o její postřehnutí či nalezení je nutno mít tyto kontexty na zřeteli, jelikož bez nich by jí chyběla zakotvenost a jedinečnost, kterou ji dané kontexty dávají. Pochopitelně vývoj dané kultury a historický posun nelze zastavit, to má vliv i na sociální práci.

Proto se metody a teorie sociální práce stále znovu rekonstruují či konstruují nové, neboť je potřeba čelit aktuálním výzvám, které jsou na sociální práci a sociální pracovníky kladeny. A to nejen pouze v zemích, kde byl plynulý demokratický vývoj přerušen totalitními ideologiemi, což je i náš případ. Vše musí být znovu a znovu reflektováno, a tudíž nemohou existovat žádné trvalé univerzálně platné metody, ale ani takové, které by platily výlučně pro jeden jediný stát.⁵³ To tedy znamená, že zmiňovaná nabídka sociální práce, která by sociální pracovníky odlišovala od ostatních pomáhajících profesí, nemůže být bláhově považována za nadčasovou, jelikož se sociální pracovníci musejí vyrovnávat se stále novými skutečnostmi, které před ně klade vývoj vědy a postup doby.⁵⁴

Z předchozích řádků je očividné, že **pokud se má mluvit o identitě sociální práce, nelze tak učinit na globální rovině**, nýbrž je třeba soustředit se a snažit se porozumět kulturním a historickým kontextům jen té konkrétní sociální práce, o níž se v danou

---

⁵¹ Srov. LORENZ, W. Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesní profil sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 62-63.

⁵² NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, s. 42.

⁵³ Srov. LORENZ, W. Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesní profil sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 63.

⁵⁴ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 73.

chvíli jedná, a to z prostého důvodu. „*Rozdíly mezi jednotlivými kulturami a zeměmi jak v teoretickém pojetí sociální práce, tak v praktickém výkonu těchto činností jsou velké.*“⁵⁵ Uvedené kontexty a z nich plynoucí rozdíly tak činí z každé **sociální práce jedinečnou**, která však může mít více či méně něco společného s ostatními, opět s ohledem na jejich kulturní a historické souvislosti.

Proto pokud se mluví o vnímání identity sociální práce a sociálních pracovníků českou společností, je nutné brát v potaz hlavně její kulturní a historické souvislosti. Poněvadž jediné pak může být chápání jejího současného stavu vystihující a úplné, jelikož se tím bere na vědomí to, co ji utvářelo a mohlo tak mít vliv i na její současný stav.

2.3.1 Česká sociální práce a vliv kulturně-historického kontextu na její identitu

Na našem území se sociální práce začala pomalu formovat v období první republiky, kdy do určité míry kopírovala vývoj západní Evropy a USA. V té době byla péče spíše než organizovaná a systematická spíše náhodná a roztržitá, provozovaná hlavně církvemi a církevními spolky.⁵⁶ S formováním sociální práce samozřejmě souvisel i postupný rozvoj v oblasti vzdělávání sociálních pracovníků.

Celý tento vývoj byl ale posléze nejednou narušen, nejprve ve 40. letech revolucí komunistickou a posléze v letech 90. revolucí sametovou.⁵⁷

Konkrétně v době po politickém převratu ve 40. letech se mělo za to, že žádné sociální problémy vlastně neexistují, a ty, které tu jsou, zmizí, jakmile se odstraní rozdíly mezi jednotlivými třídami. Sociální práce tudíž byla chápána jako nepotřebná až nežádoucí disciplína a v rámci toho nastaly i změny v sociální politice a v sociální péči.⁵⁸ Sociální práce se stala součástí systému státní správy a realizovala se tak ve

---

⁵⁵ MATOUŠEK, O. Úvod: Cíle a úrovně sociální práce. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 12.

⁵⁶ Srov. CHRENKOVÁ, M., SOBKOVÁ, H., VAJĎÁKOVÁ, Z. Metody sociální práce a sociální služby, standardy kvality v sociálních službách. In *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách. Sborník studijních textů pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory pověřené koordinační činností*. JANOUŠKOVÁ, K. (ed.). Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, Katedra sociální práce, 2007, s. 12.

⁵⁷ Srov. NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, s. 41.

⁵⁸ Srov. ŠIKLOVÁ, J. Sociální práce v našem státě od druhé světové války do současnosti. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 140-141.

státních zařízeních. Uplatňovala se zejména v byrokratických organizacích, pro něž byla typická zejména administrativa, dávky a pasivní klient.⁵⁹

V 70. letech se přeci jen ukázalo jako nezvratné a nutné sociální problémy řešit. Sociální práce se tak opět mohla pomalu rozvíjet, což bylo spojeno i s obnovením a rozšířením vzdělávání v sociální oblasti. Je třeba zmínit, že sociální práce se rozvíjela, jelikož byla rozpoznána jako nutnost pro praxi a nejednalo se tudíž o rozvoj sociální práce jako odborné disciplíny.⁶⁰

V 90. letech po druhém zmíněném politickém převratu se objevila potřeba obnovení vysokoškolského vzdělávání sociálních pracovníků. Dále vystoupily na povrch sociální problémy nové nebo v minulosti okrajové či skryté. Vyřešení těchto problémů představovalo výzvu pro hledání jejich řešení nebo modifikování některého z modelů práce osvědčených v ostatních zemích. Jednou z nejdůležitějších věcí, kterou sociální práci 90. léta přinesla, byla snaha o deinstitucionalizaci sociálních služeb.⁶¹ Toto téma je však důležité a aktuální i nadále.

V současnosti je za důležitou považována také profesionalizace sociální práce (viz 3), jejímž prostřednictvím sociální pracovníci získali větší kvalifikaci pro vykonávání své profese a tím i pro lepší pomoc klientům. Nepochybnou součástí profesionalizace je odpovídající vzdělávání sociálních pracovníků, které mohou dnes získat na mnoha vyšších a vysokých školách jak u nás, tak i v zahraničí.⁶²

Souhrnně řečeno přerušení kontinua vývoje sociální práce způsobilo, že se nemohla rozvinout jako plnohodnotná profese. Podstatné aspekty, jako například profesní sdružení, etický kodex či propracovaný systém vzdělávání, se vytvářely až po roce 1989.⁶³ Nutno však podotknout, že skepticismus a pochyby ze strany veřejnosti ohledně role a profesního profilu sociálních pracovníků jsou zřejmé nejen v zemích s kratší, ale i v zemích s dlouhou tradicí profesionalizace.⁶⁴

---

⁵⁹ Srov. NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, s. 41.

⁶⁰ Srov. ŠIKLOVÁ, J. Sociální práce v našem státě od druhé světové války do současnosti. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 146-147.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 151-152.

⁶² Srov. CHRENKOVÁ, M., SOBKOVÁ, H., VAJĎÁKOVÁ, Z. Metody sociální práce a sociální služby, standardy kvality v sociálních službách. In *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách. Sborník studijních textů pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory pověřené koordinační činností*. JANOUŠKOVÁ, K. (ed.), s. 12.

⁶³ Srov. NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, s. 41.

⁶⁴ Srov. LORENZ, W. Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesní profil sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 63.

Toto stručné připomenutí historicko-kulturního kontextu je velmi důležité, jelikož se v něm určitým způsobem zrcadlí současná sociální práce. Pozadí minulosti je potřeba vždy zohlednit při hodnocení aktuálního stavu metod sociální práce a jejich dalšího možného vývoje v budoucnosti. Zároveň se tak propojí a zdůrazní i politická a celospolečenská zodpovědnost za tento stav.⁶⁵

Dozajista je také pravdou, že pouhé bezduché přebírání a kopírování metod sociální práce odjinud bez ohledu na konkrétní kulturní a historický kontext se nevyplácí, a to z jednoduchého důvodu. „*Pouhé převzetí metod sociální práce ze Západu se často ukazuje jako nefunkční.*“⁶⁶ A opět je za tím potřeba hledat specifickou každého konkrétního kulturního a historického kontextu, jemuž se musí sociální práce přizpůsobit.

Právě díky zohlednění těchto kontextů lze správně porozumět i některým odleskům z minulosti, které se v sociální práci určitým způsobem odrážejí dodnes. Například stále přetrvává představa sociálního pracovníka jako administrativní síly, zprostředkovávající dávky vesměs pasivnímu klientovi. Jak bylo zmíněno, tento sociální pracovník byl ale typický pro dobu po politickém převratu ve 40. letech. Přesto tato představa přetrvává i dnes a skrze kulturně-historický kontext je srozumitelné, odkud se vzala.

Sociální práce v České republice se ve svém vývoji musela potýkat s nejednou překážkou a problémům musí čelit i dnes. Česká republika jako postkomunistická země musí totiž navazovat nejen na současné dění v jiných zemích, ale i na vlastní národní tradice, které zde byly potlačovány. Rozvoj profesionální identity si musí stále uvědomovat i paralelně probíhající vývoj struktur sociální politiky, jelikož politická rozhodnutí mají dalekosáhlý vliv. Určují, které metody sociální práce jsou validní, a ovlivňují tím sociální pracovníky i celou sociální práci. Přesto není nutné oddávat se beznaději a obávat se o profesní identitu sociální práce.⁶⁷ „*Právě naopak, skutečnost, že tato profese zažívá takové proměny a tlaky tak bezprostředně a naléhavě, znamená, že se nachází na křižovatce zásadních společenských dějů.*“⁶⁸

---

⁶⁵ Srov. LORENZ, W. Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesní profil sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 67.

⁶⁶ ŠIKLOVÁ, J. Sociální práce v našem státě od druhé světové války do současnosti. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 152.

⁶⁷ Srov. LORENZ, W. Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesní profil sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 70.

⁶⁸ Tamtéž, s. 70.

2.4 Vzdělávání v sociální práci

Každá profese neplyne jen tak sama ze sebe, nýbrž je výsledkem soustavné přípravy na její výkon, tedy **vzdělávání**. Bez námitek se proto dá říci, že vzdělávání, jehož prostřednictvím, jak už bylo řečeno, se každý připravuje na budoucí vykonávání určité **profese**, je velmi důležité a má vliv na její konečnou podobu.

Profese je také důležitá i pro jejího vykonavatele, pro člověka samotného. „*V současné době jde o určující faktor sociálního statusu člověka. Dospělý člověk je posuzován podle profese, kterou vykonává, a mladý člověk podle profese, na níž se připravuje.*“⁶⁹ Profese tak člověka neovlivňuje až od doby, kdy ji začne vykonávat, ale utváří ho už během přípravy na ní. Tudíž je velmi důležité, jak vzdělávání vypadá, z čeho se skládá, na co je kladen důraz a samozřejmě jací jsou samotní studenti daného oboru, neboť toto vše má vliv na každou profesi a její představitele. Proto je také žádoucí zmínit se zde i o vzdělávání, a to tedy konkrétně v sociální práci.

Nakonec už i **student sociální práce** se může ve svém okolí setkat se situacemi vycházejícími z různorodosti, díky níž je sociální práce pro laickou veřejnost nejasná. Každý ze studentů sociální práce si už jistě zažil to, že po jeho sdělení, že je studentem právě tohoto oboru, ihned následují otázky typu, co bude po dostudování vlastně dělat, kde bude pracovat, jaké činnosti bude vykonávat, atd. To opět potvrzuje několikrát zmíněnou domněnku, že okolní svět nemá příliš jasno v tom, kdo nebo co je sociální pracovník a sociální práce, tedy, že ve společnosti skutečně chybí jasná identita sociální práce a sociálních pracovníků. Poněvadž kdyby nějaká taková jasná, výrazná a pro všechny zřetelná identita existovala, tak by studenti sociální práce nemuseli být tak často konfrontováni s podobnými otázkami. Ale zpátky k samotnému vzdělávání v sociální práci. Zákon má o nárocích kladených na potřebnou kvalifikaci sociálního pracovníka jasno.

Odborná způsobilost sociálního pracovníka je chápána jako vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání, a to v bakalářském, magisterském či doktorském studijním programu anebo jako absolvování příslušného akreditovaného vzdělávacího kurzu.⁷⁰ Existují i středoškolské obory zaměřené na tuto oblast, příprava na výkon této profese

---

⁶⁹ HARTL, P., HARTLOVÁ H. *Velký psychologický slovník*, s. 445.

⁷⁰ Srov. Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 7. 2010, § 110.

může tak začít i dříve. Sociální práce očividně disponuje propracovaným systémem vzdělávání, které je stavebním kamenem každé profese.

Nicméně jak už bylo zmíněno, na sociální práci, stejně jako na vzdělávání v tomto oboru, se podepisuje i daný **kulturně-historický kontext** (viz 2.3), jehož vliv, ač se to nemusí zdát, proniká až do současnosti. „*Neexistence vysokoškolského vzdělání a degradace sociální práce na administrativní znemožnila dostatečnou přípravu sociálních pracovníků na nástrahy dnešní doby.*“⁷¹

Příprava budoucích sociálních pracovníků je ale velmi důležitá, jelikož k tomu, aby mohl sociální pracovník kvalifikovaně a dobře vykonávat svoji práci, musí předmět svého působení dostatečně chápat, potřebuje tedy mít určité speciální znalosti a dovednosti.⁷² Vzdělávání tedy ovlivňuje i následnou kvalitu budoucího výkonu profese sociálního pracovníka.

Ale pouhé vystudování vyššího odborného nebo vysokoškolského oboru sociální práce neznamena definitivní konec vzdělávání se. Sociální práce je totiž rychle se rozvíjející obor, se kterým souvisí i neustále se měnící legislativa, vývoj společnosti a přibývajících problémy.⁷³ Takovéto problémy nelze pouze evidovat či analyzovat, nýbrž se musí hledat i nové metody jejich řešení. Proto sociální práce nemá a ani nebude mít dlouhodobě stabilní a jednoznačný obsah. Tím pádem ji nelze ani vyučovat řadu let stejným způsobem a v tom je opět další z obtížností a výzev sociální práce.⁷⁴ Na druhou stranu existuje Minimální standard vzdělávání v sociální práci (viz 3.3), kde jsou stanoveny alespoň stěžejní oblasti vzdělávání.

Celoživotní vzdělávání je tak v sociální oblasti nejen důležité, ale hlavně nutné a nepostradatelné. Vzhledem k její obsáhlosti, širokosti a různorodosti je ještě navíc potřebné další následné vzdělávání v určité specializaci.⁷⁵ Samotné vzdělání ale samo o sobě nestačí.

---

⁷¹ HANUŠ, P. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 6.

⁷² Srov. tamtéž, s. 6.

⁷³ Srov. KVĚTENSKÁ, D. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 28.

⁷⁴ Srov. ŠIKLOVÁ, J. Sociální práce v našem státě od druhé světové války do současnosti. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 153.

⁷⁵ Srov. KVĚTENSKÁ, D. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*, s. 28.

Samozřejmě každá z profesí, sociální práci nevyjímaje, dozajista vyžaduje určitou kvalifikaci, ale ta by se měla skládat z propojení odpovídajícího vzdělání, osobnostních předpokladů a samozřejmě z praxe.⁷⁶

2.4.1 Vztah teorie a praxe

Sociální práce je nejen vědní ale i praktická disciplína, a proto by se měly tyto její dvě části promítat i do vzdělávání sociálních pracovníků. Jednoduše proto, že sociální pracovník by neměl být pouze vynikajícím odborníkem s perfektním přehledem o všech teoriích, metodách, zákonech, poznacích z jiných vědních disciplín, atd., ale hlavně také člověkem, který se umí chovat k lidem, jednat s nimi vhodným způsobem. Tedy tím, který klientům nepomáhá pouze svými znalostmi, ale i svou osobností. V souvislosti s tím se dá hovořit o tzv. měkkých a tvrdých dovednostech.

Měkké a tvrdé dovednosti se odlišují už samotným svým názvem, ale samozřejmě především tím, co je jimi myšleno. Zatímco tvrdé dovednosti jsou především teoretického rázu, jedná se tedy o veškerá teoretická fakta a znalosti, tak měkké dovednosti jsou naopak praktického rázu, jsou to osobnostní a charakterové vlastnosti patřící do komunikační a emocionální oblasti. Tvrdé dovednosti se získávají právě hlavně studiem, ale musí být následně i doplňovány v rámci samostudia či celoživotního vzdělávání. Měkké dovednosti sice už povětšinou musí mít člověk v sobě, ale dají se i trénovat, a tak více rozvíjet nebo získávat další.⁷⁷ Už z tohoto je zřejmé, že měkké a tvrdé dovednosti bývají viděny převážně odděleně. Bohužel se jedná o chybu, které je třeba se vyhnout, poněvadž jedny bez druhých nemají moc velkou šanci uspět. Největší naděje na úspěch plyne z jejich spojení, protože pracovní úkoly lze jen málokdy zvládat jedněmi z nich.⁷⁸ Proto by i ve výuce v rámci vzdělávání měl být kladen důraz jak na porozumění a memorování tvrdých dovedností, tak i na nácvik a rozvoj měkkých dovedností.

---

⁷⁶ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 91.

⁷⁷ Srov. HANTOVÁ, L. Měkké a tvrdé dovednosti sociálního pracovníka. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce L. Maliňáková, s. 32.

⁷⁸ Srov. MÜHLEISEN, S., OBERHUBER, N. *Komunikační a jiné měkké dovednosti: Soft skills v praxi*, s. 183.

Přesto si však mnozí studenti stěžují, že jim studium přináší povětšinou pouze učení se metodám sociální práce, které nakonec v praxi ani neuplatní, a schází jim právě praktické zkušenosti a nácviky dovedností využitelných v praxi. Vysokoškolské studium by proto mělo dodávat odborné znalosti, které budou využitelné zejména v praxi. Jinak totiž zůstává sociální práce jako obor pouze na úrovni odborných seminářů, konferencí, článků do odborných časopisů, atd., a tak může jen stěží překročit hranici do běžné reality skutečné práce s klientem, jelikož nemá praxi co nabídnout.⁷⁹ Na druhou stranu je nutné zmínit, že v rámci studia je povinná odborná praxe studentů, kteří se tímto způsobem s praxí do kontaktu dostávají.

Nicméně stejně jako nelze upřednostňovat teorii před praxí, nelze to ani naopak, jelikož teoretické zázemí je i zdrojem profesionální identity sociálních pracovníků a rovněž usnadňuje praxi. Je tak podmínkou pro kvalitní výkon sociální práce. Snaha pomáhat klientům bez nějakého teoretického rámce může být pro ně i ohrožující. Je tudíž důležité **dbát na obojí, teorii i praxi**.⁸⁰ A i když je pravdou, že aplikování teorie v praxi je náročné, přesto by mělo jít o komplexní a vzájemně se obohacující vztah, nikoliv o střet mezi dvěma protichůdnými světy.⁸¹ Neboť i při výkonu sociální práce musí být přechod mezi takzvaně selským rozumem a specializovaným věděním plynulý. Jinak jsou sociální pracovníci obviňováni z toho, že používají zbytečně složité metody, které nejsou vhodné pro okamžité řešení, tedy pro běžnou praxi.⁸²

Tudíž i nedostatečné souznění mezi světem teorie a praxe může být dalším možným důvodem, proč mezi veřejností a běžnými sociálními pracovníky chybí identita sociální práce a sociálních pracovníků.

Rovněž už tolikrát zmiňovaná různorodost sociální práce, vyznačující se velmi širokým rozpětím, jde proti nalezení nějaké výrazné specifičnosti. To se zase a znovu projevuje i v názoru veřejnosti. Konkrétně tím, že poskytování sociální pomoci ani nepotřebuje nějakou **zvláštní kvalifikaci a vzdělání**.⁸³ Je to ale právě vzdělání, které

---

⁷⁹ Srov. KOPŘIVOVÁ, J. Česká sociální práce jako obor naprosto selhala. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2009, roč. 9, č. 3, s. 8, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Janou Kopřivovou Jan Syrový.

⁸⁰ Srov. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001, s. 25.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 28.

⁸² Srov. LORENZ, W. Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesní profil sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 63.

⁸³ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 85.

otevřít cestu, jak pomoci klientovi, za jehož osud si má být sociální pracovník vědom zodpovědnosti.⁸⁴

Je tedy pravda, že pro skutečnou odbornost a kvalitní výkon jakékoliv profese je vzdělání v příslušném oboru nutností. Stejně tak je pravdou, že pouhé **absolvování určitého oboru ještě nedělá z člověka odborníka**, poněvadž potřebuje právě praxi s její realitou, zkušenostmi, klienty... V tomto případě se nejedná o praxi ve smyslu odborné praxe v rámci studia, nýbrž o tu pravou, ze které nelze za pár týdnů odejít zpátky do školních lavic.

Hotovým sociálním pracovníkem tudíž není rovnou absolvent vysokoškolského oboru sociální práce. To samo o sobě nestačí a z mladého nezkušeného člověka to ihned sociálního pracovníka neudělá. Absolvované vzdělání totiž poskytuje pouze základy teorie, nikoliv záruku profesionality a úspěšnosti v praxi. Mezi absolventem a skutečným sociálním pracovníkem je ještě dlouhé období práce.⁸⁵ A teprve poté, když se dostatečně spojí zmíněné roviny, teorie a praxe, může být opravdovým odborníkem.

2.4.2 Etika jako součást vzdělávání sociálních pracovníků

Etika sociální práce se v domácí literatuře objevuje víceméně jen sporadicky na rozdíl od západních sousedů. Ti se shodují v tom, že právě ona **etika by mohla být tím tak vytouženým a hledaným pojítkem jednotlivých fragmentovaných oblastí, které se schovávají za sociální prací**.⁸⁶ Proto je důležité, aby jí byla věnována náležitá pozornost i v rámci vzdělávacího procesu, jelikož právě ona může vytvořit most mezi teorií a praxí, školou a realitou.

Navíc by se dalo říci, že etika se sociální prací mají k sobě více než blízko, jelikož první je vědou o morálce v lidském jednání, druhá se zase zabývá lidskými vztahy a chováním.⁸⁷

Etika také může pomoci sociálním pracovníkům ve chvílích, kdy to nejvíce potřebují. Jedná se zejména o případy, kdy je zapotřebí učinit nějaká důležitá

---

⁸⁴ Srov. BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. Široká verejnost' stále vníma sociálnych pracovníkov ako úradníkov. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 13, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Pavlem Bajerem a Annou Tokárovou Jozef Kredátus.

⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 12.

⁸⁶ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesionální etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22.

⁸⁷ Srov. SHARDLOW, S. M. Values, Ethics and Social Work. In *Social Work: themes, issues and critical debates*. ADAMS, R., DOMINELLI, L., PAYNE, M. (ed.). Second edition. New York: Palgrave, 2002, s. 30.

rozhodnutí, spadající často do morální oblasti. K práci sociálních pracovníků prostě patří rozmanité situace.⁸⁸ V takových případech a situacích nestačí pouhá teorie, je zde tvrdá realita, která vyžaduje i něco víc. Tím něčím navíc, tím, co propojí tyto dvě roviny, tím, co v těchto morálních dilematech a problémech může dopomoci k rozhodnutí, je právě ona etika.

Etika má tedy přispívat ke kvalitnímu výkonu sociální práce. Přičemž etické principy a pravidla sociální práce jsou vyjádřena jak v mezinárodních, tak v národních, ale i přímo v organizačních kodexech. Tato, dá se říci **vnější etická pravidla**, která jsou obsažena v uvedených kodexech, nejsou ale to jediné, co je spojené s etickým chováním. Důležitou roli hrají i **subjektivní pocity** každého konkrétního sociálního pracovníka. Tudíž, jak by měl on sám jednat, aby se o jeho chování a rozhodování dalo říci, že je etické.⁸⁹ K sociální práci se nedá přistupovat zcela mechanicky, poněvadž sociální pracovník se neustále ocitá v situacích, kdy se musí rozhodovat na základě hodnot.⁹⁰

Profesní etika v sociální práci je takto chápána spíše jako osobní integrita, umožňuje za pomoci vcítění se do problémové situace klienta vystavět lávku mezi abstraktními pravidly a konkrétními nadějemi a představami všedního dne.⁹¹

Souhrnně řečeno, **etika vytváří tmel mezi jednotlivými střípky spadajícími pod sociální práci, stejně jako staví most mezi teoretickou a praktickou částí sociální práce, dále přispívá k lepší orientaci v jednání, rozhodování i k dobrému výkonu sociální práce, ale pro dané téma hlavně... „Zároveň také přispívá k identifikaci s oborem a k větší jistotě při provádění sociální práce.“**⁹² Tudíž praxe, která může být označena za etickou a efektivní, je centrálním prvkem moderní sociální práce.⁹³

---

⁸⁸ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 23.

⁸⁹ Srov. NEDĚLNÍKOVÁ, D. Etická dilemata v terénní sociální práci. In *Profesní dovednosti terénních pracovníků: Sborník studijních textů pro terénní pracovníky*. JANOUŠKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. (ed.). Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, Katedra sociální práce, 2008, s. 377-378.

⁹⁰ Srov. THOMPSON, N. *Understanding Social Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009, s. 54.

⁹¹ Srov. PAULÍK, K., SELMEIDEROVÁ, A., SOTONIAKOVÁ, E., ZÁŠKODNÁ, H. *Kapitoly ze sociální práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra psychologie a sociální práce, 2004, s. 59-60.

⁹² NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 48.

⁹³ Srov. WATSON, D., WEST, J. *Social Work Proces and Practice: Approaches, Knowledge and Skills*. New York: Palgrave Macmillan, 2006, s. 1-2.

2.5 Problémy spojené s nejasnou či chybějící identitou

Doposud bylo už mnoho řečeno o identitě sociální práce a sociálních pracovníků a o všem, co s touto problematikou nějakým způsobem souvisí. Rozebírala se například různorodost a roztržitost sociální práce a z ní plynoucí chaos a zmatek, dále z toho vyplývající nejasnost identity, nebo její malá výraznost a čitelnost nejen pro veřejnost, a také i pochyby, zda nějaká vůbec existuje. Nyní se nabízí otázka, proč je vlastně tak nesmírně důležité, aby sociální pracovníci a vůbec sociální práce měla nějakou identitu, kterou by se mohla prezentovat sobě i okolí. Odpověď mohou poskytnout právě problémy a neblahé dopady, které se objevují, když je tato identita nejasná anebo zcela chybí.

Jedním z problémů je určitě **špatná měřitelnost efektivnosti výkonů** sociálního pracovníka a tím pádem i celé sociální práce. Otázkou však je, zda je vůbec takováto měřitelnost možná, poněvadž z velké části se jedná o soubor hlavně abstraktních a jiných činností, jejichž efekt může být znát až v budoucnosti, ať už blízké nebo vzdálené. Další věcí je tudíž úspěšnost výkonů sociálního pracovníka, tedy sociální práce. Výsledný efekt se buď může anebo vůbec nemusí objevit, a když už, tak jak bylo řečeno, ne ihned, ale i ve vzdálenější budoucnosti, přičemž se to samotný sociální pracovník ani nemusí dozvědět.⁹⁴

Nejen s tímto souvisí **nízký kredit ve společnosti**, se kterým se všeobecně sociální pracovníci potýkají. Dnešní doba a společnost, zaměřená na výkon, okamžitý zisk a viditelný úspěch, prostě nemá pochopení pro profesi, jako je sociální pracovník. Pro profesi, která, jak bylo výše uvedeno, neprodukuje ihned výsledný či viditelný efekt a někdy ho nemusí projevit vůbec, a to i v případě, že byla práce kvalitně odvedena. V této sféře jsou bohužel všem na očích spíše neúspěchy než úspěchy, právě proto, že jsou více vidět.

V souvislosti s tím je třeba zmínit i připravovanou změnu zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách (viz 3.2.1), podle které již nebude důležitý jen samotný proces, ale i výsledek.⁹⁵

---

⁹⁴ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 87.

⁹⁵ Srov. ELICHOVÁ, M., KOLÁŘOVÁ, L. *Seminář inovace kvality*.

Zásluhu na nízkém kreditu sociálních pracovníků má určitě i to, že se soustředí na lidi na okraji, tzv. mimo normu. To bývá ostatními členy společnosti neblaze neseno, jelikož mají pocit, že pozornost, pomoc a péči by si zasloužili spíše jiní, než ti, kteří mají na svém stavu velký podíl jako např. bezdomovci, narkomani. Toto poté bývá sociálním pracovníkům vytýkáno.

Další věcí, která způsobuje nízký kredit či status sociálních pracovníků ve společnosti, je už mnohokrát probíraná nejasnost představ sociálních pracovníků o své roli, identitě, jež může být pramenem mnoha profesionálních pochybení. To vede ke snaze sociálních pracovníků o nalezení určitého ideálu uznávaného ve společnosti, se kterým by se mohli identifikovat a často je to právě představa úředníka. To je ale opět zdroj tolik vytýkaného a neoblíbeného předsudku, že sociální pracovník je pouhý úředník, administrativní pracovník bez jakéhokoliv dalšího zvláštního přínosu, který by ho odlišoval.⁹⁶ Toto je ale cesta do bludného kruhu, jelikož poté sociální pracovníci tvrdí, že mají ve společnosti nízký kredit, protože společnost si o nich vytváří velmi zjednodušenou představu jakožto o úřednících. Je to také zejména vinou špatných zkušeností s úřady, kde jsou **sociální pracovníci bez adekvátní kvalifikace**, nejsou zde tak zaměřeni na klienty, kde se jednoduše tzv. řečeno dělá sociální práce ještě „postaru“. Proto také často nejsou akceptováni sociální pracovníci, kteří nedělají jen klasickou úřednickou práci a nechtějí být zaškatulkováni mezi pouhé obyčejné úředníky.⁹⁷

Potom přichází na zmar všechna získaná prestiž, kterou zvedá příslušné vysoké vzdělání v oboru sociální práce. **Absolventi zejména s nejvyšším vzděláním daného oboru často opouštějí tuto sféru** a hledají si práci i zcela mimo své profesní zaměření. Jiná otázka už je, jaká je reálná šance nalézt uplatnění odpovídající tomuto vzdělání a zaměření na trhu práce.⁹⁸

Nakonec se není čemu divit. Proč by vystudovaný odborník erudovaný v příslušné oblasti měl, ať už je či není místo v dané sféře, zůstat a hledat si práci, která nejen, že je oproti jiným pomáhajícím profesím, ke kterým je zapotřebí stejně vysoké vzdělání,

---

⁹⁶ Srov. JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníků. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 51.

⁹⁷ Srov. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociální práce*, s. 85-86.

⁹⁸ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 82.

méně finančně ohodnocena, ale ještě navíc se potýká s nízkým kreditem jak ze strany veřejnosti, tak u ostatních pomáhajících profesí a spolupracovníků, kteří ho stejně považují jen za pouhého úředníka.

Z toho vyplývá, že **práce sociálních pracovníků je nedoceněná morálně i finančně, chybí jim určitá úroveň seberealizace a satisfakce. Naproti tomu sociální pracovníci mají představu o své profesi, nejsou schopni ji ale dostatečně realizovat, a to z mnoha příčin**, např., že počet klientů na jednoho sociálního pracovníka je příliš vysoký. Není proto překvapením, že důsledkem takového dlouhodobého pracovního nedocenění jsou přetrvávající **stavy únavy, přetaženosti, dekoncentrace, frustrace či psychosomatické projevy**.⁹⁹

Nízký kredit, špatné finanční ohodnocení, malý respekt a úcta k této profesi jako takové ze všech stran, a tak dále. Ale co s tím? Nemohla by být tím zázračným řešením skutečně celostní, stabilní, výrazná, dobře čitelná a všem srozumitelná identita? Kdyby všechny strany dostatečně věděly, s kým mají tu čest, tedy kdo je to sociální pracovník, co konkrétního dělá a co má na starost, že to určitě není jen úředničina. Vědět, k čemu je vlastně sociální práce, s čím může pomoci a co přináší jiného, než všichni ostatní, ovlivnilo by to nějak tento neutěšený stav sociální práce, roztržštěný do všech jejích možných aspektů? Je identita sociální práce a sociálních pracovníků opravdu tím pravým lékem na veškeré problémy s ní spojené? To je velmi těžká otázka, která pravděpodobně může být adekvátně zodpovězena až při existenci a nalezení odpovídající svébytné identity.

---

⁹⁹ Srov. BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. Široká verejnost' stále vníma sociálnych pracovníkov ako úradníkov. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 15, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Pavlem Bajerem a Annou Tokárovou Jozef Kredátus.

3 Profesionalizace sociální práce

Profesionalizace určité profese může být chápána jako vyvíjení snahy konkrétní profesionální skupiny na typizování, standardizování a kontrolování práce v okruhu jejich kompetencí. Jedná se zejména například o vybudování odborného vzdělávání a profesních asociací, nebo o vydobytí statusu dané profese mezi ostatními či v neposlední řadě o vznik profesního etického systému.¹⁰⁰

V posledních dvaceti letech je právě profesionalizace sociální práce velmi skloňované a aktuální téma. Až v této době se v sociální práci odehrává to, co je pro profesionalizaci typické, tedy vznik profesních organizací, kodexů a zákonů týkajících se sociální práce. Má na to jistě vliv i náš již zmíněný kulturně-historický kontext (viz 2.3.1). A jaký má profesionalizace speciálně pro sociální práci a sociální pracovníky vlastně význam?

„Profesionalizací získává sociální práce více práv a větší zodpovědnost potřebnou k odborným zásahům do důležitých a ryze soukromých sfér života jednotlivce, skupin a společenských celků.“¹⁰¹ To není ale jediné plus, které profesionalizace sociální práce přináší. „Profesionalizací získali sociální pracovníci větší kvalifikaci pro pomoc klientům a výkon své profese.“¹⁰²

Profesionalizace sociální práce tak jistě sociálním pracovníkům pomohla k nabytí potřebných odborných kompetencí a celkové odbornosti jejich profese. Rovněž sociální práci a sociálním pracovníkům poskytla prostřednictvím vzniku různých institucí jakési zázemí a pomocí relevantních dokumentů i určité směrnice. Je proto zajisté pro identitu sociální práce a sociálních pracovníků velmi významná, ale nepřinesla s sebou zároveň i něco dalšího, naopak pro danou identitu nepříznivého?

---

¹⁰⁰ Srov. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 19.

¹⁰¹ NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce: její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992, s. 39.

¹⁰² CHRENKOVÁ, M., SOBKOVÁ, H., VAJĎÁKOVÁ, Z. *Metody sociální práce a sociální služby, standardy kvality v sociálních službách*. In *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách. Sborník studijních textů pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory pověřené koordinační činností*. JANOŠKOVÁ, K. (ed.), s. 12.

Jak už bylo zmíněno, česká sociální práce se v posledních letech viditelně profesionalizovala. Došlo tak v rámci její identity k dalšímu důležitému posunu, a to konkrétně ve snížení strategií založených na právně administrativních přístupech a normách k metodám sociální práce a vůbec jejímu zvýraznění ve společnosti jako nezbytné instituce. Také se vyprofilovaly v rámci dané profese i nové oblasti, jako například probační a mediační pracovníci. Tento obrovský rozvoj pak ale vedl k nutné diferenciaci sociální práce a jejího profesního výkonu.¹⁰³

Jak vidno, profesionalizace sociální práce proto nebyla pro identitu sociální práce a sociálních pracovníků pouze velkým kladem, jelikož sebou zároveň přinesla i to, co nyní činí tuto identitu nejasnou, a sice velkou různorodost sociální práce. Opět se tak potvrzuje, že nic není jen bílé nebo jen černé, nýbrž černobílé, stejně jako v případě profesionalizace sociální práce, protože přes její nepopiratelný obrovský přínos je zde i výše zmíněné negativum.

Profesionalizace sociální práce je, jak už bylo řečeno, předpokladem základních dokumentů a institucí. Jejich souvislost s identitou sociální práce a sociálních pracovníků je dána tím, že identitu tyto dokumenty formují skrze to, co svým obsahem sociální práci a sociálním pracovníkům stanovují. A rovněž tím, jak dané instituce v rámci sociální práce konají a jaký směr tudíž podobě sociálních pracovníků udávají.

3.1 Etické kodexy

Nyní už přímo k jednomu z plodů profesionalizace sociální práce, konkrétně k etickým kodexům.

Etika jako náplň profese a předmět vzdělání neoddělitelně patří k dějinám profesí. O představy spojené s tím, jak pomáhat lidem, se totiž v průběhu dějin v různé intenzitě právě praxe a vzdělání zajímaly.¹⁰⁴ **Étos určité profese** udávají specifické mravní hodnoty, to ostatně platí pro sociální práci, stejně jako pro všechny ostatní pomáhající profese, pro které je práce s lidmi charakteristická.¹⁰⁵ „*Takový zvykově-mravní rámeček*

---

¹⁰³ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 79.

¹⁰⁴ Srov. PAULÍK, K., SELMEIDEROVÁ, A., SOTONIAKOVÁ, E., ZÁŠKODNÁ, H. *Kapitoly ze sociální práce*, s. 56.

¹⁰⁵ Srov. KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada, 2011, s. 76.

*jednání, který ohraničuje a ovlivňuje pracovní život a jeho úkoly, zahrnuje pojem profesní etika. Specifický profesní ethos se očekává zvláště od těch povolání, která jsou nad systémy tržní společnosti, tedy např. profese lékaře, politika, umělce, vědce. A tím se sem řadí také profesionální sociální práce se svým vlastním profesním ethosem.*¹⁰⁶

Jak je známo **etické kodexy sociálních pracovníků** vydávají profesní asociace, v České republice je to Společnost sociálních pracovníků, která se zrodila v roce 1990 a etický kodex vydala v roce 1995. Pokud se jedná o mezinárodní profesní asociaci sociálních pracovníků, tak ta byla ustanovena v roce 1956 jako Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW). Etický kodex, IFSW přijala v roce 1976.¹⁰⁷ Etické kodexy nejsou něčím rigidním, nýbrž se postupem času mění, a to v souladu s vývojem společnosti, práva a samozřejmě profese.¹⁰⁸ Nový Mezinárodní etický kodex sociální práce IFSW přijala v australském Adelaide v roce 2004 a poslední revize Etického kodexu sociálních pracovníků České republiky se uskutečnila v roce 2006.¹⁰⁹

Mnoho sociálních pracovníků je, co se týká **hodnoty etických kodexů**, spíše skeptických. Avšak etické kodexy s sebou přinášejí i mnoho kladů. Jedná se zejména o to, že udávají směr, jak se v praxi chovat a jednat, dále chrání klienty před neodborným zásahem a zneužitím či přispívají k upevňování statusu profese. Ale především **pomáhají vytvořit a udržovat profesní identitu**.¹¹⁰ Děje se tak právě za pomoci etických kodexů, které stanovují ideál služby, udávají základní etické principy a způsoby jednání, které členové profese od profesionála očekávají.¹¹¹ Kodexy tak mají co dělat s ustanovením profesní identity ať národní či mezinárodní sociální práce. Přestože poskytují a dávají sociálním pracovníkům určité směrnice a odpovědi, přinášejí i další otazníky a kritiku, jelikož nenabízejí žádné okamžité odpovědi na konkrétní otázky. Kodexy tudíž sociálním pracovníkům sice poskytují jistá vodítka, avšak na obecné úrovni. Výtkou může být i to, že neexistuje sankce v případě nedodržení

---

¹⁰⁶ PAULÍK, K., SELMEIDEROVÁ, A., SOTONIAKOVÁ, E., ZÁŠKODNÁ, H. *Kapitoly ze sociální práce*, s. 59.

¹⁰⁷ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 41.

¹⁰⁸ Srov. KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*, s. 82.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 84.

¹¹⁰ Srov. BANKS, S. *Ethics and values in social work*. New York: Palgrave, 2001, s. 107.

¹¹¹ Srov. KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*, s. 82.

kodexu.¹¹² To samozřejmě může vést u někoho ke snížení motivace, aby daný kodex dodržoval, poněvadž právě zde je eliminován strach z případného trestu, který by za porušení kodexu následoval.

Další kritika etických kodexů spočívá například v tom, že mohou vést k profesnímu elitářství, nebo že ignorují ekonomický tlak. Ovšem přes všechny tyto kritické postoje se nedají etickým kodexům upřít všechny jejich výše zmíněné klady. Jejich velký význam tkví především v tom, že zahrnují základní hodnoty profese, dávají společnosti vědět, že etické implikace jsou pro sociální pracovníky v kontaktu s klienty důležité. Ale hlavně ozřejmují společnosti nejen poslání této profese, ale i to, jak sociální pracovníci chápou sami sebe.¹¹³ Etické kodexy jsou tudíž velmi významné dokumenty, protože vždy ovlivňují podobu dané profese i jejích výstupů.¹¹⁴ Proto jsou důležité i pro identitu sociální práce a sociálních pracovníků.

3.1.1 Mezinárodní etický kodex

Nový Mezinárodní etický kodex hned v úvodu dává důraz na etické uvědomění a schopnost k etickému jednání, které jsou pro kvalitní výkon sociálního pracovníka důležité. Rovněž je zde uvedeno i to, že IFSW se věnuje etice proto, aby podpořila reflexi a diskusi v této oblasti. Následně jsou rozebrány některé problémové oblasti. Poté se už kodex přesouvá k definici sociální práce.¹¹⁵

*„Nový dokument jednak odkazuje na mezinárodní smlouvy v etické oblasti, jednak potom na vlastní principy, které se týkají lidských práv a lidské důstojnosti a sociální spravedlnosti.“*¹¹⁶ Nakonec kodex věnuje pozornost ještě profesionálnímu jednání sociálních pracovníků.¹¹⁷

Tento kodex ukazuje sociálního pracovníka jako toho, kterému není lhostejné etické uvědomění a jednání. Je tím, kdo má diskutovat a reflektovat etickou oblast a je

---

¹¹² Srov. SHARDLOW, S. M. Values, Ethics and Social Work. In *Social Work: themes, issues and critical debates*. ADAMS, R., DOMINELLI, L., PAYNE, M. (ed.), s. 35.

¹¹³ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 43.

¹¹⁴ Srov. MICHALÍK, J. a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*, s. 19.

¹¹⁵ Srov. NEČASOVÁ, M. Mezinárodní etický kodex sociální práce - principy. *Sociální práce/Sociální práce*, 2004, roč. 4, č. 4, s. 31-32.

¹¹⁶ NEČASOVÁ, M. Komentář k mezinárodnímu etickému kodexu. *Sociální práce/Sociální práce*, 2004, roč. 4, č. 4, s. 37.

¹¹⁷ Srov. NEČASOVÁ, M. Mezinárodní etický kodex sociální práce - principy. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 33.

tím, kdo nejen dbá na globálně akceptované mezinárodní konvence, nýbrž i chrání lidská práva a lidskou důstojnost stejně jako sociální spravedlnost. Tím pádem zajišťuje ochranu svým klientům a také citlivé a kvalitní zacházení s nimi.¹¹⁸

V jeho přístupu tak není etika něčím ve stínu či v pozadí, ale aktivitou v popředí. **Obecná doporučení pro profesionální jednání sociálního pracovníka jsou potom pro něho jisté směrnice, skrze něž si svou vlastní profesní podobu/identitu dále dotváří a určitým způsobem formuje.**

Je třeba zmínit ještě jeden důležitý aspekt, který tento kodex vyzdvihuje. „*Jeho znění je založeno na porozumění skutečnosti, že sociální pracovníci se vyskytují v různých kulturách a společnostech, což zase vymezuje konkrétní možnosti jejich působení.*“¹¹⁹ Jak kodex uvádí, některé etické výzvy a problémy mohou být obecné, avšak některé zase **specifické pro danou zemi.**¹²⁰ To opět potvrzuje to, co už bylo zmíněno, a sice že kulturně-historický kontext (viz 2.3) má v rámci sociální práce velký vliv. Mezinárodní etický kodex je tudíž jistě důležitý, ale o to důležitější je potom ten národní, beroucí už v úvahu konkrétní kulturně-historický kontext určité země.

3.1.2 Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR

Pokud jde o národní etické kodexy, tak ty ustanovují závazná pravidla pro sociální pracovníky nehledě na resort nebo pozici, na které sociální pracovníci pracují.¹²¹ Je tu také ještě jedna výše uvedená povinnost. „*Jako členové IFSW jsme zavázáni upravit svůj kodex tak, aby odpovídal zásadám mezinárodního dokumentu, a zároveň se doporučuje rozpracovat specifické oblasti*“¹²² Etický kodex musí být také samozřejmě v souladu i s příslušnými právními dokumenty.¹²³

---

¹¹⁸ Srov. NEČASOVÁ, M. Mezinárodní etický kodex sociální práce - principy. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 31-32.

¹¹⁹ NEČASOVÁ, M. Komentář k mezinárodnímu etickému kodexu. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 37.

¹²⁰ Srov. NEČASOVÁ, M. Mezinárodní etický kodex sociální práce - principy. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 31.

¹²¹ Srov. NEDĚLNÍKOVÁ, D. Etická dilemata v terénní sociální práci. In *Profesní dovednosti terénních pracovníků: Sborník studijních textů pro terénní pracovníky*. JANOUŠKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. (ed.), s. 378.

¹²² NEČASOVÁ, M. Komentář k mezinárodnímu etickému kodexu. *Sociální práce/Sociální práce*, s. 38.

¹²³ Srov. KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*, s. 81.

Etický kodex sociálních pracovníků, jehož poslední změna spadá do roku 2006, zdůrazňuje, ostatně stejně jako ten mezinárodní, lidská práva a sociální spravedlnost a také všeobecně přijímané mezinárodní smlouvy.¹²⁴

Sociální pracovník je zde pojímán jako ten, který respektuje jedinečnost, důstojnost a právo na seberealizaci každého klienta a jako ten, který mu svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi, jež jsou na odborné úrovni, pomáhá. Zejména je zde však vyobrazen jako, dá se říci, vztahová bytost, jelikož převážnou část kodexu zaplňuje právě sociální pracovník ve vztahu, ať už ke klientům, zaměstnavateli, kolegům, společnosti či ke své profesi a odbornosti.¹²⁵

Poslední uvedená položka, tedy **vztah sociálního pracovníka ke své profesi a odbornosti**, je určitě velmi významný a je správné, že ho kodex obsahuje. Jsou zde řečeny věci, které jsou důležité i pro identitu sociální práce a sociálních pracovníků.

Patří sem udržení a zvyšování prestiže profese, také udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce, dále nutná odborná kvalifikovanost sociálního pracovníka neboli odpovídající vzdělání a též velký úkol v rámci celoživotního vzdělávání či využití zkušeností a znalostí kolegů nebo i jiných odborníků pro vlastní odborný růst.¹²⁶

Toto vše, jak už bylo řečeno, je nepochybně pro identitu sociální práce a sociálních pracovníků nepostradatelné. Ale je tu opět jedno ale... Proč zde není o identitě jakožto plodu etických kodexů, které ji mají vytvářet a udržovat, také přímo zmínka? Proč zde kromě důrazu na udržování a zvyšování prestiže nebo odborné úrovně sociální práce a mnohého dalšího není také zdůrazněno pěstování a upevňování samotné identity této profese, když se v celé české společnosti, odborné i laické, mluví o její nejasnosti či neexistenci? Není snad úkolem národního kodexu, oproti svému univerzálnímu mezinárodnímu kolegovi, aby v sobě vyzdvihl a dbal na specifické oblasti vlastní právě dané zemi? Možná kdyby zde byla kromě ostatního identita rovněž zmíněna, zvedlo by to i zájem o ni, o to, aby se mohla stát výraznou a ucelenou.

---

¹²⁴ Srov. Společnost sociálních pracovníků ČR. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR*. Dostupné na: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf (on-line), citováno dne 10. 2. 2013.

¹²⁵ Srov. tamtéž.

¹²⁶ Srov. tamtéž.

V tomto kodexu je věnována oproti jeho mezinárodnímu vzoru větší pozornost etickým problémovým okruhům. A je zde i nabídka řešení etických problémů právě prostřednictvím postupů.¹²⁷

Tento kodex tak přebírá všechny důležité aspekty svého mezinárodního vzoru, také se více zaobírá etickými problémovými okruhy a postupy při jejich řešení. Ale především významně rozpracovává sociálního pracovníka na rovině jeho vztahů, kde není opomenut ani vztah k vlastní profesi a odbornosti. I přesto však ani v rámci tohoto vztahu bohužel slovo identita nezaznívá.

3.1.3 Společnost sociálních pracovníků ČR

Konkrétně této instituci u nás připadá důležitý úkol, a sice vytváření, přijímání a vydávání národního etického kodexu. V rámci toho musí samozřejmě spolupracovat s IFSW, jelikož její mezinárodní kodex slouží jako předloha pro ten národní.

Kromě IFSW společnost spolupracuje ještě s Ministerstvem práce a sociálních věcí, Asociací vzdělavatelů v sociální práci, časopisem Sociální práce/Sociálna práca či s Radou pro rozvoj sociální práce.¹²⁸

Mezi přednostmi této společnosti, které mohou kromě jiného i pozitivně ovlivňovat identitu sociální práce a sociálních pracovníků, patří například důraz na to, aby příslušná pracovní místa obsazovali sociální pracovníci s odpovídajícím odborným vzděláním, také dbá i na další vzdělávání a podílí se na něm, pořádá odborné konference a semináře na konkrétní témata, umožňuje rozvoj nových poznatků a výměnu zkušeností. Dále dohlíží na to, aby jednání sociálních pracovníků bylo v souladu s etickým kodexem. Spolupracuje, jak už bylo výše zmíněno, s řadou organizací působících v sociální oblasti a celkově přispívá k všestrannému rozvoji sociální práce. Proto sdružuje členy, především sociální pracovníky s odborným vzděláním, kteří se na tomto rozvoji aktivně podílejí a zvyšují odbornou úroveň sociální

---

¹²⁷ Srov. Společnost sociálních pracovníků ČR. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR*, (on-line).

¹²⁸ Srov. Společnost sociálních pracovníků ČR. *Spolupráce*. Dostupné na: <http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-pracovniku/article/spoluprace> (on-line), citováno dne 10. 2. 2013.

práce v praxi. Rovněž se společnost vyjadřuje k připravovaným zákonům a právním předpisům sahajícím do sociální oblasti.¹²⁹

3.2 Nejvýznamnější zákony pro sociální práci a sociální pracovníky

Zákony jsou pro sociální práci a sociální pracovníky velmi důležité, a to nejen z toho důvodu, že se jedná o právní normy, kterými se prostě řídit musí. Jsou ale nezbytné i z dalšího, byť jednoduchého důvodu.

Jsou to totiž právě **zákony, které dávají rámeček sociální práci, stejně jako náplni výkonu práce a vzdělávání** samotných sociálních pracovníků. Zákony tudíž udávají obsah jejich práce skrze nabídku sociálních služeb a dávek. Ostatně i ve své práci musejí sociální pracovníci řešit sociálně právní problémy či poskytovat sociálně právní poradenství.¹³⁰ Toto vše jenom dokládá to, co už bylo řečeno (viz 2.1.1), a sice že na sociální práci a sociální pracovníky má kromě jiného výrazný vliv i politická sféra.

Souhrnně vzato jsou tak zákony značně významné i pro identitu sociální práce a sociálních pracovníků. Jejich **platné znění opět formuje celkovou podobu sociální práce a sociálních pracovníků určitým směrem, který jim zákony ukládají právě prostřednictvím svého obsahu.**

Ač je zákonů souvisejících se sociální oblastí opravdu mnoho, například zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, tak zde budou zmíněny pouze ty nejvýznamnější, které nesou hlavně to, co je podstatné i pro identitu sociální práce a sociálních pracovníků.

3.2.1 Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách

„Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. byl v době svého přijetí zcela novou normou, která v podstatě neměla v české legislativě předchůdce. Jeho přijetí bylo dlouho odkládáno a procházelo mnohými peripetemi. Proto nebylo překvapivé, že se vzápětí po jeho zveřejnění ukázala celá řada nedostatků. Ihned po nabytí jeho účinnosti 1. ledna 2007 se začaly objevovat návrhy na jeho novelizaci, které v minimální míře

¹²⁹ Srov. Společnost sociálních pracovníků ČR. *Kdo jsme*. Dostupné na: <http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-pracovniku/article/kdo-jsme> (on-line), citováno dne 10. 2. 2013.

¹³⁰ Srov. HANTOVÁ, L. Měkké a tvrdé dovednosti sociálního pracovníka, s 26.

byly realizovány dílčími úpravami v průběhu let 2007 a 2008.¹³¹ V roce 2009 měly s novelou zákona o sociálních službách přijít změny o něco razantnější, bohužel ani tato novela vložená očekávání nenaplnila.¹³²

A jak vlastně zákon o sociálních službách hovoří a jak tudíž pojímá sociálního pracovníka? Dá se říci, že **zákon sociálního pracovníka definuje pomocí toho, že uvádí výčet činností, které vykonává.** Co konkrétního tedy zákon uvádí? „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“¹³³

Zákon určitě podobu profese sociálních pracovníků nějakým způsobem ohraničuje a udává jí směr i tím, že stanovuje podmínky vzdělání, které musí být pro její výkon splněny.

Kromě samozřejmostí, jako jsou **způsobilost k právním úkonům, zdravotní způsobilost a bezúhonnost, je tudíž nutná i konkrétní odborná způsobilost.** Tou zákon rozumí vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání či absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů.¹³⁴ Toto nastavení stupně vzdělání je samozřejmě v pořádku, problémy však vnáší širě možných oborů vzdělání.

Konkrétně jde o obory sociální politika, sociální pedagogika, sociální péče a speciální pedagogika. Jádrem problému tkví v tom, že absolventi těchto oborů nemají způsobilost k vykonávání všech činností, které zákon v § 109 vymezuje jako ty, co má sociální pracovník vykonávat. Například obor sociální politika se zaměřuje na právní a sociální stránku systému sociálního zabezpečení a nevěnuje se tudíž teoretickým znalostem ani dovednostem, týkajícím se sociální a psychické roviny obtížných životních situací klientů. Sociální pedagogika, sociální péče a speciální pedagogika se oproti tomu specializuje na osobnostní, psychologickou a zdravotní rovinu klientů. Zaměření těchto tří oborů tak jejich absolventům neumožňuje orientaci v systému

---

¹³¹ BEDNÁŘ, M. Problematika etablování profese sociálních pracovníků posun vpřed nezaznamenala. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2009, roč. 9, č. 3, s. 47.

¹³² Srov. tamtéž, s. 47.

¹³³ Zákon 108/2006 Sb., § 109.

¹³⁴ Srov. tamtéž, § 110.

sociálního zabezpečení a sociálních služeb, ani rozlišování a působení na sociální a psychickou rovinu obtížných životních situací klientů.¹³⁵

Tyto obtíže však novela zákona z roku 2009 ještě zhoršila, poněvadž namísto usměrnění oborů došlo k jejich dalšímu rozšíření. Nesmyslně byly přidány obory sociální patologie a právo, které jsou v rozporu s profilem sociálního pracovníka. Z toho lze usoudit, že obsazování lidí s nepřiměřenou kvalifikací na místa sociálních pracovníků bude nejen nadále pokračovat, ale i se zvyšovat. Tento fenomén ale jde proti zdůrazňovanému prosazování zvýšení kvality. Takže i když tato novela zákona nějaká dílčí pozitiva jistě přinesla, k etablování profese sociálních pracovníků směrem vpřed bohužel nedošlo.¹³⁶

Možný zmatek může působit i to, že vedle sociálního pracovníka zákon rovněž hovoří o **pracovnících v sociálních službách**, kam zařazuje jednak sociální pracovníky, dále přímo pracovníky v sociálních službách, zdravotnické pracovníky, pedagogické pracovníky, manželské a rodinné poradce a nakonec i dobrovolníky.¹³⁷

Jak vidno, tak samotný zákon rovněž přispívá k chaosu kolem sociálního pracovníka. Je proto i dalším strůjcem nejasnosti a různorodosti, které kolem identity sociální práce a sociálních pracovníků panují.

Nicméně nyní se chystá již dříve předesílaná změna tohoto zákona (viz 2.5), kde kromě procesu bude kladen důraz i na samotný výsledný efekt práce.¹³⁸ A opět jen čas ukáže, zda tato změna přinese spíše klady či další zápory.

3.2.2 Přípravovaný profesní zákon

V poslední době se hodně mluví o přípravě takzvaného profesního zákona pro sociální práci. Tato právní úprava má několik cílů či předsevzetí, kterých by měla právě svou existencí dosáhnout. Konkrétně se jedná o **zajištění kvalitního výkonu sociální práce, dále rozvoje a růstu sociálních pracovníků a také zvýšení prestiže či statusu**

---

¹³⁵ Srov. BEDNÁŘ, M. Problematika etablování profese sociálních pracovníků posun vpřed nezaznamenala. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 47.

¹³⁶ Srov. tamtéž, s. 47-48.

¹³⁷ Srov. Zákon 108/2006 Sb., § 115.

¹³⁸ Srov. ELICHOVÁ, M., KOLÁŘOVÁ, L. *Seminář inovace kvality*.

sociálních pracovníků jako profese, která je náročná jak na studium, další vzdělávání, tak koneckonců i na vlastní výkon.¹³⁹

Počátky jeho vznikání lze zařadit do doby, kdy vznikal i zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ten na rozdíl od profesního zákona legislativním procesem prošel, poněvadž byla tehdy úprava sociálních služeb přednější. Nicméně malá poupravená část profesního zákona byla do něho také začleněna. Tímto způsobem byly tak alespoň částečně upraveny podmínky pro výkon sociálního pracovníka.¹⁴⁰ Ovšem toto včlenění s sebou přineslo i další problémy. „*Začlenění předpokladů pro výkon sociální práce do právní úpravy sociálních služeb podpořilo sklon veřejnosti i pracovníků některých pomáhajících oborů poněkud nešťastně ztotožňovat sociální práci se sociálními službami, případně redukovat oblast působnosti sociální práce na „resort“ sociálních služeb.*“¹⁴¹ **Dále dochází i k rozměňování profesního profilu sociálních pracovníků, a to z důvodu připojování jiných oborů,** ač blízkých k sociálním službám, tak vzdálených od sociální práce. Požadované předpoklady na výkon těchto oborů jsou jiné, než u sociální práce.¹⁴² Toto vše by měl tudíž připravovaný profesní zákon pomoci odstranit.

Za účelem přípravy tohoto zákona o sociální práci a sociálních pracovnících byla vytvořena pracovní skupina, která je velmi rozmanitá, co se skladby jejích členů týká. Mezi jejími členy jsou jednak samotní sociální pracovníci, dále pak vzdělavatelé, zaměstnavatelé a odborní pracovníci Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV).¹⁴³

Tato pracovní skupina se po zvážení postavení sociální práce v české společnosti a dosavadního vývoje právních podmínek usnesla na dvou možnostech řešení, mezi kterými se rozhoduje. Podle první z nich by se všechny problémy vyřešily pomocí novelizace současné legislativy. Dle druhé možnosti by se vytvořil návrh právní úpravy ošetřující **vznik komory sociálních pracovníků.** Úkolem této komory by po dohodě s MPSV a účasti jejích členů, tedy sociálních pracovníků, bylo upravovat podmínky pro výkon sociální práce a také řešit vzniklé problémy nastávající v rámci výkonu sociální

---

¹³⁹ Srov. KODYMOVÁ, P., SUDA, R., MUSIL, L. Profesní zákon pro sociální práci – potřeba, nutnost, nebo nadbytečná regulace. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2012, roč. 12, č. 3, s. 49.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 50.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 50.

¹⁴² Srov. tamtéž, s. 50.

¹⁴³ Srov. tamtéž, s. 51-52.

práce a její kvality. V současné době dávají všechny zainteresované strany, včetně pracovní skupiny, přednost druhé variantě.¹⁴⁴

Nyní je profesní zákon opět z legislativního programu vlády odložen, důvodem je nedoladěnost některých věcí.¹⁴⁵ Tento odklad může být také dokladem a ukázkou toho, jak je téma identity z hlediska makroúrovně sociální práce důležité.

Jak vše a hlavně samotný profesní zákon dopadne, ukáže až budoucnost. Nicméně už teď je otázkou, jestli nyní upřednostňované řešení sebou přinese více kladů či záporů.

3.2.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí

MPSV vzniklo v roce 1990 a počínaje tímto rokem na území České republiky řídí výkon státní správy v oblasti sociálních věcí a práce.¹⁴⁶

Pro svou důležitost na tomto poli stojí určitě za zmínku, ale není třeba zde podrobně vyjmenovávat veškeré funkce a činnosti, které plní. Jako ministerstvo pro příslušnou oblast má pochopitelně velké pravomoci ovlivňující chod, činnost a konečně i podobu této oblasti.

3.3 Další relevantní dokumenty a instituce pro sociální práci a sociální pracovníky

Mimo etických kodexů a zákonů mají na podobu sociální práce a sociálních pracovníků jistě vliv ještě další dokumenty a instituce, ať už ve větší či menší míře. A to právě prostřednictvím náplně těchto různých dokumentů či prováděnou činností rozmanitých institucí.

Patří sem určitě **Standardy kvality sociálních služeb** jako určitý soubor kritérií umožňující posouzení kvality sociálních služeb.¹⁴⁷ Standardy tak na sociální práci a sociální pracovníky kladou nároky, pomocí nichž mají splnit požadovanou kvalitu vůči klientům v rámci sociální služby. Dá se proto říci, že jsou to určité požadavky na to, jak mají sociální pracovníci pracovat a na to, jak má sociální práce vypadat.

---

¹⁴⁴ Srov. KODYMOVÁ, P., SUDA, R., MUSIL, L. Profesní zákon pro sociální práci – potřeba, nutnost, nebo nadbytečná regulace. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 52.

¹⁴⁵ Srov. HANUŠ, P. *Seminář k problematice nového zákona o sociální práci*. Praha, MPSV: pořadatel MPSV ve spolupráci s ASVSP, 22. 1. 2013.

¹⁴⁶ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Druhé přepracované vydání. Praha: Portál, 2008, s. 104.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 213.

Na podobu sociální práce a sociálních pracovníků mají nepochybně vliv i dokumenty či zastřešující instituce těchto dokumentů, které mají co dočinění se vzděláváním budoucích sociálních pracovníků. Proces vzdělávání jakožto proces utváření odborníka na specifickou oblast mu totiž dává formu a tvar.

V tomto smyslu má význam **Minimální standard vzdělávání v sociální práci**, za kterým stojí **Asociace vzdělavatelů v sociální práci (ASVSP)**. „*Základním cílem ASVSP je zvyšování odborné kvality vzdělávání v sociální práci v ČR. Dlouhodobým cílem ASVSP a jejich členů, je zkvalitňovat vzdělávání v sociální práci a přispívat tím ke zdokonalení nabídky a výkonu služeb sociální práce v České republice.*“¹⁴⁸ Mezi oblastmi, které by v obsahu studia neměly chybět, patří filosofie, etika, sociologická a psychologická teorie, dále teorie a metody sociální práce, odborná praxe a s ní související supervize, metody a techniky sociálního výzkumu, právní teorie a praxe, sociální politika a sociální patologie, problematika menšinových skupin či zdraví a nemoci.¹⁴⁹ Minimální standard je tudíž důležitý tím, že formuluje identitu sociální práce a sociálních pracovníků skrze to, co nabízí ve vzdělání.

Další velký význam v oblasti vzdělávání sociálních pracovníků má **Qram**. Jedná se o projekt spadající pod **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)**. Jde o národní kvalifikační rámec pro terciární vzdělávání, který plní důležitý úkol. „*Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání popisuje charakter a rozsah minimálních odborných znalostí, odborných dovedností a obecných způsobilostí prokazovaných při absolvování jednotlivých úrovní vysokoškolského studia v České republice. Kvalifikační rámec slouží jako vodítko pro vytváření a zajišťování kvality studijních programů, zároveň umožňuje vhléd do podstaty kvalifikací, které jsou v České republice udělovány.*“¹⁵⁰ Kvalifikační rámec má tři úrovně a je obecným standardem pro všechny směry vysokoškolského studia. Podstatné je, že vymezuje také konkrétní oblasti vzdělávání, kde popisuje typické výstupy z učení, jednou z nich je i sociální

---

¹⁴⁸ Asociace vzdělavatelů v sociální práci. *Základní cíle*. Dostupné na: <http://asvsp.org/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁴⁹ Srov. Asociace vzdělavatelů v sociální práci. *Standardy*. Dostupné na: <http://www.asvsp.org/standardy.php> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁵⁰ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Co je kvalifikační rámec?* Dostupné na: <http://qram.reformy-msmt.cz/kvalifikacni-ramec/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

práce.¹⁵¹ Jednotlivé okruhy vzdělávání pro sociální práci jsou zde totožné s Minimálním standardem vzdělávání v sociální práci.¹⁵²

Nesmí být opomenuta ani **Rada pro rozvoj sociální práce (RAROSP)**. Ta má velice důležité poslání, a to především dbát o rozvoj odborné úrovně, kvality a též profesní prestiže sociálních pracovníků a celkově oboru sociální práce. Činí tak nejen prostřednictvím spolupráce, ale i pomocí výměny zkušeností a příkladů dobré praxe mezi profesními organizacemi sociálních pracovníků, jejich zaměstnavateli a také vzdělavateli v sociální práci.¹⁵³ Toto sdružování a interakce, kterým RAROSP mezi různorodými subjekty v oblasti sociální práce napomáhá, je pro ni velice významné.

Další institucí či organizací je **Profesní komora sociálních pracovníků**. Ta kromě sestavování databáze sociálních pracovníků, kteří se sem dobrovolně přihlásí k výměně názorů či k vzájemnému informování o svých oblastech, nabízí i kurzy akreditované od MPSV.¹⁵⁴

Nelze nepřipomenout ani **Asociaci poskytovatelů sociálních služeb (APSS)**, jelikož se jedná v České republice o největší profesní sdružení poskytovatelů sociálních služeb. Cílem je potom rozvíjení a zvýšení úrovně sociálních služeb. Kromě jiného je sdružení též reprezentantem zájmů a potřeb svých členských poskytovatelů u veřejnosti a také provádí vzdělávací činnost.¹⁵⁵ Tím, že sdružení podporuje rozvoj a zvyšování úrovně sociálních služeb, tak celkově vzato působí i na sociální práci, na sociální pracovníky a na jejich kvalitu.

Za zmínění stojí i občanské sdružení **POPIK**, jedná se o poměrně nedávno vzniklé občanské sdružení příznivců odborné pomáhající intervence a katedry sociální politiky a sociální práce fakulty sociálních studií na Masarykově univerzitě. Sdružení je otevřené pro studenty, absolventy a pracovníky této katedry a také příznivcům odborné pomáhající intervence. Klade si za cíl rozvíjení kvality odborné pomáhající intervence, a to v oblasti sociální práce, sociální politiky i lidských zdrojů v České republice.

---

¹⁵¹ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Co je kvalifikační rámec?* Dostupné na: <http://qram.reformy-msmt.cz/kvalifikacni-ramec/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁵² Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Oblasti vzdělávání – sociální práce*. Dostupné na: <http://qram.reformy-msmt.cz/kvalifikacni-ramec/oblasti-vzdelavani/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁵³ Srov. Rada pro rozvoj sociální práce. *Poslání*. Dostupné na: <http://rarosp.cz/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁵⁴ Srov. Profesní komora sociálních pracovníků. *Informace o databázi PKSP*. Dostupné na: <http://www.pksp.cz/databaze.htm> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁵⁵ Srov. Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. Dostupné na: <http://www.apsscr.cz/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

K jeho činnosti nepatří jen zprostředkovávání kontaktů mezi zmíněnými skupinami, ale i diskusní setkání, kulturní akce, publikační činnost či organizace akreditovaných kurzů a výzkumu.¹⁵⁶ Nelze neuvést, že za tímto sdružením stojí významná osoba české sociální práce, která se v mnoha svých člancích zabývá právě identitou sociální práce a sociálních pracovníků, Libor Musil (viz 4).

Na konec musí být připomenut i **časopis Sociální práce/Sociálna práca**. Jedná se o odborný časopis vycházející v České republice a na Slovensku, který se věnuje konkrétně sociální práci a reflektuje ji. Vydává ho již zmíněná ASVSP. Posláním časopisu je jednak podpora kvality a profesionalizace praxe sociální práce, dále napomáhání rozvoji sociální práce jako vědní disciplíny. Potom i zkvalitnění vzdělávání v tomto oboru či podpora zájmů poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb a také zvýšení schopnosti české a slovenské společnosti řešit životní problémy lidí prostřednictvím sociální práce. A to vše například pomocí postoje, který bere odbornost a lidskost za rovnocenné, věcnou diskusí sociálních pracovníků, jejich soudržností či zájmem vidět sebe samé očima jiných.¹⁵⁷ Předností tohoto časopisu je zajisté to, že poskytuje prostor pro řešení teorie i praxe sociální práce, také aktuálního dění v rámci této oblasti a nejrůznějších problémů s ní spojených.

Dalším časopisem věnujícím se rovněž problematice sociální práce je **časopis Fórum sociální práce**, který vychází v rámci katedry sociální práce filosofické fakulty Univerzity Karlovy.¹⁵⁸

Kromě všech těchto jmenovaných dokumentů a institucí, nebo už také zmíněných zákonů a občanského povědomí, ovlivňují podobu či identitu sociální práce a sociálních pracovníků ještě i **nestátní neziskové organizace (NNO)**, a to prostřednictvím svých základních formujících dokumentů.¹⁵⁹

Jak vidno, nabídka různorodých dokumentů a institucí v rámci sociální práce je opravdu bohatá. Otázkou však zůstává, zda se skutečně jedná o pozitivum, poněvadž

---

¹⁵⁶ Srov. Stanovy občanského sdružení POPIK, schváleny valným shromážděním dne 11. 12. 2011, I.1., II.

¹⁵⁷ Srov. Sociální práce/Sociálna práca. *Poslání a cíle*. Dostupné na: <http://www.socialniprace.cz/index.php?sekce=1&podsekce=17> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁵⁸ Srov. Fórum sociální práce. Dostupné na: <http://socp.ff.cuni.cz/forum-socialni-prace/struktura> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

¹⁵⁹ Srov. ELICHOVÁ, M. Pěstování orchidejí a praxe charitativních organizací. *Caritas et Veritas*, 2011, roč. 1, č. 1, s. 32.

pokud je něčeho, ať už v jakékoli oblasti příliš mnoho, může to být i důkazem toho, že jsou v dané věci nedostatky...

Nicméně nakonec je třeba také říci, že různé instituce či profesní asociace jsou velmi významné, jelikož **každá daná profese musí být seberegulovatelná, v čemž tkví právě jejich důležitost a potřeba. K tomu navíc dbají na rozvoj oboru a na příslušející vzdělávání či na obhajobu a prosazení vlastních zájmů a hodnot.**¹⁶⁰

Výše zmíněný text tak poskytl jakýsi přehled dalších dokumentů či institucí, které rovněž hrají relevantní roli pro sociální práci a sociální pracovníky, a které mohou být a jsou směrodatné i pro formování identity této disciplíny a profese.

---

¹⁶⁰ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 82-83.

4 Současné významné osobnosti české sociální práce

Následující řádky by měly přinést pohled na identitu sociální práce a sociálních pracovníků několika vybranými autory či osobnostmi. Těmto autorům je společné, že patří do současnosti a také to, že jsou všichni českými autory. Poněvadž jak už bylo zmíněno (viz 2.3), pro konkrétní obraz sociální práce a sociálních pracovníků musí být brán v úvahu daný kulturně-historický kontext, o který se jedná.

Jejich výběr tkví dále v tom, že se jedná o přední autory v oblasti sociální práce, a jsou tedy pro tuto oblast významní. Ať už se zabývají vysloveně problematikou identity sociální práce a sociálních pracovníků, anebo celkově oblastí sociální práce. Jmenovitě jde o Oldřicha Chytila, Oldřicha Matouška, Libora Musila a Josefa Zitu.

Jako první bude zmíněn **Libor Musil**, jelikož z výše uvedených autorů se asi nejvíce zabývá právě identitou sociální práce a sociálních pracovníků.

Konkrétně se věnuje nejasnosti okolo identity sociální práce a sociálních pracovníků. Mluví o tom, že kolem sociální práce panují různé představy, což může znamenat jak pestrost, tak chaos. Tato nejistá situace identity přináší zajisté obojí. Ale důsledkem poté je, že sociálním pracovníkem je buď každý, nebo nikdo, jelikož žádné pevné hranice, pro jeho určení nejsou.¹⁶¹

Očekávání kladená na sociální pracovníky jsou tedy nejednoznačná, jelikož neurčitost představ spojovaných se sociálními pracovníky je široká, i co se zúčastněných týká, poněvadž sem lze zařadit nejen laickou část společnosti, nýbrž i politickou sféru, vedoucí organizací v sociální oblasti a bohužel také samotné sociální pracovníky.¹⁶² Tento problém sociálních pracovníků spojený s nejasností kolem sebe samých může být rovněž původcem mnoha pochybení, které mají pak za následek nízký status této profese.¹⁶³ Souvislost s tímto vším může mít i to, že nikdo přesně netuší, zda

---

¹⁶¹ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*, 60.

¹⁶² Srov. JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 50.

¹⁶³ Srov. tamtéž, s. 51.

a co by sociální pracovníci mohli nabízet jiného, něco jen pro ně typického, co jiní neumí nebo nenabízejí.¹⁶⁴ Současně mlhavost kolem identity sociální práce přetrvávající uvnitř české společnosti také nabádá k tvorbě nejrůznějších mýtů spojovaných s touto disciplínou a profesí.¹⁶⁵ Prostor zaplněný nejasností a zmatkem nemůže přinášet nic jiného, než nelichotivé fantazie v podobě mýtů.

Možné řešení této překerní situace identity sociální práce a sociálních pracovníků může být dle Musila právě ve využití nedostatku, kterým jsou nejasné a nesourodé představy okolo sociální práce. Pomocí spolupráce umožňují hledání a snad i nalezení konkrétní nabídky neboli jediné představy, která spočívá v celku na sebe navazujících způsobů pomoci pojatých administrativně, profesionálně, filantropicky a aktivisticky (viz 5.1). A to tehdy, když jejich příznivě sestavené kombinace nebudou schopny ostatní pomáhající profese lidem nacházejícím se v obtížných životních situacích poskytovat.¹⁶⁶ Problém s nejasnou identitou by tak mohl být odstraněn „šalamounským“ řešením, kdy se z negativa, v kterém daný problém koření, udělá pozitivum, které ho naopak pomůže vyřešit.

Dalším autorem, který se také zabývá přímo identitou sociální práce a sociálních pracovníků, je **Josef Zita**.

Konkrétně mluví o tom, že snaha po profesionalizaci profese sociálních pracovníků může být pojmána právě jako pokus o vymezení hranic a tudíž i identity této profese, což však bohužel u sociální práce není snadným úkolem. Dá se říci, že sociální práce ve své mnohostrannosti zahrnuje v současnosti už prakticky vzato všechny sociodemografické skupiny společnosti.¹⁶⁷ S tím však souvisí další problém. „*Při širokém „rozpětí křídel“ sociální práce je obtížné dospět k výrazné specifičnosti, což se odráží v části veřejného mínění názorem, že k poskytování sociální pomoci není třeba nějakého zvláštního vzdělání a kvalifikace.*“¹⁶⁸ To je opět v konfliktu se snahou po

---

¹⁶⁴ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociální práca*, 60.

¹⁶⁵ Srov. JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc. *Sociální práce/Sociální práca*, s. 50.

¹⁶⁶ RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociální práca*, s. 80.

¹⁶⁷ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 81.

¹⁶⁸ ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 85.

něčem, co je možné nazvat jako výjimečnost, ohraničenost nebo výlučnost dané profese.¹⁶⁹

Dalším aspektem je, že vývoj nezastavitelně spěje ke specializacím, což však s sebou zase přináší jistou problematičnost. Na jednu stranu sice uvedený vývoj služby sociální práce zkvalitňuje, ale na druhou může být pro identitu profese sociálních pracovníků definitivní, jelikož hrozí, že další diverzifikace nakonec přispěje k rozpadu této profese.¹⁷⁰

Oproti těmto černým představám se taktéž nabízí jedna myšlenka. „Dotváří se první generace sociálních pracovníků vysokoškolsky vzdělaných a absolventů vyšších odborných škol sociálních. Jenom před ní stojí výzva směřovat povolání k jednotné a ukotvené profesi.“¹⁷¹

Zvučným jménem v oblasti sociální práce je určitě **Oldřich Matoušek**, jehož četné knižní publikace patří asi k nejvíce skloňovaným a čteným v rámci této oblasti. Ve své knižní tvorbě se zabývá celkově sociální prací. Jeho pohled na identitu sociální práce a sociálních pracovníků může být tak čitelný skrze to, jak sociální práci a sociálního pracovníka definuje. A jak tedy konkrétně tuto disciplínu a profesi definuje?

„Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.) Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. Sociální práce je hlavním přístupem při poskytování sociální pomoci.“¹⁷²

Sociálního pracovníka chápe Matoušek v tom smyslu, jak ho definuje zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách.¹⁷³ To už zde bylo jednou uvedeno (viz 3.2.1).

---

¹⁶⁹ Srov. ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.), s. 87.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 89-90.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 91.

¹⁷² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Druhé přepracované vydání, s. 200-201.

¹⁷³ Srov. tamtéž, s. 201.

Poslední příslibem a důležitou osobností je **Oldřich Chytil**, jehož význam pro sociální práci je rovněž nezpochybnitelný. Je například jedním ze zakladatelů ASVSP, čímž započal věc, která je významná pro samotný vývoj a směřování sociální práce.

Mluví o tom, co už bylo také zmíněno (viz 3.2.2) a sice, že jedním z problémů současné sociální práce u nás je to, že bývá redukována na poskytování sociálních služeb. Proto je pro sociální pracovníky nutné kromě praktických zkušeností mít i teoretické znalosti. Jen tehdy budou dostatečně schopni argumentace v rámci obhajoby sociální práce jako prostředku k pomoci klientům, kteří se nacházejí v obtížných životních situacích.¹⁷⁴ Proto je také důležité pro sociální pracovníky v praxi nadále se vzdělávat, například i proto, že tím mohou předejít syndromu vyhoření.¹⁷⁵ Tudíž platí už taktéž zmíněné (viz 2.4.1), že pro sociální práci a sociální pracovníky je podstatný soulad mezi teorií a praxí.

Podle Chytila je sociální práce neoddělitelně spojena s modernou a jejím rozvojem. A právě z důvodu tohoto sepětí je nutné hovořit také o důsledcích modernizace pro sociální práci.¹⁷⁶ Jedním z nich je právě i vzdělávání v sociální práci, kde se důsledkem modernizačních tendencí přesouvá důraz od předávání vědomostí na kompetence. To pak neumožňuje adekvátní reagování na neustále se měnící společenské podmínky. Ve výsledku pak sociální pracovníci nejsou schopni tyto modernizační tendence kriticky reflektovat.¹⁷⁷

Nezbývá než dodat, že skrze „hlas“ význačných osobností doby v příslušném oboru lze vyzorovat stav a obraz dané oblasti a jejich představitelů. Rovněž mohou mít značný vliv na další vývoj a směřování v této oblasti.

---

¹⁷⁴ Srov. BAJER, P. Teorie mohou být kompasem při hledání cílů s klienty. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2010, roč. 10, č. 3, s. 6, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Pavlem Bajerem Oldřich Chytil.

¹⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 5.

¹⁷⁶ Srov. CHYTIL, O. Důsledky modernizace pro sociální práci. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 4, s. 64.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 67.

5 Typologie sociální práce a sociálních pracovníků

Typologie sociální práce a sociálních pracovníků mohou být považovány za jakési pokusy o identitu sociální práce a sociálních pracovníků.

Jedná se o jednotlivé typy, které se snaží pojmut širokou a pestrou nabídku sociálních pracovníků lišících se pracovištěm, převládajícími činnostmi, atd. Jelikož právě podle konkrétního místa práce svázaného s určitou cílovou skupinou a charakteristickými pracovními úkony lze sociální pracovníky rozdělit do těchto jednotlivých typů, ale také je pomocí toho zase spojit, poněvadž jsou to všechno podoby jedné profese.

Dá se proto říci, že tyto typologie mohou být jednak opět důkazem velké různorodosti sociální práce a sociálních pracovníků, tak i jakýmsi pokusem o zvládnutí této různorodosti prostřednictvím rozčlenění sociálních pracovníků na jednotlivé typy.

V následujícím textu budou uvedeny tři takové typologie a stručně nastíněny jejich jednotlivé typy či přístupy.

5.1 Typologie – Libor Musil

Autorem první typologie je Libor Musil, který po určitou dobu sledoval různorodé představy o sociální práci u jednotlivců, skupin a také personálu celých organizací. V těchto představách poté začal rozpoznávat jakési „orientační body“. Došel tak k tomu, že v České republice v praxi a při tvorbě politiky na sebe v tomto prostoru narážejí a potkávají se různé představy o sociální práci. A co je hlavní, lze je ohraničit pomocí několika typů. V žádném případě však nejde o nějaké škatulkování, ale spíše o takové „orientační body“, kterých se různým způsobem a intenzitou tyto různorodé představy o sociální práci a sociálních pracovnících dotýkají či je různě kombinují.¹⁷⁸

---

¹⁷⁸ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 64.

Důležité dále je, že každý z Musilových vysledovaných typů pojetí sociální práce má jak své klady, tak i své zápory. Každý tento typ nabízí sociálním pracovníkům a jejich klientům něco dobrého, ale zároveň sebou nese i nějaké riziko.¹⁷⁹ Konkrétně se jedná o typ administrativní, profesionální, filantropický a aktivistický.

Pro **administrativní typ** jsou samozřejmě charakteristické administrativní úkony, znalost příslušné legislativy či vyřizování vlastní agendy. Z toho vyplývá, že se jedná spíše o úředníka, který pracuje zejména s žádostmi a rozhodnutími, jež jsou dány odpovídajícími normativními akty, a to postupem, který je předem určen.¹⁸⁰ Výhodou tak může být rychlá praktická rada, rizikem nebo nevýhodou zase to, že vinou neustálého stereotypu řešení jednoho dílčího problému pracovník zapomene na další, které mohou klienty tížit.¹⁸¹

Pro **profesionální typ** je zase typické komplexní posuzování různorodých a individuálních okolností klienta a jeho situace, dále posilování klientovy schopnosti zvládat vlastní situaci a také spolupráce s dalšími pomáhajícími profesemi. Jedná se tedy o specialistu, který je schopný pomocí vhodné intervence reagovat na konkrétní potíže a rysy situace daného klienta.¹⁸² Výhoda tak tkví v tom, že se řeší všechny potíže, jelikož se vzájemně podmiňují. Nevýhoda je naopak v tom, že hrozí nebezpečí zbytečně složitého řešení potíží, které lze vyřešit způsobem jednodušším.¹⁸³

Další je **filantropický typ**, pro který je samozřejmostí navazování vztahu s klientem a zabývání se zejména jeho specifickými potřebami a rovněž empatický a ochotný přístup. V tomto případě nejde ani o úředníka či specialistu, ale o člověka, který se nechává vést hlavně svým úsudkem a osobními prožitky.¹⁸⁴ Zmíněná empatie je zde určitě kladem, ale zároveň i rizikem, poněvadž může zužovat pracovníkovu pozornost na řešení problémů, na které je on sám citlivý a tudíž vést k zanedbávání těch klientů, kteří mají problémy jiného druhu.¹⁸⁵

Poslední je **aktivistický typ**, který se vyznačuje zejména bojem za práva znevýhodněných, prosazováním zájmů svých klientů a tudíž aktivním nasazením

---

¹⁷⁹ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 65.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 66.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, s. 67.

¹⁸² Srov. tamtéž, s. 66.

¹⁸³ Srov. tamtéž, s. 67.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 68.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 67.

v rámci řešení klientovy situace.¹⁸⁶ Výhodou aktivisty tak může být právě jeho velice angažovaný postoj v rámci vybojovávání klientových práv či zájmů. Nevýhodou naopak může být to, že pro tuto horlivost zapomene na řešení aktuálních praktických a všedních problémů klienta.

Zároveň s nabídkou této typologie, která zachycuje rozdílné zaměření sociálních pracovníků v České republice a skládá se ze čtyř pojetí sociální práce či sociálního pracovníka, poskytl Musil i typologii identit sociálních pracovníků.¹⁸⁷

5.2 Typologie – Jiří Winkler

Druhou typologií je typologie Jiřího Winklera, která je rovněž ukazatelem možné pracovní orientace sociálních pracovníků. Skládá se opět ze čtyř představ či typů. Jmenovitě se jedná o sociálního pracovníka jako ochránce systému, jako filantropa, jako profesionála a jako „narázník“ mezi systémem a klientem.¹⁸⁸

Pro **sociálního pracovníka jako ochránce systému** je typická role jakéhosi obránce existujícího systému sociálních dávek, a to před klienty, kteří ho zneužívají. Tato představa se pojí spíše s identifikací se stávajícím systémem legislativních norem a vírou v jeho sociální spravedlnost. Součástí tohoto pojetí je i snaha pomoci lidem v obtížných situacích.¹⁸⁹

Druhý je **sociální pracovník jako filantrop**, který naopak věří v to, že klienti systém nezneužívají, má proto tendenci systém modifikovat, aby co nejvíce klientům pomáhal, jelikož jsou sociálně potřební. Z toho vyplývá, že klienty vnímá více pozitivně a má k nim větší důvěru. Tento typ pracovníka má svou práci rád, má pro něj smysl pomáhat a má tudíž zájem vcítit se a pomáhat klientům v obtížných situacích.¹⁹⁰

Další je **sociální pracovník jako profesionál**, který se také snaží systém sociálních dávek modifikovat, ale už o něco promyšleněji, a i když se také snaží klienty podporovat, tak je zde menší míra citové identifikace s nimi. Pozornost věnuje

---

¹⁸⁶ Srov. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 81.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 81.

¹⁸⁸ Srov. WINKLER, J. Organizační kultura poskytování příjmově a majetkově testovaných sociálních dávek v České republice. In *Účinky a legitimita české sociální politiky*. SIROVÁTKA, T. (ed.). Brno: MU, 2000, s. 123.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 123.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 123.

metodickému postupu, poskytování správných informací a odstraňování nedůvěry klientů.¹⁹¹

Poslední je **sociální pracovník jako „narázník“ mezi systémem a klientem**, který projevuje se systémem sociálních dávek menší mírou identifikace. Je pro něho typické vědomí malé vlastní prestiže u klientů, vnímání své pracovní pozice zejména jako konfliktní a také představa zneužívajícího klienta.¹⁹²

Stejně jako typologie předchozí, i tato poskytla celkový pohled na sociálního pracovníka prostřednictvím jednotlivých typů, které do sebe všechny zahrnuje, a které se mezi sebou více či méně odlišují a v praxi určitě kombinují.

5.3 Paradigmata sociální práce

Za další typologii mohou být považována i paradigmata sociální práce, neboť jsou také určitým členěním přístupů či přemýšlením o sociální práci a sociálních pracovnících.

Prvním z nich je **terapeutické paradigma**. *„Za hlavní faktor sociálního fungování je zde považováno duševní zdraví a pohoda člověka. Sociální práce je proto v tomto pojetí chápána jako pomoc prováděná zejména formou psychoterapie. Zastánci tohoto přístupu spatřují cíl sociální práce ve snaze pomoci zabezpečit jednotlivcům, skupinám i komunitám psychickou a následně také sociální pohodu. V souvislosti s tím se zaměřují na otázku, jak je zvládání životní situace klientem omežováno jeho osobnostními deficity.“*¹⁹³ Přičemž nástrojem k obnovení duševního zdraví či vnitřní rovnováhy je zde podpora rozvoje a uskutečnění klientovy osobnosti, kdy je největší důraz kladen na komunikaci. Ta mu jako proces vzájemného ovlivňování umožňuje získat kontrolu nad vlastními pocity a způsobem života. Dle tohoto paradigmatu by profesní výbava sociálního pracovníka měla zahrnovat hlavně psychologické znalosti a terapeutický výcvik.¹⁹⁴

Druhým je **reformní paradigma**. *„V tomto paradigmatu se představa sociálního fungování pojí s vizí společenské rovnosti v různých dimenzích společenského života. Představitelé tohoto pojetí sociální práce sdílejí představu, že podporou spolupráce*

---

¹⁹¹ Srov. WINKLER, J. Organizační kultura poskytování příjmově a majetkově testovaných sociálních dávek v České republice. In *Účinky a legitimita české sociální politiky*. SIROVÁTKA, T. (ed.), s. 123.

¹⁹² Srov. tamtéž, s. 123-124.

¹⁹³ NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 14-15.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 15.

*a solidarity v rámci určité společenské skupiny pomohou utlačeným získat vliv na vlastní životy. Sociální práce se proto zaměřuje na zmocňování klientů sociálních služeb, aby se mohli autenticky podílet na tvorbě a změnách institucí.*¹⁹⁵ Mluví se zde také o elitách, které ve svůj prospěch hromadí společenskou moc a zdroje. To následně způsobuje nerovnosti ve společnosti. Úkolem sociální práce je naopak boj za společnost postavenou na principu rovnosti. V rámci tohoto paradigmatu se sociálního a osobního rozvoje může dosáhnout pouze společenskou změnou. K profesní výbavě sociálního pracovníka zde proto patří zejména znalosti z politologie, sociální filosofie a sociologie.¹⁹⁶

Třetím a posledním je **poradenské paradigma**. *„Sociální fungování zde závisí na schopnosti zvládat problémy a přístupu k odpovídajícím informacím a službám. Zastánci tohoto přístupu chápou sociální práci jako jeden z aspektů systému sociálních služeb. Toto pojetí chce vycházet vstříc individuálním potřebám a současně usiluje o zlepšování systému nabízených služeb.*¹⁹⁷ Rysem životní situace klienta jsou zde neuspokojené potřeby, individuální omezení, a také více či méně dostačující schopnost institucí společnosti na jeho neuspokojené potřeby a potíže při styku s nimi vstřícným způsobem reagovat. Nástrojem pomoci klientům je zde především poskytování informací, poradenství, zpřístupňování zdrojů a dalších služeb. Společnost a její instituce mají být změněny tak, aby odpovídaly potřebám klientů, přičemž sociálního a osobního uskutečnění se dosáhne za pomoci vlastního růstu. Profesní výbava sociálních pracovníků musí proto obsahovat hlavně znalosti z psychologie, sociologie a práva.¹⁹⁸

Samozřejmostí je v rámci těchto paradigmat prosazování eklekticismu, a to jak v teorii, metodologii, tak v praxi, kdy dochází ke spojování cenných aspektů z těchto jednotlivých přístupů bez ohledu na jejich hranice.¹⁹⁹

Tyto tři typologie jsou určitým náhledem na sociální práci a sociální pracovníky, který nepopírá, ba naopak prostřednictvím jednotlivých typů či přístupů přiznává různorodost této disciplíny a profese. Dává tak možné řešení problému různorodosti

---

¹⁹⁵ NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 15.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 15-16.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 16.

¹⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 16-17.

¹⁹⁹ Srov. NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, s. 39.

právě tím, že tento celek, který představují sociální práce a sociální pracovníci, rozděluje na jednotlivé části, které ho tvoří, a které se různým způsobem prolínají.

6 Shrnutí

Profesní identita (viz 1) je pro každého člověka velmi důležitá. Má v jeho pracovním životě stejný význam jako identita osobní v jeho běžném životě. Proto je nutné, aby každá disciplína a z ní vyplývající profese tuto profesní identitu vlastnila, jelikož tím dává na vědomí jak pracovníkům, tak jejich okolí, kým skutečně jsou, co vykonávají a nabízejí.

Profesní identita jako podstata zahrnující důležité znaky profese by tudíž neměla **sociálním pracovníkům a celkově sociální práci**, stejně jako ostatním profesím, rozhodně chybět. Bohužel v případě sociální práce se v současné době jedná spíše o **nejasné, nesourodé a velmi různorodé představy** (viz 2.1), než o svébytnou ucelenou identitu. Panují tak oprávněně dohady o tom, že identita sociální práce a sociálních pracovníků neexistuje vůbec, minimálně že je nejasná. Tyto domněnky nepřetrvávají jen u celé veřejnosti, ale i u samotných sociálních pracovníků, jejichž pracovní náplně a zaměření doopravdy znaky různorodosti vykazují. Někdy jejich činnost bývá dokonce eliminována jen na administrativní činnosti.

Není potom divu, že nejčastější představou a typickým předsudkem o sociálních pracovnících je chápání sociálního pracovníka jako pouhého úředníka. Tento a další podobné **předsudky** (viz 2.1.1) pak nejasnost a otazníky kolem sociální práce a sociálních pracovníků v rámci jejich identity ještě více zvětšují a komplikují. Jejich původcem je veřejnost, političtí aktéři, vedoucí organizací, média, umělecká scéna, ale opět naneštěstí i sami někteří sociální pracovníci. Kromě toho se sociální práce musí potýkat s nařčeními, že je poloprofesií nebo výhradně a pouze ženskou profesí.

Velkým tématem potom je, jestli se u zmíněné **různorodosti jedná o zápor nebo klad** (viz 2.1.2), jelikož oba tyto póly jsou jí z různých pohledů vlastní. A zda je nejen možné najít společného jmenovatele této různorodosti a tím ji překonat, ale jestli je zde vůbec chuť ji právě pro některá pozitiva překonávat. Pro ukázkou stačí uvést dvě strany této mince, a sice rozplizlost versus pestrost.

V souvislosti s tím se objevuje myšlenka, zda nepostačuje nalézt místo celkové kolektivní identity sociální práce a sociálních pracovníků, **identitu v rámci konkrétního profesního zaměření**, konkrétní cílové skupiny sociálního pracovníka. Ale jak už bylo řečeno, celek je více než části, které ho tvoří. Proto by daný celek rozhodně identitu mít měl, už jen proto, aby udával řád a směr svým částem.

Důležité tudíž bylo uvedení a zařazení **sociální práce jako pomáhající profese** (viz 2.2), díky níž získává sociální práce obecný obal, který je ale potřeba ještě naplnit specifickým obsahem vystihujícím konkrétně sociální práci. S tím souvisí i rozebíraná schopnost **dát nabídku odlišnou od ostatních**, takovou, jakou ostatní nedisponují.

Následně bylo taktéž důležité zmínit a podtrhnout **význam kulturně-historického kontextu sociální práce** (viz 2.3), a to konkrétně té české (viz 2.3.1), na niž se tato práce zaměřuje. Poněvadž jak se ukázalo, když se hovoří o určité sociální práci, musí se hovořit skutečně o ní, a to právě skrze její kontexty, protože ty jednotlivé sociální práce od sebe odlišují a v něčem zase sblížují. Nelze tak hovořit o nějakém univerzálním, globálním, ale ani nadčasovém modelu. Plusem uváděných kontextů je mnohdy i pochopení některých dnešních problémů sociální práce, jež jsou jejich odrazem.

Vliv těchto kontextů sahá i do samotného **vzdělávání v sociální práci** (viz 2.4), které je pro ni a samozřejmě pro sociální pracovníky nesmírně důležité. Protože profese ovlivňuje pracovníka ne až v době jejího výkonu, nýbrž už při přípravě na ni. Ta je v případě sociální práce celoživotním, a tak nikdy nekončícím úkolem. Nesmí však zůstat pouze sama o sobě, ale musí k sobě přibrat ještě praktickou rovinu a nepochybně i osobnostní předpoklady.

Sociální práce musí být schopna **propojit svoji teoretickou a praktickou rovinu** (viz 2.4.1) a sociální pracovníci své tvrdé a měkké dovednosti. Výuka by proto neměla zůstat pouze u učení se teorii, nýbrž i praktickým zkušenostem relevantním pro samotnou praxi. A i když je pravdou, že absolvent hned po dokončení studia není hotovým sociálním pracovníkem, tak vzdělávání by k tomu mělo co nejvíce napomáhat a přispívat.

Pojítkem, tmelem či mostem mezi jednotlivými střípky neboli oblastmi spadajícími pod sociální práci, a také mezi teorií a praxí, by mohla být **etika** (viz 2.4.2). Právě ta pomáhá sociálním pracovníkům při důležitém a zároveň obtížném rozhodování a tím také dozajista zlepšuje výkon sociální práce. Nejedná se o etiku pouze v rámci kodexů,

nýbrž i o osobní rovinu subjektivních pocitů sociálních pracovníků, kteří by měli být schopni dostatečně odůvodnit svá rozhodnutí, a to jak z důvodu dopadu na klienta, tak i pro sebe samotné, pro své svědomí.

Důležitost identity sociální práce a sociálních pracovníků ukazují i **problémy a dopady** (viz 2.5), které s sebou nese její neexistence, ať už částečná či celková. Jedná se jak o špatnou měřitelnost sociální práce a její úspěšnosti, tak o nejasnost představ sociálních pracovníků o sobě. Ta vede často k identifikaci s úředníkem, s čímž souvisí vznik zažité představy a z ní plynoucí rozlišení samotných sociálních pracovníků nad tím, že jsou vnímáni jako pouzí úředníci. Pak se i přes své vysoké vzdělání ve svém oboru musejí potýkat s nízkým statutem či kreditem, špatným finančním ohodnocením a neúctou ze všech stran, jelikož i ostatní ze spolupracujících pomáhajících profesí je často berou jen jako administrativní pracovníky. Toto vše pak může souviset i se vznikem psychosomatických a dalších obtíží nebo s vypuknutím syndromu vyhoření.

Nicméně status profese sociálních pracovníků i vůbec celé sociální práce se odvíjí také od toho, jak jejich činnost vymezují mezinárodní dokumenty a národní legislativní úprava.²⁰⁰ Proto jsou velmi důležité nejen takovéto, ale všechny **základní dokumenty a instituce** pro sociální práci a sociální pracovníky, které mají úzkou spojitost s **profesionalizací sociální práce** (viz 3). Mohou totiž prostřednictvím svého obsahu či vykonávané činnosti k identitě sociální práce a sociálních pracovníků významně napomáhat a přispívat. Mohou však vytvářet i další zmatek, příkladem může být již zmiňovaný zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách (viz 3.2.1).

Neméně důležité jsou tudíž **významné osobnosti doby** v rámci daného oboru (viz 4), jelikož ty mohou svou konstruktivní kritikou a činností napomáhat správnému vývoji a směřování sociální práce a sociálních pracovníků a odstraňovat problémy, které před nimi stojí. Svými publikacemi mohou ovlivňovat veřejné smýšlení.

Jedním z těchto problémů je určitě častokrát zmiňovaná velká různorodost sociální práce a sociálních pracovníků. Alternativou či snahou o její překonání a nalezení identity mohou být právě **typologie sociálních pracovníků** (viz 5). Ty různorodé sociální pracovníky rozřazují dle pro ně typických charakteristik, které se mohou

---

²⁰⁰ Srov. ČECHOVÁ, J. Determinanty kvality a účinnosti práce sociálního pracovníka. In TOKÁROVÁ, A. a kolektiv. *Sociální práce: Kapitoly z dějin, teorie a metodiky sociální práce*. Prešov: Akcent Print, 2003, s. 277.

u každého jednotlivce i kombinovat. Tyto jednotlivé typy jsou pak možnostmi stále jednoho celku, tedy sociální práce či sociálního pracovníka.

Otázkou tak nakonec zůstává, zda by mohla být dostatečná identita sociální práce a sociálních pracovníků všelékem na všechny její chorobné symptomy.

Sociální pracovníci by proto měli překonat strach a nebát se otevřeně hovořit a diskutovat o stávajících nedostatcích sociální práce. Je nutné zejména tedy analyzovat tuto situaci, ale nezůstávat jen u toho, nýbrž i hledat tolik potřebné a hlavně funkční řešení. Nemělo by se však jednat o záminku zavrhuující i vše dobré, ale mělo by se jednat o konstruktivní podnětnou kritiku vedenou snahou zlepšovat, stavět, nikoliv bořit vše dosavadní, a to samozřejmě beze strachu, že za tuto kritiku přijde náležitá odplata. Zkrátka měla by to být nikoho neurážející, neosočující výměna názorů, kultivovaná diskuse rovnocenných partnerů vážících si argumentů druhé strany.²⁰¹

---

²⁰¹ Srov. BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. Široká verejnosc' stále vníma sociálnych pracovníkov ako úradníkov. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 16, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Pavlem Bajerem a Annou Tokárovou Jozef Kredátus.

7 Cíl výzkumu a hypotézy

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit současné vnímání identity sociální práce a sociálních pracovníků v České republice sociálními pracovníky a laickou veřejností.

Výzkum by měl tudíž přinést současný obraz chápání identity sociální práce a sociálních pracovníků z hlediska dvou skupin. Na jedné straně samotných sociálních pracovníků, jež jsou nositeli a tvůrci této identity, jimž je tedy vlastní. A na straně druhé jejich okolí, a to at' už těmi, kteří s touto profesí přicházejí do přímého kontaktu (klienty) či nikoliv.

Přítomnost těchto dvou skupin, konkrétně sociálních pracovníků a laické veřejnosti, samozřejmě posléze umožňuje i jisté srovnání těchto dvou pohledů.

7.2 Hypotézy

H1: Laická veřejnost bude oproti sociálním pracovníkům více pojímat sociální práci a sociální pracovníky v administrativním smyslu.

Oblasti, ve kterých budou převládat prvky administrativního pojetí sociální práce a sociálních pracovníků:

- co je sociální práce,
- kdo je sociální pracovník,
- činnosti vykonávané sociálním pracovníkem,
- pracoviště sociálního pracovníka,
- převládající charakteristiky typické pro sociálního pracovníka.

H2: Sociální pracovníci prokážou větší znalosti ohledně sociální práce a sociálních pracovníků než laická veřejnost.

Oblasti, ve kterých se tyto znalosti prokážou:

- co mají sociální pracovníci na různých pracovištích společného,

- co nabízejí sociální pracovníci jiného než ostatní pomáhající profese,
- co má vliv na vnímání sociální práce ve společnosti,
- co má vliv na vnímání sociálního pracovníka ve společnosti,
- míra vlivu historicko-kulturního kontextu na současný stav sociální práce.

H3: Většina sociálních pracovníků i laické veřejnosti bude považovat status sociálního pracovníka za nízký.

Za většinu se považuje 55% respondentů v každé cílové skupině.

Oblasti, ve kterých se uvedené prokáže:

- míra statusu sociálního pracovníka ve společnosti,
- uváděné profese podobné statusem sociálnímu pracovníkovi,
- důležitost a výše vzdělání speciálně v oboru sociální práce.

H4: Většina sociálních pracovníků i laické veřejnosti bude pro sociálního pracovníka považovat za důležitou etiku a zejména praktické zkušenosti.

Za většinu se považuje 55% respondentů v každé cílové skupině.

Oblasti, ve kterých se uvedené prokáže:

- převaha praktických zkušeností nad teoretickými znalostmi,
- důležitost etiky pro sociálního pracovníka.

H5: Většina sociálních pracovníků i laické veřejnosti bude považovat profesní identitu za důležitou pro sociálního pracovníka.

Za většinu se považuje 55% respondentů v každé cílové skupině.

Oblasti, ve kterých se uvedené prokáže:

- důležitost identity pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka,
- vzniklé důsledky v případě neexistence profesní identity u sociálního pracovníka.

8 Metodika výzkumu

8.1 Technika sběru dat

Pro daný výzkum byla zvolena kvantitativní technika sběru dat, a to konkrétně dotazníková metoda.

Dotazník (viz Příloha I.) byl sestaven celkem z 23 otázek. Převážnou jeho část tvořily otázky otevřené, ale nechyběly v něm ani uzavřené či škálové otázky. Dotazník dále zjišťoval demografické údaje, konkrétně pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, a také zda respondenti pracují jako sociální pracovníci, v tom případě i na jakém typu pracoviště. Dotazník měl anonymní formu.

Samotní respondenti byli získáváni pomocí metody snowball neboli sněhové koule. Dotazníky jim byly poskytnuty buď v tištěné nebo v elektronické formě s ohledem na možnost přístupu k nim.

8.2 Výzkumný soubor

Už podle cíle výzkumu je zřejmé, že výzkumný soubor tvořily dvě skupiny respondentů.

První z nich představovali sociální pracovníci z nejrůznějších typů pracovišť v České republice.

Druhá skupina byla potom zastoupena laickou veřejností v rámci České republiky, kdy jediným kritériem odlišujícím respondenty od první skupiny samozřejmě bylo, že jako sociální pracovníci nepracují.

8.3 Harmonogram výzkumu

K samotnému sběru dat došlo v únoru a březnu 2013, ke zpracování výsledků a vyhodnocení potom v březnu 2013.

9 Výsledky výzkumu

V následujících řádcích jsou vyhodnoceny všechny otázky dotazníku, který vyplňovaly dvě cílové skupiny respondentů.

První cílovou skupinu tvořili sociální pracovníci a druhou laická veřejnost. Celkový počet respondentů byl **46** a skládal se tedy z **23** respondentů z každé cílové skupiny.

Nejprve je v prvních čtyřech tabulkách přiblíženo složení cílových skupin dle pohlaví (viz Tabulka 1), věku (viz Tabulka 2), vzdělání (viz Tabulka 3) a v případě sociálních pracovníků i typu pracoviště (viz Tabulka 4). Poté už následují tabulky vyhodnocující postupně jednotlivé otázky dotazníku.

Tabulka 1:

Pohlaví respondentů v jednotlivých cílových skupinách

Pohlaví	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Muž	0	6	6
Žena	23	17	40

Zdroj: Vlastní výzkum

Složení respondentů bylo zastoupeno převážně ženským pohlavím. Zastoupení opačného pohlaví tvořilo pouze 6 mužů v laické veřejnosti, jelikož mezi sociálními pracovníky nebyl žádný (viz Tabulka 1).

Tabulka2:

Věk respondentů v jednotlivých cílových skupinách

Věk	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
do 25	6	7	13
26 - 35	11	10	21
36 - 45	2	3	5
46 - 55	3	1	4
56 - 65	1	2	3
66 a více	0	0	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Složení respondentů dle věku bylo v obou cílových skupinách nejvíce zastoupeno věkovou kategorií v rozpětí 26 – 35 let (viz Tabulka 2).

Tabulka 3:

Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů v jednotlivých cílových skupinách

Nejvyšší dosažené vzdělání	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ZŠ	0	0	0
SOU	0	2	2
SŠ	4	12	16
VOŠ	5	6	11
VŠ	14	3	17

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejvíce respondentů z cílové skupiny sociálních pracovníků mělo vysokoškolské vzdělání. U respondentů z laické veřejnosti to nejčastěji bylo vzdělání středoškolské (viz Tabulka 3).

Tabulka 4:

Typ pracoviště u respondentů z cílové skupiny sociálních pracovníků

Pracoviště sociálních pracovníků	Počet sociálních pracovníků
Azylový dům pro matky s dětmi	1
Denní stacionář pro postižené	2
Domov pro seniory	3
Kontaktní centrum pro drogově závislé	1
Nezisková organizace (blíže nespecifikováno)	2
Pečovatelská služba	3
Sociální odbor	7
Úřad práce	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Pracoviště sociálních pracovníků byla celkem pestře zastoupena, konkrétně se jednalo o 8 různých typů pracovišť. Největší počet sociálních pracovníků pracoval na sociálním odboru (viz Tabulka 4).

Tabulka 5:

1) Co je podle Vás sociální práce?

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Administrativa	1	0	1
Činnost zaměřená na zlepšení kvality života	3	1	4
Činnost zaměřená na zlepšení sociálního fungování	2	2	4
Pomoc potřebným	10	13	23
Pomáhající profese	1	2	3
Práce s lidmi	6	5	11

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

Odpovědi na první otázku byly rozděleny do šesti kategorií (viz Tabulka 5). První z nich je **administrativa**, kdy pouze jeden ze sociálních pracovníků konstatoval své zklamání nad tím, že *sociální práce je pouhá administrativa, nikoliv pomoc druhým*, jak si původně myslel. Velký překvapením potom je, že z respondentů z řad laické veřejnosti sociální práci za pouhou administrativu nepovažoval nikdo.

Druhou kategorií je **činnost zaměřená na zlepšení kvality života**, třetí kategorií je **činnost zaměřená na zlepšení sociálního fungování**. Termíny kvalita života a sociální fungování byly v odpovědích respondentů takto přímo užívány.

Čtvrtou kategorií potom je **pomoc potřebným**. Sem byly zahrnuty odpovědi typu: *pomoc těm, kteří potřebují a žádají pomoc, pomoc bližním, druhým, potřebným*, atd. Tato kategorie byla z hlediska respondentů uváděna nejčastěji.

Pátou kategorií je **pomáhající profese**, což opět mluví samo za sebe. Poslední kategorií je **práce s lidmi**, sem byly zařazeny odpovědi typu: *práce, kde se pracuje s lidmi, je to práce o lidech s lidmi, práce s lidmi, mezi lidmi, pro lidi*, atd.

Tabulka 6:

2) Kdo je podle Vás sociální pracovník?

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Absolvent příslušného vzdělání	4	0	4
Člověk pomáhající potřebným s řešením jejich problémů	11	14	25
Člověk s příslušným vzděláním, praxí a osobnostními předpoklady	4	1	5
Člověk vykonávající sociální práci	2	5	7
Splňuje předpoklady dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách	2	0	2
Úředník	0	3	3

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

Odpovědi na druhou otázku byly také rozděleny do šesti kategorií (viz Tabulka 6). První z nich je **absolvent příslušného vzdělání**. Sem patřily odpovědi typu: *ten, kdo úspěšně absolvuje potřebné vzdělání či splňuje podmínku vzdělání, nebo člověk, který vystudoval sociální práci*.

Druhá kategorie nese název **člověk pomáhající potřebným s řešením jejich problémů**. Tam byly zařazeny odpovědi typu: *člověk, který se ochotně věnuje lidem, jež řeší své problémy, ten, který v sociální sféře zajišťuje pomoc sociálně potřebným lidem, někdo, kdo lidem pomáhá, aby si dokázali pomoci sami, člověk pomáhající druhým, nebo člověk připravený pomoci*, atd. Tato kategorie byla z hlediska respondentů tou

nejpočetnější. Je zde souvislost s kategorií **pomoc potřebným** z předchozí otázky (viz Tabulka 5), která byla rovněž nejčastěji uváděnou kategorií.

Třetí kategorií je **člověk s příslušným vzděláním, praxí a osobnostními předpoklady**. Sem patřily odpovědi typu: *člověk splňující jisté předpoklady (vzdělání, osobní vybavenost), erudovaný profesionál, který je jak studovaný, tak i v praxi zběhlý, pomáhající profesionál se specifickou kvalifikací a specifickými osobnostními kvalitami*, atd.

Čtvrtá kategorie zahrnuje opakovanou prostou odpověď, jakou byla **člověk vykonávající sociální práci**. Stejně tak pátá kategorie, kde se respondenti odvolávali na **splnění předpokladů dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách**. Poslední kategorií je **úředník** zahrnující odpovědi typu: *pracovnice na úřadě, úřední osoba*, atd.

Tabulka 7:

3) Jaké činnosti podle Vás sociální pracovník vykonává?

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Administrativní úkony	18	9	27
Dle pracovní oblasti	3	3	6
Identifikace problémů a jejich řešení	0	7	7
Kontakt a jednání s klienty	12	8	20
Pomoc a podpora	4	6	10
Pomoc při obstarávání běžných činností	10	5	15
Poradenství	10	7	17
Poskytování dávek	4	3	7
Práce se Standardy kvality sociálních služeb	3	0	3
Práce s PC	1	2	3
Prevence	2	0	2
Sociální šetření	6	5	11
Spolupráce s dalšími odborníky a institucemi	4	2	6
Spolupráce s praktikanty	1	0	1

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 135

Odpovědi na třetí otázku (viz Tabulka 7) představují jednotlivé činnosti sociálního pracovníka. Je třeba dodat pouze to, že do kategorie administrativní úkony byly zařazeny odpovědi typu: *papírování, vedení dokumentace, vypisování žádostí*

o dotace, atd. Do kategorie pomoc při obstarávání běžných činností byly zahrnuty odpovědi typu: *doprovázení na úřady, asistence při vyplňování žádostí*, atd.

Mezi nejčastější odpovědi, a tedy mezi to, s čím měli respondenti z obou cílových skupin sociálního pracovníka nejvíce spojeného, patří právě kategorie **administrativní úkony, kontakt a jednání s lidmi, poradenství, pomoc při obstarávání běžných činností** či **sociální šetření** neboli návštěvy v rodinách.

Tabulka 8:

4) Kde všude podle Vás může sociální pracovník pracovat?

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Azylové domy	3	2	5
Dětské domovy	6	9	15
Domy na půl cesty	2	0	2
Domovy pro seniory	9	8	17
Krizová centra	0	2	2
Nestátní neziskové organizace	7	4	11
Nízkoprahová centra	0	1	1
Poradny	5	0	5
Psychiatrické léčebny	3	0	3
Speciálně pedagogická centra	1	0	1
Střediska výchovné péče	2	0	2
Školská zařízení	4	2	6
Úřady	17	18	35
Věznice	1	1	2
Všechny oblasti lidského života	7	6	13
Všechna sociální zařízení	8	5	13
Zařízení pro handicapované	9	4	13
Zařízení pro sociálně vyloučené	5	7	12
Zdravotnická zařízení	13	7	20

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 178

Ve čtvrté otázce měli respondenti vypsát, kde všude může sociální pracovník pracovat. Při pohledu na jejich odpovědi (viz Tabulka 8) je zřejmé, že nejvíce měli respondenti sociálního pracovníka spojeného s **úřadem, zdravotnickými zařízeními, domovy pro seniory, dětskými domovy**.

Tabulka 9:

5) Mají podle Vás sociální pracovníci na různých pracovištích něco společného?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Administrativa	2	0	2
	Empatie	1	4	5
	Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR	2	2	4
	Charakterové vlastnosti	1	5	6
	Náplň práce	2	3	5
	Nízký plat	0	1	1
	Práce s lidmi	3	4	7
	Pomoc potřebným	8	9	17
	Standardy kvality sociálních služeb	2	0	2
	Vzdělání	3	5	8
	Zlepšení kvality života	3	1	4
NE	1	1	2	
NEVÍM	0	1	1	

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 64

V páté otázce měli respondenti možnost volby ano, ne, nevím (viz Tabulka 9). Ti, kteří zvolili ano, měli za úkol ještě napsat, co tedy mají sociální pracovníci na různých pracovištích společného. Jejich odpovědi byly poté rozřazeny do jedenácti kategorií, které opět mluví samy za sebe. Nejpočetnější z nich byla kategorie **pomoc potřebným**, kdy se jedná opět o shodu s první a druhou otázkou (viz Tabulka 5, Tabulka 6), kde stejné kategorie byly rovněž těmi nejpočetnějšími.

Tabulka 10:

6) Nabízí podle Vás sociální pracovník něco jiného než ostatní pomáhající profese?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Empatie	2	2	4
	Komplexní pohled na člověka	3	4	7
	Náplň práce	4	5	9
	Profesionalita a specifické odborné kompetence	7	3	10
	Přístup k lidem	4	5	9
	Řešení problémů	3	1	4
	Vzdělání	3	2	5
NE		2	2	4
NEVÍM		2	5	7

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 59

V šesté otázce měli respondenti opět na výběr z možností ano, ne, nevím (viz Tabulka 10). Ti, kteří odpověděli ano, měli za úkol ještě vypsát, co tedy nabízí sociální pracovník jiného než ostatní pomáhající profese. Nejčastěji byly uváděny odpovědi spadající do kategorie **profesionalita a specifické odborné kompetence**, kam byly zařazeny široké odpovědi typu: *všeobecný přehled o možnostech pomoci, flexibilita, propojuje oblasti, koordinace a provázanost s dalšími oblastmi, systematická pomoc, profesionální přístup*, atd. Další často uváděnou kategorií byla kategorie **přístup k lidem**: *prosazování sociální rovnosti, podpora, větší kontakt s lidmi, je více lidský, nehodnotící přístup založený na respektu lidské důstojnosti a jedinečnosti člověka*, atd. Další kategorií byla **náplň práce**, která je specifická právě pro sociální pracovníky.

Tabulka 11:

7) Kterých pět z níže uvedených charakteristik je podle Vás nejvíce typických pro sociálního pracovníka?

Charakteristika		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Administrátor	Administrativní úkony	15	14	29
	Znalost příslušné legislativy	12	12	24
	Vyřizování své agendy	3	4	7
Profesionál	Komplexní posouzení různorodých a individuálních okolností klienta a jeho	12	16	28
	Posilování schopnosti klienta zvládat vlastní situaci	15	13	28
	Spolupráce s dalšími pomáhajícími profesemi	17	7	24
Filantrop	Navázání vztahu s klientem	19	12	31
	Zabývání se zejména klientovými specifickými potřebami	1	9	10
	Empatický a ochotný přístup	11	14	25
Aktivista	Boj za práva znevýhodněných	2	6	8
	Prosazování zájmů svých klientů	4	2	6
	Aktivní nasazení v rámci řešení klientovy situace	4	6	10

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 230

V sedmé otázce měli respondenti vybrat pět charakteristik nejtypičtějších pro sociálního pracovníka. Na výběr měli z dvanácti charakteristik, přičemž klíč tkví v tom, že ve skutečnosti jde o charakteristiky vyabstrahované ze čtyř typů z **typologie Libora Musila**, ke každému typu přísluší tři charakteristiky. Výše je pak vyobrazeno (viz Tabulka 11) jak jednotlivé typy – administrátor, profesionál, filantrop, aktivista, z hlediska respondentů dopadly. Konkrétně u typu sociálního pracovníka administrátora získala nejvíce charakteristika **administrativní úkony**. U profesionála to bylo **komplexní posouzení různorodých a individuálních okolností klienta a jeho situace** a **posilování schopnosti klienta zvládat vlastní situaci**. U filantropa bylo nejčastěji uváděnou charakteristikou **navázání vztahu s klientem**. U aktivisty pak **aktivní nasazení v rámci řešení klientovy situace**. Při součtu odpovědí u tří charakteristik vztahujících se k jednotlivým typům, získal nejvíce typ sociálního pracovníka **profesionála**.

Tabulka 12:

8) Je podle Vás důležité pro výkon profese sociálního pracovníka vzdělání speciálně v tomto oboru?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Důležité je spojení vzdělání, praxe a osobnostních vlastností	6	6	12
	Důležité pro kvalitní výkon sociální práce	4	6	10
	Poskytuje nezbytné znalosti	11	7	18
	Umožňuje kontakt se stejně zaměřenými lidmi	1	0	1
NE	Může to dělat každý	0	1	1
	Nejdůležitější jsou vlastnosti osobnosti	0	2	2
	Zkušenosti se získávají především praxí	1	0	1
NEVÍM		0	1	1

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

V osmé otázce měli respondenti zase možnost volby ano, ne a nevím. Přičemž u volby ano a ne měli respondenti za úkol napsat i proč. Odpovědi byly opět rozřazeny do jednotlivých kategorií (viz Tabulka 12), ke kterým není třeba nic dodat, jelikož mluví samy za sebe. Zde bylo nejčastější kategorií, že vzdělání je důležité, poněvadž poskytuje nezbytné znalosti.

Tabulka 13:

9) Co je podle Vás pro sociálního pracovníka důležitější?

Teoretické znalosti

1 2 3 4 5

Praktické zkušenosti

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
1	0	1	1
2	0	0	0
3	11	11	22
4	8	8	16
5	4	3	7

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

Devátá otázka byla otázkou škálovou a respondenti zde měli vybrat číslo mezi dvěma póly, které představovaly teoretické znalosti a praktické zkušenosti. Zvolené

číslo pak mělo vyjadřovat jejich názor na danou problematiku. Jak vidno, (viz Tabulka 13) nejvíce respondentů z obou skupin bylo pro zlatou střední cestu mezi teorií a praxí, tedy pro **číslo tři**. Dále se pak respondenti přiklíněli spíše k praktickým zkušenostem než k teoretickým znalostem.

Tabulka 14:

10) Je podle Vás pro sociálního pracovníka důležitá etika?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Důležitá pro každého člověka a pomáhající profese	3	2	5
	Důležitá pro kvalitní výkon profese	3	0	3
	Odkaz na Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR	1	1	2
	Pomáhá při řešení dilemat	2	2	4
	Poskytuje člověku vnitřní orientaci	5	6	11
	Umožňuje respekt k člověku, jeho důstojnosti a právům	7	8	15
NE	V případě, že neetické jednání přispěje k požadovanému cíli	0	1	1
NEVÍM		2	3	5

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

V desáté otázce měli respondenti opět na výběr z možností ano, ne a nevím, přičemž u možnosti ano a ne, měli taktéž za úkol napsat i proč. Odpovědi respondentů byly rozřazeny do jednotlivých kategorií (viz Tabulka 14). Nejvíce respondenti vyzdvihovali etiku z důvodu, že **umožňuje respekt k člověku, jeho důstojnosti a právům**. Dále pak proto, že **poskytuje člověku vnitřní orientaci**.

Tabulka 15:

11) Jaký má podle Vás status (prestiž) sociální pracovník ve společnosti?

Nízký

1 2 3 4 5

Vysoký

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
1	2	2	4
2	12	11	23
3	7	7	14
4	1	3	4
5	1	0	1

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

Jedenáctá otázka byla další škálovou otázkou, respondenti měli rovněž vybrat číslo odpovídající nejlépe jejich názoru mezi levým a pravým pólem, v tomto případě mezi nízkým a vysokým statusem či prestiží sociálního pracovníka. Nejvíce respondentů z obou cílových skupin hodnotilo status sociálního pracovníka **číslem dvě** (viz Tabulka 15).

Tabulka 16:

12) Jaká profese se podle Vás statusem (prestiží) nejvíce podobá sociálnímu pracovníkovi?

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Kněz	0	1	1
Lékař	1	0	1
Pečovatelka	0	1	1
Popelář	1	0	1
Psycholog	1	0	1
Speciální pedagog	0	1	1
Učitel	4	3	7
Uklízečka	0	1	1
Úředník	3	4	7
Vychovatelka	0	1	1
Zdravotní sestra	6	6	12
Nezodpovězeno	7	5	12

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

Ve dvanácté otázce měli respondenti uvést profesi, která se podle nich statusem nejvíce podobá sociálnímu pracovníkovi. Jejich odpovědi (viz Tabulka 16) byly velice různorodé a obsahovaly jak společensky vysoce ceněné profese (lékař, psycholog), tak i naopak (uklízečka, popelář). Nejčtenější odpovědí byla **zdravotní sestra**, poté **učitel** či právě **úředník**.

Tabulka 17:

13) Co má podle Vás vliv na vnímání sociální práce ve společnosti?

Odpověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Kulturně-historický kontext	1	1	2
Média	9	11	20
Nízký plat	1	1	2
Nízký status	1	0	1
Osobnost sociálních pracovníků	5	2	7
Politický sféra	2	2	4
Předsudky	3	0	3
Různorodost sociálních pracovníků	1	0	1
Společnost	4	7	11
Účinnost sociální práce	0	1	1
Zkušenosti se sociálními pracovníky	3	6	9
Nezodpovězeno	4	0	4

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 65

Ve třinácté otázce měli respondenti vypsát, co vše může mít vliv na vnímání sociální práce ve společnosti. Soudě dle odpovědí respondentů mají na sociální práci největší vliv **média** (viz Tabulka 17).

Tabulka 18:

14) Co má podle Vás vliv na vnímání sociálního pracovníka ve společnosti?

Odpoověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
Kulturně-historický kontext	1	0	1
Média	9	6	15
Nízký plat	1	1	2
Osobnost sociálních pracovníků	12	6	18
Předsudky	3	1	4
Společnost	2	4	6
Účinnost sociální práce	0	2	2
Zkušenosti se sociálními pracovníky	4	8	12
Nezodpovězeno	3	0	3

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 63

Ve čtrnácté otázce měli respondenti napsat, co vše má vliv na vnímání přímo sociálního pracovníka ve společnosti. Mnohé z kategorií (viz Tabulka 18) se shodují s těmi z předchozí otázky (viz Tabulka 17). Ale zvítězila zde specifická kategorie této otázky, a sice **osobnost sociálních pracovníků**.

Tabulka 19:

15) Jaký má podle Vás vliv kulturně-historický kontext na současný stav sociální práce?

Nízký 1 2 3 4 5 Vysoký

Odpoověď	Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
1	0	1	1
2	5	4	9
3	11	11	22
4	6	5	11
5	1	2	3

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

Patnáctá otázka byla poslední škálovou otázkou a respondenti zde měli opět vybrat číslo nejlépe odpovídající jejich názoru mezi póly nízký a vysoký, tentokrát se však jednalo o vliv kulturně-historického kontextu na současný stav sociální práce. Nejpočetnější odpovědí u obou cílových skupin bylo **číslo tři** (viz Tabulka 19).

Tabulka 20:

16) Znáte nějaké základní dokumenty důležité pro sociální práci a sociální pracovníky?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR	13	8	21
	Směrnice pracovišť	0	1	1
	Standardy kvality sociálních služeb	9	0	9
	Listina základních práv a svobod	4	2	6
	Všeobecná deklarace lidských práv	2	0	2
	Úmluva o právech dítěte	2	1	3
	Ústava České republiky	3	0	3
	Občanský zákoník	1	1	2
	Zákoník práce	0	2	2
	Zákon o hmotné nouzi	2	3	5
	Zákon o ochraně osobních údajů	1	0	1
	Zákon o rodině	2	3	5
	Zákon o sociálních službách	12	9	21
	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	2	2	4
	Zákon o sociálním zabezpečení	0	2	2
	Zákon o státní sociální podpoře	2	0	2
	Zákon o životním a existenčním minimu	1	0	1
NE		3	9	12

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 102

V otázce šestnáct měli respondenti na výběr z možnosti ano a ne, v případě odpovědi ano měli za úkol i vypsát, jaké konkrétní základní dokumenty důležité pro sociální práci a sociální pracovníky znají. Nejrozšířenějšími dvěma dokumenty v obou cílových skupinách respondentů byl **Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR** a **zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách** (viz Tabulka 20).

Tabulka 21:

17) Znáte nějaké instituce (nemíní se tím konkrétní pracoviště) důležité pro sociální práci a sociální pracovníky?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Asociace poskytovatelů sociálních služeb	1	0	1
	Církev	2	0	2
	Ministerstvo práce a sociálních věcí	13	5	18
	Nestátní neziskové organizace	4	3	7
	Společnost sociálních pracovníků ČR	1	0	1
	Vysoké školy	4	0	4
NE		8	16	24

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 57

V sedmnácté otázce měli respondenti taktéž výběr z možnosti ano nebo ne, zde však měli za úkol vypsát instituce důležité pro sociální práci a sociální pracovníky. Po vyřazení nejruznějších pracovišť sociálních pracovníků, které i přes upozornění respondenti vypisovali, zbyly jen výše uvedené (viz Tabulka 21). Ve výčtu byly ponechány také nestátní neziskové organizace, jelikož, jak bylo zmíněno (viz 3.3), ty také prostřednictvím svých základních formujících dokumentů ovlivňují podobu sociální práce a sociálních pracovníků. Nejvíce však bylo zmiňováno **Ministerstvo práce a sociálních věcí**.

Tabulka 22:

18) Je podle Vás profesní identita (ztotožnění se s profesí) důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Autentický přístup k lidem	5	13	18
	Důležitý aspekt každé profese	4	3	7
	Kvalitní výkon profese	6	3	9
	Profesní odpovědnost	2	1	3
	Vědomí sebe sama	2	2	4
NE	Nepodmiňuje kvalitní výkon profese	1	1	2
NEVÍM		3	0	3

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 46

V osmnácté otázce měli respondenti opět možnost výběru z ano, ne a nevím. U volby ano a ne, měli za úkol uvést i z jakého důvodu považují či nepovažují profesní identitu za důležitou pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka. Jejich odpovědi byly poté roztrženy do srozumitelných a výstižných kategorií (viz Tabulka 22). Celkem nejčetnější z nich byla kategorie **autentický přístup k lidem**, která byla zároveň i nejfrekventovanější u cílové skupiny tvořené laickou veřejností. Do této kategorie patřily odpovědi typu: *sociální práce vyžaduje vysoké nasazení a opravdový přístup, sociální pracovník musí být autentický, poté může práci vykonávat v souladu se sebou, v této profesi musí být opravdovost, která pramení z našeho nitra*, atd.

Cílová skupina sociálních pracovníků uváděla nejvíce odpovědi spadající do kategorie **kvalitní výkon profese**.

Tabulka 23:

19) Vznikají podle Vás v případě neexistence profesní identity (ztotožnění se s profesí) u sociálního pracovníka nějaké problémy, důsledky?

Odpověď		Sociální pracovníci	Laická veřejnost	Celkem
ANO	Dopad na klienta	5	7	12
	Dopad na výkon profese	6	6	12
	Neprofesionalita a nechut' k práci	9	12	21
	Psychické problémy	3	2	5
	Syndrom vyhoření	5	3	8
NE		1	2	3
NEVÍM		4	1	5

Zdroj: Vlastní výzkum, N počet respondentů = 46, N počet odpovědí = 66

V poslední otázce měli respondenti opět možnost volby ano, ne, nevím. V případě odpovědi ano měli za úkol ještě uvést, jaké jsou konkrétní problémy či důsledky, které u sociálního pracovníka vznikají, pokud neexistuje profesní identita. Jejich odpovědi byly poté rovněž rozřazeny do několika kategorií (viz Tabulka 23). Nejčetnější u obou cílových skupin byla kategorie **neprofesionalita a nechut' k práci**, kam spadaly odpovědi typu: *neprofesionalita, neodbornost, neporozumění, arogance, lhostejnost, nechut' k práci, práce z povinnosti, nejedná se o profesi sociálního pracovníka, ale řadového zaměstnance*, atd.

9.1 Shrnutí výsledků výzkumu

Složení respondentů výzkumu bylo zastoupeno zejména ženským pohlavím (viz Tabulka 1) a věkovou kategorií v rozpětí 26-35 let (viz Tabulka 2). Pokud jde o nejvyšší dosažené vzdělání (viz Tabulka 3), tak v cílové skupině sociálních pracovníků bylo nejvíce respondentů s vysokoškolským vzděláním a v cílové skupině laické veřejnosti se středoškolským vzděláním. V rámci typu pracoviště respondentů z cílové skupiny sociálních pracovníků (viz Tabulka 4) nejvíce z nich pracovalo na sociálním odboru.

Při pohledu na výsledky výzkumu je zřejmé, že respondenti z obou cílových skupin si spojují sociální práci a sociální pracovníky především s pomocí potřebným (viz Tabulka 5, Tabulka 6). Ostatně i to, co mají mezi sebou sociální pracovníci na různých pracovištích společného, charakterizují respondenti nejvíce kategorií pomoc potřebným (viz Tabulka 9).

Avšak převládající vykonávané činnosti a pracoviště sociálního pracovníka (viz Tabulka 7, Tabulka 8) mají respondenti nejčastěji spojeny s administrativními úkony a úřady. Koneckonců i v otázce na profesi podobající se statusem nejvíce sociálnímu pracovníkovi (viz Tabulka 16) se hned po zdravotní sestře vyskytuje učitel a úředník. Souvislost s tím, že sociálního pracovníka ve zmíněných ohledech respondenti pokládají převážně za úředníka, pak může mít souvislost i s jeho nízkým kreditem ve společnosti (viz Tabulka 15).

Přesto si však respondenti, soudě dle jejich odpovědí, myslí, že sociální pracovníci nabízejí něco jiného, než ostatní pomáhající profese. A to právě profesionalitu a s ní spojené specifické odborné kompetence, náplň práce a přístup k lidem (viz Tabulka 10). S tím mohou zase souviset i odpovědi v otázce, týkající se typologie sociálních pracovníků Libora Musila (viz Tabulka 11), kde respondenti nejvíce ohodnocují dohromady tři charakteristiky typické pro sociálního pracovníka profesionála.

Profesionalita samozřejmě souvisí i se vzděláním v daném oboru, které respondenti hodnotí jako důležité zejména proto, že poskytuje nezbytné znalosti pro výkon profese sociálního pracovníka (viz Tabulka 12). Nicméně považují za důležitý střed mezi teoretickými znalostmi a praktickými zkušenostmi, tedy jejich vzájemný soulad (viz Tabulka 13).

Za důležitou pro sociálního pracovníka považují respondenti dále také etiku (viz Tabulka 14). Nejvíce z důvodu, že umožňuje respekt k člověku, jeho důstojnosti a právům, dále pak, že poskytuje člověku, tedy sociálnímu pracovníkovi, vnitřní orientaci a hodnoty s tím spojené.

Vliv na vnímání sociální práce mají podle respondentů nejvíce média, společnost a pak zkušenosti se sociálními pracovníky (viz Tabulka 17). Ostatně média a uvedené zkušenosti jsou i tím, co má vliv také na vnímání samotných sociálních pracovníků (viz Tabulka 18). Kromě toho je to především i jejich osobnost, která má další velký vliv na jejich vnímání. V rámci vlivu na vnímání sociální práce a sociálních pracovníků se v odpovědích respondentů vyskytuje i kulturně-historický kontext. Sílou jeho vlivu respondenti hodnotí nejvíce číslem tři, tedy střední (viz Tabulka 19).

Pokud jde o znalosti dokumentů a institucí důležitých pro sociální práci, jsou na tom samozřejmě lépe respondenti z cílové skupiny sociálních pracovníků (viz Tabulka 20, Tabulka 21). Respondenti z obou cílových skupin pak nejčastěji zmiňují Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR a zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, z institucí to je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Z toho lze usoudit, že pro respondenty je velmi důležitá politická sféra při vnímání sociální práce a sociálních pracovníků, jelikož v jejich odpovědích se nejvíce vyskytují kromě zmíněného i další zákony a právní MPSV.

Za důležitou pro sociálního pracovníka považují respondenti profesní identitu (viz Tabulka 22). A to zejména z důvodu autentického přístupu k lidem, kvalitního výkonu profese a jednoduše proto, že je to důležitý aspekt profese. V případě neexistence profesní identity je podle respondentů důsledkem hlavně neprofesionalita a nechť k práci, dopad na výkon profese a také dopad na samotné klienty (viz Tabulka 23).

Respondenti z obou cílových skupin se ve svých odpovědích v rámci dotazníku (viz Příloha I.) víceméně shodují.

V rámci poskytnuté možnosti prostoru pro doplňující či další sdělení na konci dotazníku nebylo uvedeno již nic významného. Tento prostor využilo jen minimum respondentů, kteří například chválili zpracování dotazníku, nebo naopak vytýkali jeho délku.

10 Verifikace hypotéz

Po vyhodnocení a shrnutí výsledků výzkumu zůstává ještě zodpovědět a prokázat, jestli se potvrdily nebo nepotvrdily jednotlivé hypotézy.

H1: Laická veřejnost bude oproti sociálním pracovníkům více pojímat sociální práci a sociální pracovníky v administrativním smyslu.

Oblasti, ve kterých budou převládat prvky administrativního pojetí sociální práce a sociálních pracovníků:

- co je sociální práce,
- kdo je sociální pracovník,
- činnosti vykonávané sociálním pracovníkem,
- pracoviště sociálního pracovníka,
- převládající charakteristiky typické pro sociálního pracovníka.

(Patří sem otázka: 1, 2, 3, 4, 7 (viz Příloha I.))

Tato **hypotéza se nepotvrdila**, jelikož sociální práci považují respondenti z obou cílových skupin zejména za pomoc potřebným (viz Tabulka 5), stejně jako sociálního pracovníka považují především za člověka pomáhajícího potřebným s řešením jejich problémů (viz Tabulka 6). Dále při součtu odpovědí u třech charakteristik každého typu má nejvíce typ sociálního pracovníka profesionála nikoliv administrátora (viz Tabulka 11). Nicméně u vykonávaných činností a pracovišť sociálního pracovníka skutečně převládají administrativní úkony (viz Tabulka 7) a úřady (viz Tabulka 8), a to u obou cílových skupin respondentů.

H2: Sociální pracovníci prokážou větší znalosti ohledně sociální práce a sociálních pracovníků než laická veřejnost.

Oblasti, ve kterých se tyto znalosti prokážou:

- co mají sociální pracovníci na různých pracovištích společného,
- co nabízejí sociální pracovníci jiného než ostatní pomáhající profese,

- co má vliv na vnímání sociální práce ve společnosti,
- co má vliv na vnímání sociálního pracovníka ve společnosti,
- míra vlivu historicko-kulturního kontextu na současný stav sociální práce.

(Patří sem otázka: 5, 6, 13, 14, 15 (viz Příloha I.))

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. Respondenti z cílové skupiny sociálních pracovníků našli dohromady 34 vlivů působících na sociální práci (viz Tabulka 17) a 35 vlivů působících na sociální pracovníky (viz Tabulka 18) oproti 31 a 28 vlivům nalezeným cílovou skupinou tvořenou laickou veřejností. Také zda nabízejí sociální pracovníci něco jiného než ostatní pomáhající profese (viz Tabulka 10), našli respondenti z cílové skupiny sociálních pracovníků 26 věcí oproti 22, které našli respondenti z laické veřejnosti. Avšak u otázky týkající se toho, zda a co mají sociální pracovníci na jednotlivých pracovištích společného (viz Tabulka 9), našli respondenti z cílové skupiny sociálních pracovníků jen 27 věcí oproti 34, které našli respondenti z cílové skupiny laické veřejnosti. U míry vlivu kulturně-historického kontextu byla nejčastější odpověď číslo 3, toto číslo zvolilo 11 respondentů z každé cílové skupiny (viz Tabulka 19).

H3: Většina sociálních pracovníků i laické veřejnosti bude považovat status sociálního pracovníka za nízký.

Za většinu se považuje 55% respondentů v každé cílové skupině.

Oblasti, ve kterých se uvedené prokáže:

- míra statusu sociálního pracovníka ve společnosti,
- uváděné profese podobné statusem sociálnímu pracovníkovi,
- důležitost a výše vzdělání speciálně v oboru sociální práce.

(Patří sem otázka: 8, 11, 12 (viz Příloha I.))

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. Navzdory tomu, že status či prestiž sociálního pracovníka hodnotí respondenti z obou cílových skupin nejčastěji číslem dvě (viz Tabulka 15), tak při otázce na profesi podobnou statusem sociálnímu pracovníkovi se objevují málo ceněné profese pouze dvakrát, a to konkrétně jednou popelář a jednou uklízečka (viz Tabulka 16). Naopak se objevují i vysoce ceněné profese, nejvíce respondenti připodobňují status sociálního pracovníka k zdravotním sestřám. Podstatné ale je, že ač má podle respondentů sociální pracovník nízký kredit, tak 22 respondentů z cílové skupiny sociálních pracovníků a 19 respondentů z cílové skupiny laické

veřejnosti považuje vzdělání speciálně v tomto oboru za důležité pro výkon této profese (viz Tabulka 12).

H4: Většina sociálních pracovníků i laické veřejnosti bude pro sociálního pracovníka považovat za důležitou etiku a zejména praktické zkušenosti.

Za většinu se považuje 55% respondentů v každé cílové skupině.

Oblasti, ve kterých se uvedené prokáže:

- převaha praktických zkušeností nad teoretickými znalostmi,
- důležitost etiky pro sociálního pracovníka.

(Patří sem otázka: 9, 10 (viz Příloha I.))

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. Etiku za důležitou pro sociálního pracovníka respondenti skutečně považují, jak dokazuje 21 ano od respondentů z cílové skupiny sociálních pracovníků a 19 ano od respondentů z cílové skupiny laické veřejnosti (viz Tabulka 14). Nicméně respondenti z obou cílových skupin považují za nejvíce důležitý střed mezi teoretickými znalostmi a praktickými zkušenostmi, nikoliv převahu praktických zkušeností (viz Tabulka 13).

H5: Většina sociálních pracovníků i laické veřejnosti bude považovat profesní identitu za důležitou pro sociálního pracovníka.

Za většinu se považuje 55% respondentů v každé cílové skupině.

Oblasti, ve kterých se uvedené prokáže:

- důležitost identity pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka,
- vzniklé důsledky v případě neexistence profesní identity u sociálního pracovníka.

(Patří sem otázka: 18, 19 (viz Příloha I.))

Tato **hypotéza se potvrdila**. Většina respondentů z obou cílových skupin odpověděla, že profesní identita je důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka, jak dokazuje 19 ano od sociálních pracovníků a 22 ano od laické veřejnosti (viz Tabulka 22). Dále se respondenti z obou cílových skupin převážně shodují, že v případě neexistence profesní identity u sociálního pracovníka vznikají nějaké důsledky (viz Tabulka 23). To opět dokazuje 28 nalezených důsledků od respondentů

z cílové skupiny sociálních pracovníků a 30 nalezených důsledků od respondentů z cílové skupiny laické veřejnosti.

11 Diskuse

Po vyhodnocení výzkumu a hypotéz je zajímavé jeho výsledky ještě srovnat či uvést do souvislosti s některými zjištěními z jiných zdrojů, které mají souvislost s danou problematikou.

První výzkum, který je zde v následujících řádcích rozebrán, se týká profesí v České republice a jejich prestiže. Tento průzkum se každoročně provádí již řadu let. Respondentům je předložen seznam 26 profesí, které mají bodově ohodnotit dle jejich prestiže.²⁰²

Konkrétní pořadí profesí dle jejich prestiže z uvedeného výzkumu za rok 2012 je: lékař, vědec, učitel na vysoké škole, zdravotní sestra, učitel na základní škole, soudce, projektant, programátor, soukromý zemědělec, truhlář, starosta, policista, účetní, majitel malého obchodu, profesionální sportovec, manažer, voják z povolání, novinář, stavební dělník, bankovní úředník, prodavač, kněz, sekretářka, ministr, uklízečka, poslanec.²⁰³

Ač se v tomto předkládaném seznamu nevyskytuje přímo profese sociální pracovník, je možné ho uvést do souvislosti s výsledky výzkumu diplomové práce. V daném seznamu totiž figurují profese, které se objevily i u respondentů z obou cílových skupin, když měli uvést profesi podobnou statusem či prestiží sociálnímu pracovníkovi (viz Tabulka 16).

Nejvíce se v odpovědích respondentů z obou cílových skupin objevovala zdravotní sestra, která je ve výše zmíněném výzkumu na čtvrtém místě, což je velmi dobré umístění. Další dvě odpovědi, které se objevovaly nejčastěji po zdravotní sestře u obou cílových skupin respondentů, byl učitel a úředník. Učitel se v daném výzkumu vyskytuje hned dvakrát, jednou jako učitel na vysoké škole, ten je na třetím místě, a pak jako učitel na základní škole, ten obsadil páté místo. V obou případech se opět jedná o umístění na předních příčkách. Profese úředník v předkládaném seznamu ze

---

²⁰² Srov. *Nejméně prestižní povolání v Česku?* Dostupné na: http://byznys.lidovky.cz/nejmene-prestizni-povolani-v-cesku-poslanec-porazil-uklizacku-ppsp-/firmy-trhy.asp?c=A120726_130542_firmy-trhy_rka (on-line), citováno dne 27. 3. 2013.

²⁰³ Srov. tamtéž.

zmiňovaného výzkumu jako taková nefiguruje. Avšak je v něm na třináctém místě účetní či na dvacátém bankovní úředník, které lze dle převažující administrativní pracovní náplně přirovnat k úředníkovi.

Zatímco zdravotní sestra a učitel obsadili jedny z nejvyšších míst, tak profese podobné úředníkovi, tedy účetní a bankovní úředník, klesly spíše na spodní místa. Z toho plyne, že si respondenti spojují sociálního pracovníka jednak s někým, kdo pečuje o jejich celkové zdraví či kvalitu života (zdravotní sestra), nebo s někým, kdo je vede, radí jim a předává informace (učitel). V těchto případech při srovnání s uvedeným výzkumem sociálnímu pracovníkovi připisují vyšší status, než když si ho spojují jen s úředníkem, tudíž s tím, kdo má na starost převážně jen administrativu (účetní, bankovní úředník). Pak mu dle výše zmíněného výzkumu připisují prestiž podstatně nižší.

Nutno také zmínit, že se po jednom v odpovědích respondentů paradoxně objevil i lékař obsazující první místo a zároveň i uklízečka, která obsadila předposlední místo v uvedeném výzkumu.

Ve druhém výzkumu či anketě, který je zde zmíněn, byli dotazováni manažeři ze sociální oblasti. Kromě jiného právě na to, co je podle nich úkolem kvalifikovaného sociálního pracovníka.²⁰⁴ Jejich odpovědi lze opět dát do souvislosti s výzkumem diplomové práce, konkrétně s otázkou týkající se činností vykonávaných sociálním pracovníkem (viz Tabulka 7). A jak na výše zmíněnou otázku z daného výzkumu pět manažerů odpovědělo?

„Podle mého názoru je úkolem kvalifikovaného sociálního pracovníka poskytnout pomoc a podporu člověku v obtížné životní situaci. Konkrétní činnosti, které sociální pracovník provádí, by měly rozvíjet potenciál klienta zvládat samostatně požadavky, které jsou na něj v životě kladeny. Zároveň by však jeho aktivity měly vést k odstranění bariér v prostředí, které klientovi brání samostatně fungovat v životě. Tato pomoc by neměla vést ke kontrole klienta, ale spíše k jeho aktivnímu zapojení do řešení zakázky, k jeho zplnomocnění. Vedle přímé práce s klientem by se měl kvalifikovaný sociální pracovník zaměřit na analytickou, koncepční a metodickou práci v sociální oblasti,

---

²⁰⁴ Srov. BAJER, P. Otazníky činnosti sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 32.

která by měla sloužit k vytváření nových sociálních programů pro cílovou skupinu, rozvoji jeho profese a ke zkvalitnění přímé práce s klientem. “²⁰⁵

K této odpovědi lze přiřadit tyto kategorie odpovědí respondentů obou cílových skupin z výzkumu diplomové práce na otázku, jaké činnosti sociální pracovník vykonává (viz Tabulka 7): pomoc a podpora, identifikace problémů a jejich řešení, kontakt a jednání s klienty, poradenství a určitě i administrativní úkony.

„Úkoly sociálního pracovníka dnes jednoznačně stanovuje zákon o sociálních službách v § 109. Jde v podstatě o dva okruhy činnosti, jedním je přímá práce se zájemcem o službu a s uživatelem sociální služby, druhým je metodická a koncepční práce. Při práci s cílovou skupinou osob bez domova, bezdomovců, je to v prvním z obou okruhů činnosti zejména adresná a cílená pomoc a podpora jednotlivce. Předpokladem je získání jeho důvěry, analýza současného stavu s využitím anamnézy, motivace k hledání dosažitelných cílů a pomoc při jejich formulování a systematické vyhodnocování jednotlivých kroků individuálního plánu. Ve druhém okruhu je to promýšlení vývoje konkrétní sociální služby, ve které se sociální pracovník zapojil. Jde tedy o kombinaci dobré praxe s dobrou teorií. “²⁰⁶

Ke druhé odpovědi lze přiřadit zase tyto kategorie odpovědí respondentů z cílových skupin sociálních pracovníků a laické veřejnosti: kontakt a jednání s klienty, administrativní úkony, pomoc a podpora, identifikace problémů a jejich řešení a práce se standardy kvality sociálních služeb.

„Koordinace poskytování sociálních služeb, administrativní zabezpečování sociálních služeb, základní sociální poradenství, přímá práce s uživateli služeb i zájemci o službu, zajišťování a koordinace volnočasových aktivit pro uživatele, sociální šetření v domácnostech, zdravotnických zařízeních, apod., spolupráce s úřady, pomoc při vyřizování úředních záležitostí uživatelů. “²⁰⁷

K této odpovědi lze přiřadit tyto kategorie odpovědí respondentů z obou cílových skupin: práce se standardy kvality sociálních služeb, administrativní úkony, poradenství, kontakt a jednání s klienty, sociální šetření, spolupráce s dalšími odborníky a institucemi a pomoc při obstarávání běžných činností.

---

²⁰⁵ BAJER, P. Otazníky činnosti sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 32.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 33.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 33.

„Odpověď na tuto otázku není jednoznačná. Vždy záleží na více faktorech. Od zakázky klienta až po plnění požadavků a cílů dané společnosti. Sociální pracovník by měl vždy plnit úlohu prostředníka, pomocníka, poradce, někdy je jeho úloha samozřejmě nejen podporující, ale i kontrolující. Sociální pracovník by měl být dostatečně kompetentní k tomu, aby dokázal pomoci odhalit klientovi možné příčiny problémů, pomohl mu získat náhled na situaci, pomohl tuto situaci řešit, případně zmírnit následky dopadů na další život klienta nebo jeho rodiny. To se samozřejmě týká různých oblastí sociální práce – od pomoci rodinám s dětmi, zdravotně postiženým lidem, seniorům, společensky nepřízpůsobivým občanům, národnostním menšinám, atd.“²⁰⁸

Ke čtvrté odpovědi lze zařadit tyto kategorie odpovědí respondentů: kontakt a jednání s klienty, spolupráce s dalšími odborníky a institucemi, pomoc a podpora, poradenství, identifikace problémů a jejich řešení, ale také činnosti dle pracovní oblasti.

„Práce sociálního pracovníka nesmí být zaměstnáním, ale posláním. Jeho úkolem je především umění vcítit se do problémů klientů a umět jim kvalifikovaně pomáhat. Dbá na to, aby klienti obdrželi všechny služby a dávky sociálního zabezpečení, na které mají nárok od úřadu, ve kterém je zaměstnán. Poskytne kvalifikovanou poradenskou službu, kam se dále obrátit při řešení problémů s ubytováním, zaměstnáním, případně kam se obrátit se žádostí o případné další dávky a služby. Klient nesmí sociálního pracovníka nikdy obtěžovat svými problémy.“²⁰⁹

K poslední odpovědi lze přiřadit tyto kategorie odpovědí respondentů: kontakt a jednání s klienty, pomoc a podpora, poradenství, poskytování dávek a spolupráce s dalšími odborníky a institucemi.

Nejčastěji se tedy v odpovědích těchto manažerů působících v sociální oblasti ve zmíněném výzkumu objevila kategorie kontakt a jednání s klienty, dále pak pomoc a podpora a poradenství. Tyto kategorie byly kromě administrativních úkonů těmi nejvíce uváděnými také respondenty obou cílových skupin ve výzkumu diplomové práce (viz Tabulka 7). Panuje tak zde víceméně shoda v tom, co je úkolem nebo jaké činnosti má vykonávat kvalifikovaný sociální pracovník.

Nakonec zbývá ještě zhodnotit či porovnat teoretické poznatky diplomové práce a provedeného výzkumu.

---

²⁰⁸ BAJER, P. Otazníky činnosti sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, s. 33-34.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 34.

Pokud jde o sociální práci, spojovali si ji respondenti nejvíce s pomocí potřebným. Sociálního pracovníka zase s tím, kdo pomáhá potřebným s řešením jejich problémů. Také to, co mají sociální pracovníci na různých pracovištích společného, hodnotili respondenti nejčastěji jako pomoc potřebným. Z toho lze vyvodit, že sociální práci a sociální pracovníky vnímají respondenti zejména z hlediska pomáhající profese. Samozřejmě sociální práce patří mezi pomáhající profese. Jedná se však, jak bylo řečeno pouze o obecný obal, který je ještě potřeba vyplnit specifickým jádrem typickým pro danou profesi.

Na druhou stranu respondenti uváděli, že to co nabízejí sociální pracovníci jiného než ostatní pomáhající profese, je profesionalita a specifické odborné kompetence. Také dohromady tři charakteristiky typu sociálního pracovníka profesionála byly těmi nejčastějšími odpověďmi respondentů. V případě pracovišť a činností sociálního pracovníka však respondenti nejvíce uváděli úřady a administrativní činnosti. Pojímají tudíž sociálního pracovníka převážně jako úředníka zahrnutého administrativou. To je ale opět již zmíněný častý předsudek ohledně sociálního pracovníka. Na vznik tohoto předsudku a jeho přetrvávání má vliv určitě i daný kulturně-historický kontext. Vliv kulturně-historického kontextu potom respondenti nejvíce hodnotili číslem 3. Přisuzují mu tedy střední význam, ale zároveň se nechávají stále silně ovlivňovat představou sociálního pracovníka jako úředníka, která z tohoto kontextu pramení.

Co se týká vzdělání sociálních pracovníků speciálně v daném oboru, převážná většina respondentů ho považovala za důležité a odpovídala ano. To je samozřejmě v souladu s uvedenými zákonnými požadavky. Objevily se však i odpovědi ne, které byly rozděleny do tří kategorií: může to dělat každý, nejdůležitější jsou vlastnosti osobnosti, zkušenosti se získávají především praxí. Na otázku ohledně teoretických znalostí a praktických zkušeností pak respondenti nejčastěji uváděli, že důležitý je jejich střed. To se opět shoduje s uvedeným, že teprve při propojení teorie a praxe může být sociální pracovník skutečným odborníkem.

Stejně tak etiku považovali respondenti převážně za důležitou pro sociální pracovníky. Nejvíce z důvodu respektu k člověku, jeho důstojnosti a právům. Etiku tedy nechápou jen jako vnější etická pravidla určená etickými kodexy, nýbrž zejména jako subjektivní pocity každého pracovníka, které mu poskytují vnitřní orientaci a pomoc při rozhodování. Na druhou stranu byl Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR

respondenty tím nejvíce zmiňovaným dokumentem. Etické kodexy jsou důležité také pro pěstování identity sociální práce a sociálních pracovníků. Zatímco Společnost sociálních pracovníků ČR, která kodex vydává, byla zmíněna pouze jednou. Nejčastěji uváděnou institucí bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí, které má na starost právě oblast sociálních věcí a práce. Je třeba dodat, že navzdory množství zmíněných různorodých institucí významných pro sociální práci a sociální pracovníky, si respondenti vzpomněli jen na minimum z nich.

To, že byl nejčastěji uváděným dokumentem kromě Etického kodexu Společnosti sociálních pracovníků ČR, zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách a nejčastěji uváděnou institucí Ministerstvo práce a sociálních věcí jen dokazuje zmíněný silný vliv politické sféry na sociální práci a sociální pracovníky. Kromě politické sféry mají pak na sociální práci a sociální pracovníky velký vliv i média, jak dokazovaly i odpovědi respondentů.

Status či prestiž sociálního pracovníka respondenti nejvíce hodnotili pouze číslem 2. Nízký status sociálních pracovníků ve společnosti je jedním z problémů spojených s nejasnou či chybějící identitou. Ostatně i respondenti převážně odpovídali, že při neexistenci profesní identity u sociálního pracovníka vznikají problémy. Profesní identita je tak pro každou profesi, tudíž i pro sociální práci a sociální pracovníky velmi důležitá. To opět potvrdily i odpovědi respondentů.

Z uvedeného vyplývá, že odpovědi respondentů byly víceméně ve shodě s tím, co bylo zmíněno v teoretickém rozboru práce.

Závěr

Na závěr diplomové práce je třeba zhodnotit, zda se podařilo naplnit stanovené cíle. Cílem diplomové práce bylo popsat současný stav identity sociální práce a sociálních pracovníků v České republice sociálními pracovníky a laickou veřejností.

Tento cíl byl naplněn v rámci teoretického rozboru tématu identity sociální práce a sociálních pracovníků, to už však zde bylo jednou shrnuto a uvedeno do souvislostí (viz 6). A také návazným výzkumným šetřením, jehož cíl byl obdobný, a sice zjistit současné vnímání identity sociální práce a sociálních pracovníků v České republice sociálními pracovníky a laickou veřejností. I tento cíl byl naplněn, konkrétně pomocí dotazníku (viz Příloha I.), jehož výsledky už zde byly také vyhodnoceny (viz 9) a shrnuty (viz 9.1), zodpovězeny byly rovněž i jednotlivé hypotézy (viz 10). Nakonec byly výsledky výzkumu uvedeny do souvislostí a srovnány se zjištěními od jiných zdrojů (viz 11).

Vše podstatné bylo už tedy v příslušných kapitolách práce napsáno, shrnuto a vyhodnoceno. Poskytnutý text se, jak bylo uvedeno i v samotném cíli diplomové práce, zabýval především současným stavem identity sociální práce a sociálních pracovníků. Diplomová práce poukázala na důležitost profesní identity. Také na některé z významných faktorů, které mohou mít za následek nejasnost či problematičnost identity sociální práce a sociálních pracovníků. Dále na dokumenty, instituce a významné soudobé osobnosti oboru, které mají na formování identity rovněž vliv. V neposlední řadě diplomová práce zmínila i typologie sociální práce a sociálních pracovníků, které mohou být chápány jako pokusy o nalezení identity. Z hlediska vnímání identity respondenty se ukázal zajímavý rozdíl mezi abstraktní a praktickou rovinou. Při otázce na sociální práci a sociální pracovníky respondenti nejčastěji uváděli pomoc potřebným a člověk pomáhající potřebným s řešením jejich problémů. Na druhou stranu při otázkách na konkrétní činnosti a možná pracoviště sociálních pracovníků, respondenti nejčastěji uváděli administrativu a úřady. To znamená, že v abstraktní rovině chápou sociální práci a sociální pracovníky zejména jako pomáhající

profesi. Zatímco v rámci praktické roviny je berou výhradně jako úřední osoby pracující na úřadě a vykonávající hlavně administrativu.

Nyní je tak zapotřebí hledat, nalézt, zkusit definovat, propagovat a nést konkrétní ucelenou a všem jasnou identitu sociální práce a sociálních pracovníků, která může být lékem na všechny již zmiňované neduhy tohoto oboru a jeho příslušníků.

Téma identity sociální práce a sociálních pracovníků není proto dozajista ukončeno či vyčerpáno, naopak je stále otevřené.

Seznam použitých zdrojů

Knihy:

- CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.
- ČECHOVÁ, J. Determinanty kvality a účinnosti práce sociálního pracovníka. In TOKÁROVÁ, A. a kolektiv. *Sociální práce: Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent Print, 2003, s. 275-282. ISBN 80-968367-5-7.
- GUGGENBÜHL-CRAIG, A. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-302-4.
- HARTL, P., HARTLOVÁ H. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- KOCIANOVÁ, R. *Personální činnosti a metody personální práce*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2497-3.
- KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-150-9.
- KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3843-7.
- KVĚTENSKÁ, D. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-860-4.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Druhé přepracované vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MICHALÍK, J. a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-859-3.
- MÜHLEISEN, S., OBERHUBER, N. *Komunikační a jiné měkké dovednosti: Soft skills v praxi*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2662-5.

- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Vydání druhé, rozšířené a přepracované. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.
- NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
- NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce: její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-483-5.
- PAULÍK, K., SELMEIDEROVÁ, A., SOTONIAKOVÁ, E., ZÁŠKODNÁ, H. *Kapitoly ze sociální práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra psychologie a sociální práce, 2004. ISBN 80-7042-682-9.
- SIEGEL, Z. *Jak hledat a najít zaměstnání*. 3. aktual. a rozšířené vydání Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4407-0.
- ŠIKLOVÁ, J. Sociální práce v našem státě od druhé světové války do současnosti. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 139-154. ISBN 80-7178-473-7.
- ŠIKÝŘ, M. *Personalistika pro manažery a personalisty*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4151-2.
- TAYLOR, R. *Sebedůvěra v práci: Jak ji získat a posilovat*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4276-2.

Sborníky:

- CHRENKOVÁ, M., SOBKOVÁ, H., VAJĎÁKOVÁ, Z. Metody sociální práce a sociální služby, standardy kvality v sociálních službách. In *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách. Sborník studijních textů pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory pověřené koordinační činností*. JANOUŠKOVÁ, K. (ed.). Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, Katedra sociální práce, 2007, s. 11-39. ISBN 978-80-7368-229-3.
- NEDĚLNÍKOVÁ, D. Etická dilemata v terénní sociální práci. In *Profesní dovednosti terénních pracovníků: Sborník studijních textů pro terénní pracovníky*. JANOUŠKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. (ed.). Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, Katedra sociální práce, 2008, s. 377-392. ISBN 978-80-7368-503-4.

- PAULÍK, K. Profesionální kompetence sociálního pracovníka. In *Psychologické poradenství v sociální práci II*. PAULÍK, K. (ed.). Ostrava: OU v Ostravě, Filosofická fakulta, 2004, s. 5-17. ISBN 80-7042-642-X.
- ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.). Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální práce a sociální politiky, 2005, s. 79-93. ISBN 80-86771-10-5.
- WINKLER, J. Organizační kultura poskytování příjmově a majetkově testovaných sociálních dávek v České republice. In *Účinky a legitimita české sociální politiky*. SIROVÁTKA, T. (ed.). Brno: MU, 2000, s. 105-130. ISBN 80-210-2307-4.

Periodika:

- BAJER, P. Otazníky činnosti sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 32-34. ISSN 1213-6204.
- BAJER, P. Teorie mohou být kompasem při hledání cílů s klienty. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2010, roč. 10, č. 3, s. 4-6, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Pavlem Bajerem Oldřich Chytil. ISSN 1213-6204.
- BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. Široká veřejnost stále vníma sociálních pracovníků jako úředníkov. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 12-16, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Pavlem Bajerem a Annou Tokárovou Jozef Kredátus. ISSN 1213-6204.
- BEDNÁŘ, M. Problematika etablování profese sociálních pracovníků posun vpřed nezaznamenala. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2009, roč. 9, č. 3, s. 47-48. ISSN 1213-6204.
- ELICHOVÁ, M. Pěstování orchidejí a praxe charitativních organizací. *Caritas et Veritas*, 2011, roč. 1, č. 1, s. 30-33. ISSN 1805-0948.
- HANUŠ, P. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 5-6. ISSN 1213-6204.
- CHYTIL, O. Důsledky modernizace pro sociální práci. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 4, s. 64-71. ISSN 1213-6204.

- JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc. *Sociální práce/Sociální práce*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 50-61. ISSN 1213-6204.
- KODYMOVÁ, P., SUDA, R., MUSIL, L. Profesionální zákon pro sociální práci – potřeba, nutnost, nebo nadbytečná regulace. *Sociální práce/Sociální práce*, 2012, roč. 12, č. 3, s. 49-52. ISSN 1213-6204.
- KOPŘIVOVÁ, J. Česká sociální práce jako obor naprosto selhala. *Sociální práce/Sociální práce*, 2009, roč. 9, č. 3, s. 7-9, citovanou pasáž uvedl v rozhovoru s Janou Kopřivovou Jan Syrový. ISSN 1213-6204.
- LORENZ, W. Teorie a metody sociální práce v Evropě – profesionální profil sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociální práce*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 62-71. ISSN 1213-6204.
- MATOUŠEK, O. Prolegomena k teorii sociální práce. *Fórum sociální práce*, 2011, roč. 2, č. 1, s. 15-23. ISSN 1804-3070.
- MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociální práce*, 2008, roč. 8, č. 2, s. 60-79. ISSN 1213-6204.
- NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, 1998, roč. 34, č. 1, s. 37-50. ISSN 0038-0288.
- NEČASOVÁ, M. Komentář k mezinárodnímu etickému kodexu. *Sociální práce/Sociální práce*, 2004, roč. 4, č. 4, s. 36-38. ISSN 1213-6204.
- NEČASOVÁ, M. Mezinárodní etický kodex sociální práce - principy. *Sociální práce/Sociální práce*, 2004, roč. 4, č. 4, s. 31-34. ISSN 1213-6204.
- RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociální práce*, 2009, roč. 9, č. 3, s. 79-92. ISSN 1213-6204.

Internetové zdroje:

- Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. Dostupné na: <http://www.apsscr.cz/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Asociace vzdělavatelů v sociální práci. *Standardy*. Dostupné na: <http://www.asvsp.org/standardy.php> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Asociace vzdělavatelů v sociální práci. *Základní cíle*. Dostupné na: <http://asvsp.org/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.

- FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*. Dostupné na: http://www.alfabet.cz/portal/page?_pageid=33,1,33_32529&_dad=portal&_schema=PORTAL&Id=560&Id_CI=73376&Action=23&StartPg=4&back_url=http://www.alfabet.cz/portal/page?_pageid=33,1,33_32529%5E_dad=portal%5E_schema=PORTAL%5EId=560%5EAction=22%5EStartPg=4 (on-line), citováno dne 22. 7. 2012.
- Fórum sociální práce. Dostupné na: <http://socp.ff.cuni.cz/forum-socialni-prace/struktura> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Co je kvalifikační rámec?* Dostupné na: <http://qram.reformy-msmt.cz/kvalifikacni-ramec/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Oblasti vzdělávání – sociální práce*. Dostupné na: <http://qram.reformy-msmt.cz/kvalifikacni-ramec/oblasti-vzdelavani/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Nejméně prestižní povolání v Česku? Dostupné na: http://byznys.lidovky.cz/nejmene-prestizni-povolani-v-cesku-poslanec-porazil-uklizecku-ppsp-firmy-trhy.asp?c=A120726_130542_firmy-trhy_rka (on-line), citováno dne 27. 3. 2013.
- Profesní komora sociálních pracovníků. *Informace o databázi PKSP*. Dostupné na: <http://www.pksp.cz/databaze.htm> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Rada pro rozvoj sociální práce. *Poslání*. Dostupné na: <http://rarosp.cz/> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Sociální práce/Sociální práce. *Poslání a cíle*. Dostupné na: <http://www.socialniprace.cz/index.php?sekce=1&podsekce=17> (on-line), citováno dne 12. 2. 2013.
- Společnost sociálních pracovníků ČR. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR*. Dostupné na: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspcr.pdf (on-line), citováno dne 10. 2. 2013.
- Společnost sociálních pracovníků ČR. *Kdo jsme*. Dostupné na: <http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-pracovniku/article/kdo-jsme> (on-line), citováno dne 10. 2. 2013.
- Společnost sociálních pracovníků ČR. *Spolupráce*. Dostupné na: <http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-pracovniku/article/spoluprace> (on-line), citováno dne 10. 2. 2013.

Cizojazyčné zdroje:

- BANKS, S. *Ethics and values in social work*. New York: Palgrave, 2001. ISBN 0-333-94798-3.
- SHARDLOW, S. M. Values, Ethics and Social Work. In *Social Work: themes, issues and critical debates*. ADAMS, R., DOMINELLI, L., PAYNE, M. (ed.). Second edition. New York: Palgrave, 2002, s. 30-40. ISBN 0-333-98593-1.
- THOMPSON, N. *Understanding Social Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN 978-0-230-22180-2.
- WATSON, D., WEST, J. *Social Work Proces and Practice: Approaches, Knowledge and Skills*. New York: Palgrave Macmillan, 2006. ISBN 978-1-4039-0585-7.

Ostatní zdroje:

- ELICHOVÁ, M., KOLÁŘOVÁ, L. *Seminář inovace kvality*. České Budějovice, Krajský úřad: pořadatel QUIP – Společnost pro změnu ve spolupráci s Krajským úřadem Jihočeského kraje, 20. 2. 2013.
- HANTOVÁ, L. *Měkké a tvrdé dovednosti sociálního pracovníka*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce L. Maliňáková.
- HANUŠ, P. *Seminář k problematice nového zákona o sociální práci*. Praha, MPSV: pořadatel MPSV ve spolupráci s ASVSP, 22. 1. 2013.
- Stanovy občanského sdružení POPIK, schváleny valným shromážděním dne 11. 12. 2011.
- Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 7. 2010.

Seznam příloh

Příloha I. Dotazník

Přílohy

Příloha I.

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Bc. Libuše Hantová a studuji obor Etika v sociální práci na Teologické fakultě Jihočeské univerzity. V současné době píše diplomovou práci na téma Identita sociální práce a sociálních pracovníků. Dotazník má anonymní formu a všechny zjištěné údaje budou využity pouze pro účely diplomové práce a také pro výzkumný záměr v rámci univerzitního projektu. Prosím o vyplnění všech otázek. Pokud byste chtěli k něčemu toho sdělit více či něco doplnit, na konci dotazníku je další prostor.

---

1) Co je podle Vás sociální práce?

---

2) Kdo je podle Vás sociální pracovník?

---

3) Jaké činnosti podle Vás sociální pracovník vykonává?

---

4) Kde všude podle Vás může sociální pracovník pracovat?

---

5) Mají podle Vás sociální pracovníci na různých pracovištích něco společného?

a) Ano

Prosím uveďte co

---

b) Ne

c) Nevím

6) Nabízí podle Vás sociální pracovník něco jiného než ostatní pomáhající profese?

a) Ano

Prosím uveďte co

---

b) Ne

c) Nevím

7) Kterých pět z níže uvedených charakteristik je podle Vás nejvíce typických pro sociálního pracovníka?

a) administrativní úkony

b) komplexní posouzení různorodých a individuálních okolností klienta a jeho situace

c) navázání vztahu s klientem

d) boj za práva znevýhodněných

e) znalost příslušné legislativy

f) posilování schopnosti klienta zvládat vlastní situaci

g) zabývání se zejména klientovými specifickými potřebami

- h) prosazování zájmů svých klientů
- ch) vyřizování své agendy
- i) spolupráce s dalšími pomáhajícími profesemi
- j) empatický a ochotný přístup
- k) aktivní nasazení v rámci řešení klientovy situace

8) Je podle Vás důležité pro výkon profese sociálního pracovníka vzdělání speciálně v tomto oboru?

a) Ano

Prosím uveďte proč

---

b) Ne

Prosím uveďte proč

---

c) Nevím

9) Co je podle Vás pro sociálního pracovníka důležitější? (zodpovězte pomocí jednoho z čísel na škále mezi levým a pravým pólem, které nejlépe odpovídá Vašemu názoru)

Teoretické znalosti

1 2 3 4 5

Praktické zkušenosti

10) Je podle Vás pro sociálního pracovníka důležitá etika?

a) Ano

Prosím uveďte proč

---

16) Znáte nějaké základní dokumenty důležité pro sociální práci a sociální pracovníky?

a) Ano

Prosím uveďte jaké

---

b) Ne

17) Znáte nějaké instituce (nemíní se tím konkrétní pracoviště) důležité pro sociální práci a sociální pracovníky?

a) Ano

Prosím uveďte jaké

---

b) Ne

18) Je podle Vás profesní identita (ztotožnění se s profesí) důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka?

a) Ano

Prosím uveďte proč

---

b) Ne

Prosím uveďte proč

---

c) Nevím

19) Vznikají podle Vás v případě neexistence profesní identity (ztotožnění se s profesí) u sociálního pracovníka nějaké problémy, důsledky?

a) Ano

Prosím uveďte jaké

---

b) Ne

c) Nevím

20) Pohlaví

a) Muž

b) Žena

21) Věk

a) do 25

b) 26-35

c) 36-45

d) 46-55

e) 56-65

f) 66 a více

22) Nejvyšší dosažené vzdělání

a) ZŠ

b) SOU

c) SŠ

d) VOŠ

e) VŠ

23) Pracujete jako sociální pracovník?

a) Ano – typ pracoviště?

---

b) Ne

Prostor pro doplňující či další sdělení:

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku a za Váš čas.

Abstrakt

HANTOVÁ, L. *Identita sociální práce a sociálních pracovníků*. České Budějovice 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Elichová.

Klíčová slova: identita, sociální práce, sociální pracovníci

Diplomová práce se zabývá identitou sociální práce a sociálních pracovníků. Cílem diplomové práce je popsat současný stav vnímání identity sociální práce a sociálních pracovníků v České republice sociálními pracovníky a laickou veřejností. Obsahem diplomové práce je tudíž reflexe současného stavu této identity, také zmínění různých vlivů, které na ni působí, stejně jako dopadů, které z dané situace vyplývají. V souvislosti s touto problematikou jsou poté uvedeny i základní dokumenty a instituce důležité pro sociální práci a sociální pracovníky, dále významné současné osobnosti české sociální práce či typologie sociálních pracovníků. Součástí diplomové práce je i výzkum, jehož cílem je rovněž popsat současný stav vnímání identity sociální práce a sociálních pracovníků, a to opět jak sociálními pracovníky, tak laickou veřejností, což následně umožňuje i srovnání těchto dvou pohledů.

Abstract

HANTOVÁ, L. *Identity of Social Work And Social Workers*. České Budějovice 2013. Diploma Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Supervisor M. Elichová.

Key words: identity, social work, social workers

The thesis deals with the identity of social work and social workers. It aims to describe a current perception of the identity of social work and social workers in the Czech Republic by social workers and the whole society. The thesis therefore reflects the current state of the identity and also mentions various influences on it, as well as impacts that result from this situation. In connection with this problem the thesis presents basic documents and institutions important for social work and social workers, as well as important figures in Czech contemporary social work or social workers typology. The thesis also includes a research aiming to describe the current perception of the identity of social work and social workers, both by social workers and the society, which in turn enables to compare these two perspectives.